

RAJAPINTATYÖN DOKUMENTOINTI

Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen moniammatillinen yhteistyö
lastensuojeluasiakkaiden asiakaskirjauksissa

TERHI SOITTILA
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiaalityön pro gradu –tutkielma
Tammikuu 2011

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

SOITTILA TERHI: Rajapintatyön dokumentointi. Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen moniammatillinen yhteistyö lastensuojeluasiakkaiden asiakaskirjauksissa.

Pro Gradu –tutkielma. 91 s., 2 liitesivua

Ohjaaja: Irene Roivainen

Sosiaalityö

Tammikuu 2011

Tämän tutkimuksen kohteena on lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla tehtävä työskentely, jota Suomessa on tutkittu toistaiseksi varsin vähän. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisena rajapintatyö näyttäytyy lastensuojelun sosiaalityöntekijälle omien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteisten asiakkaitten lastensuojelun dokumenttien eli asiakaskirjausten välityksellä. Tutkimus etsii myös vastausta siihen, mitä asiakaskirjaukset kertovat lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen monialaisesta työskentelystä.

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä teen katsauksen lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteiseen historiaan ja parhaillaan meneillään olevaan kunta- ja palvelurakennemuutokseen. Tarkastelen kahden eri palvelusektorin rajapintatyöskentelyä systeemiteoriaan pohjautuvien Bronfenbrennerin ekologisen teorian ja Mintzbergin organisaatioiden rakenteistumisen teorian sekä dialogisen asiakastyön käsitteen kautta.

Empiirisenä päätutkimusaineistona on Janakkalan kunnan 13 lastensuojelun avohuollon asiakkaan asiakaskertomukset niiltä osin, kuin ne kertovat lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyöstä. Asiakkaat ovat alle 7-vuotiaita lapsia perheineen, ja kirjaukset kokosin 15.3.2009–15.10.2010 välisenä aikana. Tausta-aineistoon sisältyy molempien sektoreiden työntekijöiden haastatteluja, oma aiempi aiheeseen liittyvä tutkimukseni ja havainnointipäiväkirjani. Pääaineiston analysoinnissa käytin sisällön analyysia.

Asiakaskirjausten valossa ja sosiaalityöntekijän näkökulmasta tarkastellen lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla tehtävää työskentelyä on kolmenlaista: yhdessä toimimista, yksipuolisesti toimimista ja välillisesti toimimista. Sosiaalityöntekijä itse työskentelyä johtavana tapaa harvoin asiakastaan eli lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä päivähoitossa olevaa lasta. Työskentelyssä on mukana useita lapsen kanssa läheisesti toimivia ammattilaisia, joiden kautta ammatillinen näkemys sosiaalityöntekijälle välittyy. Sosiaalityöntekijä työskentelee pääsääntöisesti lapsen huoltajien ja muiden lapsen kasvatuksessa mukana toimivien ammattilaisten kanssa. Asiakaskirjausten analysoinnin perusteella sekä lastensuojelun sisäisessä työskentelyssä että kahden sektorin välisessä yhteistyössä moniammatillinen työskentely on Janakkalan kunnassa vakiintunut käytäntö. Työskentelyä värittää yhteinen tahto toimia lapsen edun hyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa kasvatuskumppanuuden hengessä.

Asiasanat: Lastensuojelu, varhaiskasvatus, dokumentointi, moniammatillisuus, sisällön analyysi

UNIVERSITY OF TAMPERE

School of Humanities and Social Sciences

TERHI SOITTILA: Documentation within Cross-Boundary Work. Multi-Professional Work in Child Welfare and Early Education seen through The Child Welfare Client's Documentation.

Master's Thesis, 91 pages, 2 appendices.

Supervisor: Irene Roivainen

Social Work

January 2011

The focus of this study is in working on the boundary of child welfare and early education, this is a subject that has been seldom examined in Finland. The primary aim is to find out how the boundary-work is seen and experienced by the social worker, through the documentation written and produced when working with the clients in child welfare.

The purpose of this study is to find out what the client documents in child welfare tell about multi-professional nature of work between child welfare and early education. The theoretical frame of reference is a review of the same history of child welfare and early education and also the contemporary change within community- and social services in Finland.

In this study I will describe working within boundaries, through Bronfenbrenners ecological theory, Minzberg's theory of structuring organizations and the concept of dialogical client work.

The main data is collected within Janakkala borough and contains 13 client documents within child welfare services. The documents inform about working together. Clients are children under 7 years old and their families. The documents are written during 15.3.2009–15.10.2010. In the background data there are interviews from both working sectors, an earlier study from the researcher and a diary of working. Data was analyzed by using data directing content analysis.

Through the light of documents and from the view of the social worker working within the boundaries of child welfare and early education, there can be found three different kinds of work focus: working together, working alone and working indirectly. The social worker as a leader seldom meets her client, the child in day care services. There are many other professionals working with the child, who transmit their professional view of the child's well being to the social worker. The main object of the social workers profession seems to be to work with the parents and other professionals doing the educational work.

By analyzing the data, it can be seen that in child welfare's inner workings, and in working between the two sectors in Janakkala's multi-professional work group, there is an well-established practice of communication. There is a shared will to work multi-professionally with parents in the spirit of partnership. Working is coloured with joint will to discover the child's best development potential in the spirit of working as partners.

Key words: Child welfare, early education, documentation, multi-professional, content analysis

Sisältö

1 JOHDANTO	1
2 LASTENSUOJELUN JA VARHAISKASVATUKSEN RAKENNEMUUTOS SUOMESSA	3
2.1 Vaivashoidosta lastensuojeluun ja varhaiskasvatukseen.....	3
2.2 Kunta- ja palvelurakennemuutos valtion ja kuntien työnjakona	11
3 RAJAPINNALLA TYÖSKENTELYN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	16
3.1 Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteisten asiakkaiden haaste organisaatorakenteille ..	17
3.2 Systemiset tasot rajapintatyötä jäsentämässä	19
3.3 Rajasysteemi yhteisen asiantuntijuuden mahdollistajana.....	21
3.4 Dialoginen asiakastyö.....	24
4 TUTKIMUSASETELMA.....	34
4.1 Tutkimusympäristön kuvaus	34
4.2 Tutkimuskysymykset ja aineiston hankinta	36
4.3 Analyysi.....	42
5 EMPIIRINEN TUTKIMUS JANAKKALAN KUNNAN LASTENSUOJELUN JA VARHAISKASVATUKSEN YHTEISTYÖSTÄ	47
5.1 Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinta sosiaalityöntekijän näkökulmasta.....	47
5.1.1 Yhdessä toimiminen	49
5.1.2 Yksipuolisesti toimiminen.....	54
5.1.3 Välillisesti toimiminen	58
5.2 Moniammatillisen työskentelyn kirjo asiakaskirjauksissa	64
5.2.1 Monenlaisia toimijoita.....	64
5.2.2 Monenlaisia toimintaympäristöjä, toimintamuotoja ja käytäntöjä	66
5.2.3 Haasteina monenlaiset näkemykset ja tarpeet	69
6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	72
LÄHTEET.....	79
LIITTEET	90
Liite1. Tutkimuslupa Janakkalan perusturvajohtajalta	90
Liite 2. Tutkimuslupa Janakkalan varhaiskasvatusjohtajalta	91

Taulukkoluettelo

TAULUKKO 1. Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla toimiminen sosiaalityöntekijän näkökulmasta	48
TAULUKKO 2. Yhdessä toimiminen 1.a)	49
TAULUKKO 3. Yhdessä toimiminen 1.b)	50
TAULUKKO 4. Yhdessä toimiminen 1.c)	52
TAULUKKO 5. Yhdessä toimiminen 1.d)	53
TAULUKKO 6. Yksipuolisesti toimiminen 2.a)	54
TAULUKKO 7. Yksipuolisesti toimiminen 2.b)	55
TAULUKKO 8. Yksipuolisesti toimiminen 2.c)	56
TAULUKKO 9. Yksipuolisesti toimiminen 2.d)	57
TAULUKKO 10. Yksipuolisesti toimiminen 2.e)	57
TAULUKKO 11. Välillisesti toimiminen 3. a)	59
TAULUKKO 12. Välillisesti toimiminen 3.b)	61
TAULUKKO 13. Välillisesti toimiminen 3.c)	62
TAULUKKO 14. Välillisesti toimiminen 3.d)	63
TAULUKKO 15. Välillisesti toimiminen 3.e)	63
TAULUKKO 16. Keskustelua kuvaavia ilmaisuja	68

1 JOHDANTO

Vuoteen 2015 asti voimassa olevassa strategiassaan Sosiaali- ja terveysministeriö on määritellyt lapsi- ja perhepalvelujen kaiken kehittämisen läpäiseväksi tavoitteeksi ennalta ehkäisevän työtteen. Lasten ja perheitten hyvinvoinnista huolehtimiseen tarvitaan heidän elämäntilanteensa kokonaisvaltaista tarkastelua. Varhaiseen tukemiseen ja ongelmien ratkaisuun voidaan päästä tietoa ja osaamista lisäämällä, rakenteita muuttamalla ja ottamalla käyttöön aktiivisia toimintatapoja. Strategiassa painotetaan myös perhepalvelujen verkostoitumista. (Sosiaali- ja terveystalouden strategiat 2015.)

Strategia on laadittu vuonna 2006, eli vuosi sen jälkeen, kun käynnistettiin Kunta- ja palvelurakennemuutos, jota myös Paras -hankkeeksi kutsutaan. Paras -hanketta seuranneen puitelain tarkoituksena oli velvoittaa kunnat tekemään rakenteellisia muutoksia palvelujen tuottamisessa, jotta menot pienenisivät ja saataisiin enemmän aikaiseksi. Kun vertaa Sosiaali- ja terveysministeriön ja Paras-puitelain tavoitteita, ei ole mikään ihme, ettei puolesta välissä kymmenvuotiskautta ole vielä suuria tuloksia saatu aikaan. Lapsi- ja perhepalvelujen tulisi yhtä aikaa sekä säästää menoissa että kehittää uusia asiakaslähtöisiä, ennaltaehkäiseviä ja vaikuttavia toimintoja.

Lapsi- ja perhepalvelujen käyttäjien näkökulmasta jotain olisi tehtävä, jotta hyvinvointi lisääntyisi. Lapsiperheiden tulotaso on pieni, lasten ja nuorten mielenterveysongelmat ovat kasvaneet ja yhä useampi nuori jää ilman koulutusta tai työpaikkaa. Nuorten perheiden vanhemmuuden taidot ovat heikkoja. Lastensuojelulla on entistä enemmän töitä. Huostaanotot ovat lisääntyneet. Ajatellen ennaltaehkäisevää työtä katse kiinnittyy väkisinkin niihin palveluihin, missä lapset ovat vielä ihan pieniä, jotta pystyttäisiin nykyisestä ”tulipalojen sammuttamistyöstä” siirtymään jo nopeasti ministeriön strategiassaan painottamaan varhaiseen tukeen. Jos rahaa ei ole, eikä uusia työntekijöitäkään voi palkata, on mietittävä jo olemassa olevien resurssien kautta uusia tapoja tehdä toisin. On yhdistettävä lasten ja perheiden kanssa työskentelevien voimat ja ryhdyttävä työhön. (Ks. Heikkilä & Lahti 2007, Taskinen 2007, Välimäki & Lindberg 2007; Lammi-Taskula & Karvonen & Ahlström 2009).

Opinnäytetyöni on saanut kimmokkeen edellä olevasta ajattelusta. Koska itse olen ennen sosiaalityöntekijän ammattiani ollut pitkään varhaiskasvatuksen tehtävissä, katselen tätä muutostarpeitten aikaa näiden toisistaan erkaantuneiden sektorien näkökulmasta. Rajapinnalla on paitsi kahden sosiaalihuoltopalvelun moniammattilaisjoukko, myös yhteiset asiakkaat, lapset ja heidän perheensä,

joiden hyvinvoinnista meidän tulisi yhdessä huolehtia ja elämäntilannettaan kokonaisvaltaisesti tarkastella, jotta heidän ongelmansa tulisivat mahdollisimman varhain ratkaistua.

Tämä tutkimus pyrkii lisäämään tietoa ja osaamista lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla tapahtuvasta työskentelystä. Tutkimusympäristönä on Janakkalan kunta, missä olen työskennellyt määräaikaisena lastensuojelun sosiaalityöntekijänä maaliskuusta 2009 alkaen. Alun perin tarkoitukseni oli toteuttaa toimintatutkimus Janakkalan lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapintatyöskentelystä, mutta ajanpuutteen ja virkatyön haasteellisuuden vuoksi valitsin tapaustutkimuksen, jossa käytän aineistona asiakkaistani kertovaa dokumenttiaineistoa.

Tutkimusraportin kantava teema on ylisektorinen työskentely ja moniammatillisuus, joita tarkastelen sosiaalityölle hieman tavanomaisesta poikkeavien teorioiden kautta. Teorioiden valinta mukaillee tutkimuskontekstini periaatetta rajojen ylittämisestä. Millaista on moniammatillisuus lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välillä? Miten sosiaalityöntekijä sen näkee? Entä mitä tietoa saa irrotettua omien asiakkaitten asiakaskirjauksista ja mitä ne kertovat monialaisesta työstä?

Luvussa kaksi tarkastelen lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rakennemuutosta lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteisen historian ja kunta- ja palvelurakennemuutuksen kautta. Luvussa kolme käsittelen valitsemani rajapintatyön teoreettista viitekehystä ja teen tutkimuskatsauksen keskittyen lähinnä lastensuojelun dokumentoinnista tehtyihin tutkimuksiin. Luvussa neljä esittelen tutkimusasetelman, luvussa viisi tutkimustulokset ja luvussa kuusi teen johtopäätökset ja pohdin tutkimuksen luotettavuutta ja eettisiä kysymyksiä.

2 LASTENSUOJELUN JA VARHAISKASVATUKSEN RAKENNEMUUTOS SUOMESSA

Tutkimukseni kontekstin määrittelemiseksi teen luvussa kaksi katsauksen lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteiseen historiaan tarkastellakseni, miten alkujaan yhteinen lapsista huolehtimiseen liittyvä työtehtävä on eriytynyt nykyisiksi sosiaalipalveluiksi. Tarkastelen myös valtionhallinnon kunta- ja palvelurakennemuutosta tutkimuskohteeni näkökulmasta.

2.1 Vaivahoidosta lastensuojeluun ja varhaiskasvatukseen

Suomalaisen lastensuojelun historian voidaan katsoa alkaneen jo 1600-luvulla Ruotsin vallan aikaan, jolloin Tukholmasta annettiin määräys perustaa jokaiseen kaupunkiin lastenkoti ja totuttaa niiden lapset työntekoon. Määräyksellä ei suomalaisten mukaan tainnut olla paljonkaan arvoa, sillä ensimmäinen lastenkoti perustettiin Suomenlinnaan vasta sata vuotta myöhemmin. Maaseudulla lapsista huolehtiminen toimi vielä 1700-luvulla pitkään sääty-yhteiskunnan patriarkaalisen perhejärjestelmän ja vaivahoidon ruotulaitoksen avulla.¹ Kaupunkien vaivahoidon puolesta jouduttiin järjestämään pääasiassa laitosten varaan, sillä kaikkia turvattomiksi joutuneita lapsia ei voitu määrätä kasvateiksi. (Forsberg & Ritala-Koskinen & Törrönen 2006, 11–12; Pulma 1987, 12–13, 25–28, 65.) Lastenkoteja perustettiin lähinnä kaupunkeihin.

Lastenhuolto oli 1800-luvun lopulle asti pääosin kirkon toteuttamaa ja valvomaan vaivahoidon. Kansallisaatteen nostaessa päätään alettiin säätyläis- ja talonpoikaispiireissä perustaa yhdistyksiä, jotka keskittyivät laajamittaiseen sosiaaliseen hyväntekeväisyystyöhön. Yhdistyksissä toimi myös naisia, joiden intressejä yhdistivät köyhyys, kasvatus ja naiskysymys. Auttamalla maalta kaupunkeihin muuttavaa väkeä sopeutumaan uusiin oloihin äitejä ohjattiin kädestä pitäen siinä, miten kotia ja lapsia hoidetaan, ruokaa laitetaan ja peseydytään. Luotiin uudenlaista tapaa elää perheen kanssa ja käydä työssä. (Välimäki 1998, 34–37.)

Kirkon auttamistyö muuttui 1860-luvulla diakoniatyöksi, jota alettiin tehdä vastauksena rouvasväen yhdistysten maallisiin huvituksiin perustuvaan varainkeruuseen. Kirkon vastuuta lastenhuollosta alettiin siirtää vähitellen vuonna 1865 voimaan tulleen kunnallisetuuden jälkeen kunnille, joille

¹ Orvoksi jääneet mäkitupalaisen, palkollisten, ruotusotilaitten ja ”loisten” lapset määrättiin kasvateiksi sellaisiin taloihin, jotka heidät pystyivät ruokkimaan. Lapset tekivät talon töitä elättämisenä vastineeksi, eikä kerjäämistä katsottu hyvällä. (Ks. kappaleen lähteet.)

Venäjän vallan alainen Suomen suurruhtinaskunta ohjasi suuren osan ensimmäisten sosiaali-, terveys- ja koululainsäädäntöjensä toimeenpanosta. (Mm. Lujala 2007, 59; Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta sekä laeiksi kuntajakolain muuttamisesta ja varainsiirtoverolain muuttamisesta 155/2006; Haveri & Laamanen & Majoinen 2003, 27.)

Koska lastenkotien ylläpitäminen oli kallista, liitettiin lastenhuollollinen ajattelu koulutuksen kehittämiseen. Erityisesti Uno Cygnaeuksen (s.1810–k.1888) idea ns. pikkulastenkouluista tarjosi lastenhuollollista turvaa pikkulastenseimen, alkuopetuksen ja yleisen huolenpidon muodossa. Cygnaeus pyrki 1860-luvulla liittämään koululaitoksen yhteyteen myös saksalaisen Friedrich Fröbelin tuoreen lastentarha-idean, mutta varsinaisesti fröbeliläinen lastentarhatoiminta alkoi vasta Hanna Rothmanin johdolla 1880-luvulla Helsingissä. Idea kodinomaisesta, perheiden hoidollisiin ja kasvatuksellisiin tarpeisiin vastaavasta laitoksesta levisi rannikkokaupunkeihimme 1890-luvulla, jolloin perustettiin jo useita yksityisiä tarhoja ja seimiä. (Pihlaja 2004, 113; Välimäki 1998, 89–99; Rauhala 1996, 112–113; Pulma 1987, 42–43, 88–89, 91–92).

Vaikka lastentarha- ja seimitoiminnan aloittamisessa 1880-luvulla päällimmäisenä oli ehkäisevän sosiaalityön näkemys, köyhäinhoidolliseen kasvatukseen yhdistyi toki myös kasvatusaatteellisuus ja naisten yhteiskunnallisen vapautumisen tavoitteet. (Pihlaja 2004, 28; Välimäki 1998, 106–107, 201–202.) Oli tärkeää, että lapset pysyivät suojatuissa oloissa, joissa pystyttiin valvomaan heidän terveyttään ja ravitsemustilaansa. Kasvatusaatteellisissa perusteluissa tähdennettiin aikuisen ohjauksen merkitystä lapsen tasapainoisen kehityksen edistämisessä ja leikin merkitystä lasta kehittäväenä toimintana. Lastentarhan nähtiin edistävän myös lapsen kouluun valmistautumista ja yleistä kansalaiskelpoisuuden kehittymistä. Lastentarha tarjosi myös naisille työtä ja vastaavasti hoitopaikkoja muille äideille, jotka kävivät omassa työssään. (Rauhala 1996, 112.) Lastentarhatyöhön kuului myös kiinteä yhteistyö kotien kanssa. Työskentely oli myös vanhempien auttamista, ohjaamista ja neuvontaa heidän kasvatustehtävässään (Lujala 2007,184). Kasvatusaatteelliset perustelut vaikuttavat varsin nykyaikaisilta, vaikka lapsuuden itseisarvoa ja lapsen itsensä kokemusta sinänsä ei vielä lastentarhatyössä huomioitukaan.

Kun lasten ja nuorten rikollisuus lisääntyi 1800–1900-lukujen taitteessa, otettiin oikeusoppineiden aloitteesta käyttöön ns. suojelukasvatus-käsite. (Pulma 1987, 107–109.) Isommille paikkakunnille ja taajamiin oli perustettava erillisiä lastenhoito- eli kasvatuslautakuntia, jotka puolestaan järjestivät kotikasvatuksen tueksi lastenseimiä ja – tarhoja, kesälasterharhoja, käsityökouluja ja työtupia, kesä-

siirtoloita ja ”elätteelle” antoa. Mikäli kotiin annettu ei ollut riittävää, oli kasvatuslautakunnan annettava lapselle hoitoa ja kasvatusta kasvatuslaitoksessa. (Välimäki 1998, 105–108.)

Suomen itsenäistymisen jälkeinen aika oli lastensuojelun näkökulmasta tarkasteltuna varsin aktiivista. Kansalaissodan jälkeen maassamme oli noin 20 000 huoltajansa menettänyttä lasta, ja näistä noin 90 % ns. ”punaorpoja”, jotka tarvitsivat kasvatuskodin tai laitospaikan. Lastensuojelulain valmistelua yritettiin saada aloitettua Suomessa jo vuodesta 1909 alkaen. Englannissa edellisvuonna voimaan tullut ja Norjassa vuonna 1900 säädetty lastensuojelulaki toimivat vaatimusten ponttimena, mutta vasta vuonna 1914 tehty aloite hyväksyttiin ja yleisen ”lastenlain” valmistelu alkoi. Prosessista tuli pitkä ja vaivalloinen. Sosiaalipolitiikka, lastensuojelu ja terveydenhoito kytkeytyivät kiinteästi toisiinsa ja myös koululaitoksen kehittäminen oli voimakasta. Suojelukasvatus olikin vuosien 1918–1924 välisen ajan kouluhallinnon alaista toimintaa, kunnes vuonna 1924 sosiaaliministeriöön perustettiin lastensuojelutoimisto, minne myös kouluhallituksen alaisuudessa ollut lastentarhatoiminta siirrettiin. (Rinne & Jauhiainen 1988, 249–250; Pulma 1987, 136; Hänninen & Valli 1986, 135). Lastensuojelulakia valmisteltiin vuosien 1918–1934 välillä, ja päätös lastensuojelulain säätämisestä tehtiin vuonna 1936 (Pulma 1987, 159–161; Lastensuojelulaki 52/1936).

Lastentarhat toimivat kuuden vuoden kouluhallinnon alaisuuden jälkeen taas lastensuojelulain alaisina. Valtionapu, jota lastentarhoille oli jo vuodesta 1913 alkaen erityissäännösten nojalla maksettu, pysyi lain voimaantulon jälkeen ennallaan, ja näin lastentarhat olivat muita kotikasvatuksen tueksi määriteltyjä keinoja edullisempia. Lastentarhатыön kehittämiseksi lastensuojelulainsäädännön alaisuus ei ollut edistysaskel, sillä kaikkien Suomen lasten kasvun tukemiseen ei lain valmistelussa paneuduttu. Lastentarhojen määriteltiin olevan lastensuojelulaitoksia ja osa päivähuoltoa, ja niitä hallinnoitiin kuntien huoltolautakunnan alaisuudessa. Päivähuollossa lapsi oli vain osan päivää. Kunnalliseen päivähuoltoon päässeet valittiin lastensuojelulain tulkinnan mukaan pääosin sosiaalisin perustein. Rajaus oli tehtävä jo valtion niukkojen toiminta-avustusten vuoksi. (Lujala 2007, 210–212; Rauhala 1998, 109; Välimäki 1998, 112–113.) Lastentarhatoiminta osana lastensuojelua voidaan sanoa olleen ensimmäinen varsinainen sosiaalipalvelu, vaikka vielä ennen 1960-luvun loppua käsitettä ei vielä käytettykään.

Sota-aika loi sosiaalihuollon kehittämiseen omat tarpeensa, ja lastensuojelun kehittäminen tapahtui lähinnä käytännön työssä. Valtioneuvoston päätöksellä perustettiin vuonna 1941 Suomen Huolto - järjestö, joka koostui yhteensä 17 eri järjestön, sosiaali- ja sisäasiain ministeriön ja lääkintöhallituksen

sen edustajista. Suomen Huollon alaisuudessa toimivat Mannerheimliitto, Koteja kodittomille lapsille ry. perustivat Suomen Apu –järjestön, joka otti vastaan syksyllä 1941 Ruotsin aloitteen lähettää lapsia sodalta turvaan Ruotsiin.² (Pulma 1987, 201—210.)

Rauhala (1996) mukaan 1940-luvun päivähoitokeskustelut olivat pidättyväisiä ja lastensuojelullisesti painottuneita, eikä aktiivista kehittämistä juuri tapahtunut. Lastentarhatoiminta määriteltiin ehkäiseväksi lastensuojeluksi, jonka tehtävänä oli taata lapsille kehittymisen mahdollisuudet silloin, kun asunnot olivat pieniä, kodeissa oli sairautta tai varattomuutta tai äidit kävivät työssä. Myös lasten terveyttä edistettiin lastentarhatoiminnalla. Varsinaiseksi lastentarhatoiminnaksi miellettiin osapäiväinen hoito, kun taas kokopäiväinen hoito liitettiin vahvasti köyhäinhoidollisiin ja sosiaalisiin motiiveihin. Varsinkin 1940-lopun päivähoitokeskusteluissa oli hyvin lastensuojelullinen sävy. (Mt. 110–113.)

Lastensuojelun 1950-luku oli laitosten kehittämisen aikaa. 1949 oli säädetty laki lastenkotien valti-onavusta, joka edesauttoi myös erityislastenkotien perustamista. ”Normaalistamisesta” oltiin kiinnostuneita mm. lapsipsykologisen tietouden ja psykiatrian kehittymisen vuoksi. Lastenkotilapsista alettiin tehdä säännöllisesti tutkimuksia. Aina 1970-luvun alkuun asti lastenkotityötä kehitettiin, mutta sen jälkeen kriittisyys laitoshoidon vastaan ja kunnallisen päivähoitotoiminnan aloittaminen veivät osan koulutetusta työvoimasta toisaalle. Kasvatusneuvolatyö toi 1970-luvulla apua avo- huolliseen työhön ja myös nuorison keskuudessa aloitettiin ns. etsivä nuorisohuolto. Laitosten kehittämässä keskityttiin uusiin vastaanottokoteihin ja nuorisokoteihin. (Pulma 1987, 221—229.)

Aviottomat lapset ja heidän äitinsä tulivat lastensuojelun asiakkaiksi sodan jälkeen. 1960-luvulle asti aviottoman lapsen saaminen oli normeista poikkeavaa, mutta yksilönvapautta korostava ”60-lukulaisuus” toi mukanaan paitsi ehkäisyn ja abortit, myös au-äidit ja avioerot. Elatusavun laiminlyövät ns. perhepinnari-isät saatettiin viranomaisten taholta elatusvastuuseen viime kädessä vaikka määräämällä työvelvollisuutta työlaitoksessa. (Pulma 1987, 229—231.)

Lastensuojelulain todettiin jo vuonna 1939 olevan uudistuksen tarpeessa, mutta joka vuosikymme-

² Kun Ruotsi lupasi virallisesti kustantaa lasten perhehoidot Ruotsissa, sisäasiainministeriö perusti lastensiirtokomitean vastaamaan kuljetuksista. Toinen lastensiirtojen aalto oli alkutalvesta 1944. Kaiken kaikkiaan lapsia siirtyi sodan aikana Ruotsiin noin 70 000. (Pulma 1987, 201—210.) Sotaorvoiksi jäi noin 50 000 lasta, ja Karjalasta tulleen siirtoväen asuttamisesta aiheutui haasteita myös lastensuojelulle. (Mt. 1987, 201–202.) 1940-luvun lopussa säädettiin monta uutta sosiaaliturvaan liittyvää lakia, mm. äitiys- ja lastenneuvolalaki ja lapsilisälaki. (Rauhala 1996, 94.) Sodan jälkeen lastensuojelutyön koordinointi jäi luontevasti Lastensuojelun Keskusliiton tehtäväksi.

nellä tehty uudistamisaloitus kaatui ja onnistui vasta vuoden 1982 jälkeen, jolloin myös sosiaali-
huoltolaki (710/1982) astui voimaan. Lastensuojelulain valmistelevan esityksen varsin nopealla
aikataululla tehnyt toimikunta sai paitsi lastensuojelujärjestöjen tuen, myös poliittiset päättäjät uu-
distuksen kannalle. Laki astui voimaan vuoden 1984 alusta alkaen (Lastensuojelulaki 683/1983).
Laissa tuotiin ensi kertaa esiin lapsen etu -ajattelu, jonka mukaan lapsesta itsestään tulisi tehdä täy-
sivaltainen yksilö, jota pitää kuulla häntä itseään koskevissa asioissa ja päätöksenteossa. Myös ruu-
miillisen kurittamisen estäminen tuli yleiseen keskusteluun lastensuojelulain näkökulmasta. Kun-
nissa tuli myös kehittää avohuollon tukikeinoja, jotka toimivat lapsen ja perheen auttavina rakentei-
na ja palveluina (Pulma 1987, 244–247.) Avohuollon tukikeinoissa peruspalvelujen osalta mainit-
tiin myös päivähoito. Laissa määriteltiin myös ehkäisevää lastensuojelutyötä.

Kaksi viimeisintä vuosikymmentä on ollut lastensuojelun kehittämisen aikaa. Vaikka 1990-luvun
lama-aika koskettikin rajusti juuri lapsiperheitä ja säästötoimenpiteiden tarve edellytti kuntia leik-
kaamaan kokonaiskustannuksia toimintasektoreiltaan, oli silti myös lastensuojelun työmuotoja mie-
tittävä uudelleen (mm. Virtanen 1995). 1990-luvulla kunnissa vähennettiin niitä lapsiperheisiin
kohdistuvia palveluja, jotka eivät olleet lakisääteisiä, ja muun muassa mahdollisuudet kotipalvelun
käyttöön vähenivät rajusti. Tätä puutetta lastensuojelun asiakkaitten osalta täydentämään kehitettiin
perhetyötä ja perheen kuntouttamisen menetelmiä sekä kiinnitettiin huomio erilaisten terapioiden
toimivuuteen. (Mm. Hurtig 2003a; Heino 2002; Virtanen 1995.) Lastensuojelu eriytyi varsinkin
suuremmilla paikkakunnilla muusta sosiaalityöstä omaksi osaamisalueekseen. (Roinevirta 2010.)

1990-luvun alussa ns. sosiaalityön laatureformin aikaan sosiaalipalvelut, niiden toteuttaminen, kat-
tavuus ja tehokkuus joutuivat tarkkailtaviksi ja näin ollen myös lastensuojelutyön laadun tarkkai-
luun ja kehittämiseen kohdistettiin erityistä huomiota (mm. Mikkola 1999; Rousu & Holma 1999;
Jalava & Virtanen 1996). Laatukeskustelu nousi yhteiskuntatilanteesta, mutta keskustelua vauhditti
myös lastensuojelututkimus, joka teki näkyväksi lastensuojelun toimintamalleja, sisältöjä ja käytän-
töjä (esim. Hurtig & Laitinen 2000; Forsberg 1998; Heino 1997; Pösö 1997). Tutkimus keskittyi
lapsuuteen, perheeseen, lastensuojelutyön toimenpiteisiin (mm. huostaanotot), työkäytäntöihin,
asiakasasemaan (ominaispiirteet, asiakkuuden kulku) ja erilaisten 1990-luvulla virinneiden kehittä-
misprojektien arviointiin. (Heino & Pösö 2003, 591.) Monikulttuurisuuteen liittyvät teemat tulivat
myös lastensuojelutyön arkeen 1990-luvulla, kun Suomi otti vastaan entistä suuremman joukon
pakolaisia (mm Söderling 1995, 126—146).

2000-luvulle tultaessa lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä olevien lasten määrä oli kaksinkertaistunut reilussa vuosikymmenessä. Syitä asiakkuuksien lisääntymiseen on Heinon (2009, 54) mukaan monia. Niitä on haettu yhteiskunnallisista lapsiperheisiin yleisesti vaikuttaneista tekijöistä ja lasten pahoinvoinnin lisääntyneestä raportoinnista. Myös huostaanottojen määrä on ollut selkeästi kasvusuuntainen. Suhteellisesti eniten ovat lisääntyneet murrosikäisten lasten huostaanotot. Sijoituspaikkana on enenevässä määrin ollut laitos, sillä perhehoidon osuus on vähentynyt suhteellisesti eniten.³ Yksityisen sektorin osuus lastensuojelun sijaishuollossa on lisääntynyt nopeasti 2000-luvulla. Jo yli 84 % kaikista laitospaikoista on muita kuin julkisen sektorin eli kuntien tai valtion omistamia yksiköitä. (Mt., 58–59.)

2000-luvun lastensuojelututkimusta on tehty lasten hyvinvointiin sekä sen uhkiin ja riskitekijöihin (mm. väkivalta, syrjäytyminen, nuorisorikollisuus, päihteet), ennaltaehkäisyn ja auttamisen muotoihin, monikulttuurisuuteen, lasten toimijuuteen, osallisuuteen, elämänoloihin sekä sosiaaliseen pääomaan liittyvissä aihepiireissä. Myös lastensuojelun tilastointiin liittyviä ongelmakohtia on kartoitettu ja paikoitellen jo korjattukin. Voidaan sanoa, että 2000-luvun lastensuojelututkimus on ollut pääasiassa lapsilähtöistä. (Eronen 2007,6—8.)

Dialogisuus, monialaisen yhteistyön kehittäminen sekä lasten kanssa toimijoiden yhteisten huolten tunnistaminen ja käsittely ns. huolen vyöhykkeistön ja puheeksi ottamisen menetelmien avulla herätti 2000-luvun puolivälissä lastensuojelukentän toimijat uudenlaiseen ajatteluun ja menettelyyn asiakastyössä. Myös erilaiset asiakkaan kanssa käytettävät työmenetelmät valtaavat edelleen alaa arjen työssä. (Mm. Seikkula & Arnkil 2007; Eriksson & Arnkil 2005).

Tärkein lastensuojelun arkeen vaikuttanut uudistus 2000-luvulla oli uusi lastensuojelulaki, joka tuli voimaan vuoden 2008 alusta alkaen (Lastensuojelulaki 417/2007). Lastensuojelulaissa tuodaan uutena asiana esiin, että lapsen etua ja oikeuksia korostetaan aiempaa enemmän, lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat tukitoimet palvelut pyritään turvaamaan, viranomaisten yhteistyötä parannetaan, ongelmiin puututaan entistä varhaisemmin ehkäisevän lastensuojelutyön kautta ja tuen vaikuttavuutta parannetaan. laki velvoittaa tekemään lastensuojelutarpeen selvityksen, ja määrittelee siitä vastuussa olevaksi työntekijäksi lapselle nimetyn sosiaalityöntekijän. Ennen kaikkea laki parantaa

³ Hallitus on 20.1.2011 hyväksynyt perhehoidon ensisijaisuuden periaatetta koskevan lakiehdotuksen, jossa ideana on nostaa perhehoidon laatua sekä tukea perhehoitajien jaksamista. Muutoksilla halutaan korottaa perhehoitajien palkkiota ja helpottaa sijaisten palkkaamista. Sijaisvanhemmaksi ryhtymisestä yritetään tehdä aiempaa houkuttelevampaa. (Sosiaali- ja terveystieteiden tiedote 14/2011)

lapsen ja vanhemman oikeusturvaa lastensuojelun päätöksenteossa ja tuo uusia menettelytapoja päätöksentekoon, mm. hallinto-oikeuskäsittelyyn. Laki myös velvoittaa tukemaan sosiaalityöntekijöitä työssään järjestämällä moniammatillisen⁴ asiantuntijaryhmän ja muiden asiantuntijoiden apua sosiaalityöntekijän sitä tarvitessaan. Lakia täydennettiin 1.3.2010 alkaen koskien päätöksenteon siirtämistä kunnille silloin, kun on kyse lapsen sijoittamisesta vanhempansa luo vankilaan. Uutena asiana lakiin tuotiin mahdollisuus laatia ennakkollinen lastensuojeluilmoitus vielä syntymättömästä lapsesta ja tehdä pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Myös kiireellisen sijoituksen jatkopäätöksen tekeminen siirrettiin hallinto-oikeudelta kunnalliselle viranhaltijalle ja kiireellistä sijoitusta koskevia määräaika-rajajoja täsmennettiin. Erityisen huolenpidon toteuttamisen ikärajana määriteltiin 12 vuotta täyttäneeseen lapseen.

Päivähoidon kehittyminen päivähoitolain säätämisen (Laki lasten päivähoitosta 36/1973) jälkeen on ollut voimakasta. Eriytyminen lastensuojelusta omaksi sosiaalipalveluksi antoi tilaa pedagogiselle kehittämiselle ja palvelun muotouttamiselle. Päivähoitolain myötä perhepäivähoidon asema päivähoitokentässä vakiintui ja selkiytyi. Hoitajan omassa kodissa tapahtuva perhepäivähoito rinnastettiin tasavertaiseksi, julkiseksi päivähoitomuodoksi päiväkotitoiminnan kanssa niin hoitomaksujen kuin valvonnankin osalta. (Välimäki 1998, 123–125; ref. Parrila 2002, 27.) Sosiaalhallitus, joka oli ohjeistanut päivähoitotoimintaa valtion taholta varsin yksityiskohtaisesti vuodesta 1968, lakkautettiin vuonna 1991. Tarkoitus oli antaa kunnille enemmän vapauksia järjestää toimintaansa paikallisten olosuhteiden vaatimalla tavalla. Sosiaalhallituksen tilalle perustettiin Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes, jonka toiminta lakkautettiin vuoden 2008 lopussa. Stakesin työ jatkuu Terveystieteiden tutkimuslaitoksessa (THL), joka on tutkimus- ja kehittämiskeskus.

(http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi,)

Vuoden 1990 alusta alkaen päivähoito tuli kaikkien alle kolmevuotiaiden lasten osalta lakisääteiseksi, ns. subjektiiviseksi oikeudeksi. Lapsen huoltajat voivat valita, jäävätkö hoitamaan lasta vanhempainrahakauden ajaksi kotiin vai ottavatko vastaan lapselle päivähoitopaikan. Vuoden 1993 alusta subjektiivinen päivähoito-oikeus laajeni alle 4-vuotiaisiin lapsiin ja 1.8.1995 kaikkiin alle 6-vuotiaisiin lapsiin. (Laki lasten päivähoitosta 36/1973.)

⁴ Moniammatillisuus –käsitteen määrittelen 3. luvun alussa. Samaa tarkoittavia käsitteitä ovat myös ylisektorinen yhteistyö, poikkihallinnollinen yhteistyö ja monialainen yhteistyö, tosin vivahteita voidaan kussakin termissä nähdä olevan keskenään. Pääasiassa käytän tutkimusraportissani moniammatillisuus – ja monialaisuus- käsitteitä kuvaamaan lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla tapahtuvaa työskentelyä.

Jo ennen subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantuloa kehittyi päiväkodin ja kotona tehtävän perhepäivähoidon välimaastoon uusi palvelumuoto, ryhmäperhepäivähoito⁵. Kahden perhepäivähoidajan yhdessä hoitamien kahdeksan hoitolapsen ryhmiä laajennettiin kunnissa varsin pian kolmen hoitajan ja 12 lapsen ryhmiksi, jotka muistuttivat usein toiminnallisesti jo pieniä päiväkotiryhmiä. Yhdellä työntekijällä tuli olla lähihoitajan tai päivähoitajan tutkinto. Ryhmäperhepäivähoidon lisääntymiseen vaikutti oman kokemuksen mukaan pitkälti vuonna 1993 voimaan tullut subjektiivisen päivähoito-oikeuden muutos, joka lisäsi päivähoitopaikkojen kysyntää. Kolmen hoitajan ryhmäperhepäiväkotien perustaminen oli monella tavalla yksinkertaisempaa kuin päiväkotien perustaminen. 2000-luvulle tultaessa etenkin kahden hoitajan ryhmiä karsittiin kunnissa runsaasti, sillä ne osoittautuivat paitsi toiminnallisesti haavoittuviksi, myös taloudellisesti kalliimmiksi yksiköiksi kuin päiväkodit. Perhepäivähoidon kehittämistä ja vahvana päivähoitomuotona säilyttämistä haluttiin myös valtiohallinnon taholta, ja niin perhepäivähoidon työoloja kuin palkkaustakin on pyritty korottamaan vähitellen työn vaativuutta vastaavalle tasolle. Viimeisin tieto perhepäivähoidajien työskentelyyn liittyvistä rakenteellisesta kehittämisestä koskee perhepäivähoidajien työn hyväksymistä työaikalain piiriin. Lakimuutos on välttämätön Euroopan Unionin työaikadirektiivin vaatimusten täyttämiseksi. Eduskunta käsittelee lakiesityksen keväällä 2011. (Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi työaikalain 2 ja 7§ muuttamisesta.)

Päivähoitopalvelujen kehittämistyötä vauhditti valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen⁶ valtakunnallisista linjauksista vuonna 2002. Tavoitteena oli edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa, ohjata sisällöllistä kehittämistä ja luoda osaltaan edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi. Vuonna 2003 valmistui Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka täydentävä versio julkaistiin vuonna 2005. Varhaiskasvatuksen perusteiden tavoitteena on lisätä ammatillisen henkilöstön tietoisuutta, vanhempien osallisuutta lapsensa palveluissa ja edistää moniammatillista yhteistyötä lasta ja perhettä tukevien palvelujen kesken. Kunnille annettiin laajat mahdollisuudet toteuttaa varhaiskasvatuspalveluja perheitä parhaiten palvelevalla tavalla. Jatkuvan arvioinnin periaate on asiakirjassa keskeinen tavoite, joka tulee ulot-

⁵ Osoituksena Janakkalan kunnan kehittämishalukkuudesta, ennakkoluulottomuudesta ja varhaiskasvatushenkilöstön innovatiivisuudesta voidaan pitää sitä, että Janakkalaan perustettiin Suomen ensimmäinen maalaiskuntaan sijoittuva ryhmäperhepäiväkoti jo vuonna 1988. (Tonteri 21.1.2011, yksityinen tiedonanto)

⁶ Varhaiskasvatus –nimike on otettu 2000-luvulla valtakunnallisesti käyttöön kuvaamaan koko varhaislapsuuden kasvatusta, ei pelkästään päivähoitoa. Janakkalan päivähoito on nykyisin Janakkalan varhaiskasvatus. Käytän tässä tutkimuksessa varhaiskasvatus- etuliitettä kuvaamaan myös päivähoitotyössä olevaa henkilöstöä, eli varhaiskasvatuksen työntekijöitä. Lapset käyttävät palvelua nimeltä päivähoito.

taa myös yksilötasolle. Tavoitteena on hyvinvoiva lapsi. Tähän pyritään yhdistämällä tietoisesti hoidon, kasvatuksen ja opetuksen osa-alueet yhdeksi kokonaisuudeksi. Vanhempien osallisuutta tuetaan kasvatuskumppanuuden kautta. Kasvatuskumppanuus -käsite tuodaan asiakirjassa ensimmäistä kertaa julki siinä merkityksessä, että lapsen kasvatusta on, paitsi ensisijaisesti vanhempien tehtävä, myös osaltaan varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävä. Vanhemmilla ja kasvatushenkilöstöllä on hyvässä kasvatuskumppanuudessa tahoiltaan kumpuavaa tietoa lapsesta, ja myös näiden yhteensovittamisen ja lapsen keskiössä pitämisen tehtävä. Kasvatuskumppanuuden edistäminen nähdään valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan ensisijaisesti kasvatushenkilöstön ylläpidettäväksi ja esiin tuomaksi läpäisyperiaatteeksi, jota on pyrittävä kunnioittamaan kaikessa työskentelyssä. Myös vanhempien välinen vertaistuki ja sekä henkilöstön että muiden vanhempien kanssa käytävät kasvatuskeskustelut nähdään työskentelyssä tärkeäksi. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005.)

Valtioneuvosto asetti varhaiskasvatuksen pitkäjänteistä tulevaisuuden suunnittelua varten varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan, joka aloitti toimintansa vuonna 2005. Neuvottelukunnan tavoitteiksi asetettiin varhaiskasvatuksen laaja-alaisen kehittämisen tukeminen ja edistäminen tulevaisuuden tarpeita ennakoivien ja vision laatiminen varhaiskasvatuksen toteuttamisesta ja kehittämisestä. Neuvottelukunta asetti työskentelynsä tueksi erilaisia jaostoja, jotka keskittyivät kukin oman asiantuntemusalueensa kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunta sai toisen työ kautensa päätökseen vuoden 2010 lopussa. (Alila & Kronqvist 2008). Neuvottelukunta esittää, että nykyinen päivähoitoa koskeva lainsäädäntö tulisi uudistaa, henkilöstön osaamista ja koulutusta sekä päivähoito- ja varhaiskasvatuspalveluja kehittää, varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmää olisi selkiytettävä sekä varhaiskasvatuksen tutkimusta ja kehittämistä vahvistaa (mt.).

2.2 Kunta- ja palvelurakennemuutos valtion ja kuntien työnjakona

Julkisen sektorin reformeja on tehty kuntien olemassaolon aikana jo useita. 1970-luvulla alettiin pohtia mm. kansanvaltaisuutta, kuntien itsehallinnon vahvistamista ja suunnittelu- ja rahoitusjärjestelmien uudistamista koskevia esityksiä, ja 1980-luvun puolella suunnittelu todennettiin ns. VALTAVA -uudistuksessa, joka kohdistui sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelua ja valtionosuutta koskevan lainsäädännön muuttamiseen ajanmukaiseksi. Kunnilla ei ollut aiemmin valtion normijauksessa liikkumavaraa ja mahdollisuutta soveltaa paikallisista tarpeista lähtevää palvelutarjontaa

asukkailleen. Hallinnon uudistamisella nähtiin olevan suuri merkitys palvelutason nostamiselle ja palvelurakenteiden kehittämiseksi. (Kananoja & Niiranen & Jokiranta 2008, 54; Niemelä 2008, 19.) Valtio ohjasi suunnittelujärjestelmänsä avulla kunnille rahoitusta erityisiin painopistealueisiin, mikä aiheutti sen, että kunnat eivät enää välttämättä suunnanneet omaa rahoitustaan enää omiin, paikallisista tarpeista lähteviin painopistealueisiinsa. Valtionosuusjärjestelmää muutettiin vuoden 1993 alusta siten, että ns. ”korvamerkitty”, kustannuksiin perustuva rahoitusjärjestelmä korvattiin kuntien väestörakenteen ja muiden kuntakohtaisten tekijöiden perusteella määräytyväksi. Uudistus antoi kunnille mahdollisuuden päättää itse, mihin valtionosuudet paikallisesti käytettiin. Vaikka uudistuksella oli sinänsä pyrkimys hyvään, se tuotti kohtuuttomia vaikeuksia etenkin lastensuojelulle, jonka asiakkuudessa kunnan väestöstä on vain pieni osa, mutta missä ennakoimattomia palvelukustannuksia saattaa syntyä nopeastikin tilanteiden niin vaatiessa. (Kananoja ym. 2008, 55—60; Niemelä 2008,24—28.)

Kuntalain uudistamisen aikaan vuonna 1995 elettiin talouden lama-aikaa, joka supisti niin valtion kuin kuntienkin verotuloja. Valtio lisäsi kuntien tehtäviä ja päätösvaltaa, jotta kansanvaltaisuus toteutuisi, kunnan tarjoamien palvelujen laatu paranisi ja toiminta olisi taloudellisempaa ja tehokkaampaa. (Niemelä 2008, 47–48.) Kuntien sääntelyn purkamisessa käytettiin uuden julkisjohtamisen (New Public Management, NPM) peruseriaatteita, joiden mukaan toiminnan on oltava taloudellista, tehokasta ja tuloksellista. Uuden julkisjohtamisen periaatteiden mukaan toimiessa kilpailu, palvelumarkkinat, tulos- ja kustannusvastuu, tulosityksiköity organisaatio ja suunnittelu korostuvat. Käytännön työskentelyssä noudatetaan tällöin kilpailun, palvelumarkkinalähtöisyyden, tulos- ja kustannusvastuun, tulosityksikkörakenteisen organisaation ja täsmällisen johtamisen periaatteita. Ammattilaisten valta-aseman murtamisen ja asiakkaan aseman vahvistamisen nähdään olevan myös uudelle julkisjohtamiselle tyypillistä. (Raunio 2008, 41.) Tehokkuuden lisäksi uusi julkisjohtaminen korostaa toiminnan vaikuttavuutta, laadukkuutta ja nopeutta palveluntuottajien toiminta- ja ajattelutavoissa. Mitä nopeammin ongelma on hoidettavissa, sitä laadukkaampi ja tehokkaampi käytäntö on. (Juhila 2006, 73-74.)

VALTAVA -uudistuksen myötä kuntien itsehallinto ja kansanvaltaisuus korostui, mutta palvelujen saatavuudessa ja kuntien kyvyssä tuottaa niitä oli suuria eroja. Tarvittavaa kuntien välistä laaja-alaista yhteistyötä oli vaikea saada aikaan. 1990-luvun lopussa kuntia alettiin kannustaa kuntaliitosten ja kuntien väliseen yhteistyöhön sekä muuhun palvelurakenteelliseen muutostyöhön. Taloudellisuuden tavoittelu tuottavuuden ja kilpailukyvyn kautta toimi ajattelun kannustimena. Enää 2000-

luvulle tultaessa ei puhuttu niinkään kuntien itsehallinnosta, paikallisten olosuhteiden huomioon ottamisesta tai kansanvaltaisuuden toteutumistarpeesta. (Niemelä 2008,47—48.)

Palvelurakennekeskustelu liitettiin yhä tiiviimmin kuntarakennepolitiikkaan, ja vuonna 2005 käynnistettiin kunta- ja palvelurakenneuudistus eli Paras -hanke, jonka tarkoituksena on luoda edellytykset valtakunnallisen uudistuksen etenemiselle (Niemelä 2008,50; Raivio 2006, 186). Uudistuksen toteuttamiseksi säädettiin helmikuussa 2007 määräaikainen puitelaki (Laki kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta 169/2007). Puitelakia siteeraten sen tarkoituksena on ”kunnallisen kansanvallan lähtökohdista vahvistaa kunta- ja palvelurakennetta, kehittää palvelujen tuotantotapoja ja organisoitua, uudistaa kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmää sekä tarkistaa valtion ja kuntien välistä tehtävänjakoa siten, että kuntien vastuulla olevien palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen sekä kuntien kehittämiseen on vahva rakenteellinen ja taloudellinen perusta. Tarkoitus on parantaa tuotavuutta ja hillitä kuntien menojen kasvua sekä luoda edellytykset kuntien järjestämien palveluiden ohjauksen kehittämiseksi”.

Valtioneuvosto antoi väliselonteon Paras –puitelain toteutumisesta vuoden 2009 lopulla. Selonteon mukaan kunnissa on jo aktivoiduttu kuntaliitosten osalta, mutta palvelurakenteiden kehittäminen on edelleen kesken. Etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa keskeneräisyys näkyy selvästi. Palvelujen keskinäinen vertailu ja vaikuttavuuden arviointi on vielä vaikeaa, sillä yhteisiä kansallisia kriteereitä ja mittareita ei ole laadittu. Myös sähköisiä tietojärjestelmiä on syytä kehittää. Palveluja olisi uudistettava kuntalais- ja asiakaslähtöisesti ja turvattava niiden yhdenvertainen saatavuus kunnissa. Hoito- ja palveluyksiköiden tulisi tarjota palveluja mahdollisimman lähellä asiakasta. (Valtioneuvoston selonteko kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta, 2009.)

Pitkäkestoinen strateginen työskentely vaatii selonteon mukaan kuntien henkilöstöltä ja päättäjiltä hyvää osaamista sekä taitavaa henkilöstöjohtamista, jotta muutoksia voitaisiin toteuttaa käytännössä. Muutosten toteutus ja hallinta edellyttää myös tulosten seuranta, arviointia ja uuden oppimista, ylisektorista työskentelyä ja myös eri kuntien välistä vertais- ja verkosto-oppimista. Tehokkuutta ja tuloksellisuutta palveluihin saadaan toimimalla uusilla, innovatiivisilla tavoilla, ja tulevaisuudessa on tunnistettava alueelliset erityispiirteet ja -tarpeet. Koska sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset ovat kunnissa suurimpia, on näiden palvelusektorien osuus palvelujen turvaamisen ja kuntien menokehityksen hallintaan liittyvien tavoitteiden toteutumisessa merkittävä. Taloudellisesti saatavat edut riippuvat keskeisesti siitä, miten palvelut jatkossa organisoidaan, järjestetään ja tuote-

taan. (Valtioneuvoston jne. 2009.)

Valtioneuvosto antoi marraskuussa 2010 eduskunnalle esityksen Paras –hankkeen puitelain muuttamisesta. Lain muutoksen mukaan kunta voidaan velvoittaa liittymään vuoden 2013 alusta alkaen vähintään 20 000 asukkaan kokoiseen ns. yhteistoiminta-alueeseen, mikäli se ei jo tätä ennen ole näin toiminut. Sosiaalihuollon tehtävät tulee siirtää yhteistoiminta-alueille vuoden 2015 alkuun mennessä. Velvoite ei koske varhaiskasvatuksen palveluja, joiden siirrosta kunnat voivat tehdä oman päätöksen. Valtioneuvostolle jää lakiesityksen hyväksymisen jälkeen oikeus myöntää kunnille poikkeus väestöpohjavelvoitteen täyttämistä. (Valtioneuvoston tiedote 150/2010.) Lakiesitys on tätä raporttia kirjoitettaessa valiokuntakäsittelyvaiheessa, mistä tulee siirtymään eduskunnan käsitteilyyn keväällä 2011 (Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta jne. 2010).

Kunta- ja palvelurakenneuudistus lapsiperhepalveluissa

Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen palvelusektoreiden rajapintatyöhön Paras -hanke liittyy ennen kaikkea palvelujen ylisektorisen ja moniammatillisen työskentelyn ja asiakaslähtöisen kehittämismallin näkökulmasta. Varhaiskasvatus on yleisesti tunnustettu peruspalveluksi, jonka tulee olla asiakkaan saatavilla lähipalveluna. Lastensuojelu on erityispalvelu, jonka kunnat voivat Paras -hankkeen periaatteiden mukaan järjestää myös yhteistoimintaluonsa kesken. Kaikki lastensuojelun palvelut, esimerkiksi perhetyö, vertaisryhmät ja muu ryhmämuotoinen työskentely, eivät ole käytännössä sellaisia erityispalveluja, joita voisi tuottaa kaukana kuntalaisista ja asiakkaista. Avohuollon tukitoimien ensisijaisuus lapsen ja perheiden tukemisessa tulisi ymmärtää lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelujen kirjoon kuuluvana lähipalveluna, joiden saatavuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta olisi jo syrjäytymisen ehkäisyyn, ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen tuen näkökulmasta edistettävä (Mm. Puska 2009, 3–4; Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA) esitys sosiaaliturvan kokonaisuudistamisen keskeisistä linjoista 2009, 17, 74; Kananoja ym.2008, 159–175; Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuohjelma KASTE 2008–2011, 30–32; Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuohjelma 2007; Pääministeri Matti Vanhasen 2. hallitusohjelma 2007,76–77; Taskinen 2007, 13–28; Niemelä & Salminen, 2006, 69). Ei liene myöskään järkevää, että lapsi ja perhe voi saada tarvitsemaansa apua vain, jos lapsi otetaan virallisesti lastensuojelun asiakkaaksi.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijän rooli asiakkaitensa tukitoimista päättävänä viranhaltijana on ymmärretty valtionhallinnossa tärkeäksi. Sosiaalityöntekijä on paitsi virkavastuulla työskentelevä asiakkaan edun valvoja, myös asiakkaan tarvitsemien tukitoimien koordinoija. Lastensuojelulakia on muutettu vuoden 2011 alusta lähtien siten, että ”lapselle ja perheelle on järjestettävä lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömiä sosiaalihuollon palveluja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän asiakassuunnitelmassa arvioiman tarpeen mukaisesti. Tavoitteena on parantaa erityisesti kotipalvelun saatavuutta” (Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta 137/2010vp.), mutta laki kohdentuu myös muihin sosiaalihuoltolain ja toimeentulotukilain mukaisiin palveluihin ja etuuksiin, kuten esimerkiksi toimeentulotukeen, asumiseen ja lasten päivähoitoon.

Koska sosiaalityöntekijä lastensuojelulain mukaan vastaa siitä, että lapsi ja hänen perheensä saavat lain edellyttämät avohuollon palvelut, on lastensuojelulain toimeenpanon kannalta perusteltua, että tarvittavia palveluja on myös saatavilla. Mikäli tukitoimenpiteitä järjestäviä palveluja ei ole riittävästi, tarkoituksenmukaisina tai sopivina, erityisesti asiakkaan kannalta tilanne voi johtaa tarpeetomiin ja kalliisiin huostaanottoihin, mutta virkavastuussa olevan sosiaalityöntekijän näkökulmasta myös asiakkaan edun ajamisen mahdottomuuteen ja tätä kautta ammatilliseen turhautumiseen. Mitä hyötyä on laatia asiakkaille asiakassuunnitelma, jos jo laatimisvaiheessa tiedetään, että asiakkaan tarvitsemia palveluja ei pystytä hänelle järjestämään?

Lakimuutoksen perusteluissa todetaan, että asiakkaalla on oikeus saada hallintopäätös niistä palveluista, joita ei asiakassuunnitelmaan sosiaalityöntekijän laatimaan asiakassuunnitelmaan ole voitu järjestää. Hallintopäätöksestä voi tehdä tarvittaessa muutoksenhaun, mutta kuinka moni lastensuojelun avohuollon palvelua tarvitseva ryhtyy hakemaan hallinto-oikeudelta muutosta? Käytännössä sosiaalityöntekijän on tässä asiakasta neuvottava ja ohjattava, mutta nähtäväksi jää, miten hallinto-oikeudet muutoksenhakuihin suhtautuvat.

Seuraavassa pääluvussa siirryn tarkastelemaan lähemmin rajapintatyöskentelyn liittyvää teoreettista viitekehystäni, jossa moniammatillinen työskentely asemoituu rajapintatyöskentelyyn paitsi toiminnallisella, myös rakenteellisella tasolla. Pohdin teoreettisessa osuudessa myös dialogisuuden merkitystä tutkimuskontekstissani.

3 RAJAPINNALLA TYÖSKENTELYN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Liitän lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen eli kahden kunnallisen palvelu- ja toimintakulttuurin rajapinnalla työskentelyn kiinteästi organisaatioteoreettiseen ajatteluun. Organisaatiot, niin kunnalliset kuin muutkin, joutuvat ottamaan ympäröivän yhteiskunnan realiteetit huomioon pystyäkseen toimimaan tehokkaasti ja järjestämään palvelujaan tarkoituksenmukaisesti asiakkaiden tarpeet huomioiden. Jotta organisaatio voi menestyä, sen johdon on luotava ja ylläpidettävä joustava strategia, jonka toteuttamiseen eli implementointiin on myös henkilöstön sitouduttava. Henkilöstöltä odotetaan uuden julkisjohtamiskulttuurin aikana paitsi oman erikoisalansa ammattitaitoa, myös laaja-alaista osaamista, moniammatillista ja monialaista työtettä ja vuorovaikutustaitoja, joiden avulla ympäröivän maailman eli asiakkaiden haasteisiin ja työskentelyssä ilmeneviin ongelmiin pystytään vastaamaan. (Mm. Bryson 2004; Lumijärvi & Virta & Kujanpää 2003; Kaplan & Norton 2002, Whittington 2001.)

Moniammatillisen yhteistyön määrittelen asiakas- ja työlähtöiseksi työskentelyksi, jossa eri ammattiryhmät yhdistävät tietonsa, taitonsa, tehtäviensä ja kokemuksensa sekä pyrkivät yhteiseen päämäärään mahdollisimman tasa-arvoisella ongelmanratkaisulla ja päätöksenteolla. Moniammatillinen yhteistyö voi olla organisaation sisäistä tai organisaatioiden välistä, yhteistyö satunnaista tai vakiintunutta sekä ammattirooleissa pitäytyvää tai uutta synteesimäistä ajattelutapaa etsivää yhteistyötä. (Isoherranen 2005; Karila & Nummenmaa 2001, 144—151; Payne 1997,9, ref. Määttä 2007, 15—16.)

Määttä (2007) käyttää moniammatillisesta yhteistyöstä käsitettä poikkihallinnollinen yhteistyö, joka kuvaa sektorirajat ylittävää viranomaisten ja ammattilaisten monitoimijaista yhteistyötä. Muita samaa tai lähes samaa tarkoittavia käsitteitä ovat myös ylisektorinen ja monialainen yhteistyö. Monitoimijainen yhteistyö käsittää Määttän (mt., 16) mukaan toiminnan, jossa on mukana myös muita kuin asiakas ja työntekijät, esimerkiksi alueen asukkaita, paikallisia toimijoita ja yrityksiä.

Tässä tutkimusraportissa käytän tutkimuskontekstiini liittyen käsitettä rajapintatyö tai -työskentely sekä moniammatillinen yhteistyö. Koska tutkimuskontekstissani sivutaan työskentelyä monen eri sektorin välillä, käytän raportissa myös monialainen yhteistyö -nimikettä, sillä se kuvaa hyvin sosiaalityössä käytössä olevaa verkostotyöskentelyä usean eri tahon ammattilaisten ja asiakkaan kesken. Myöhemmin tässä luvussa puhun myös dialogisesta asiakastyöstä, mihin moniammatillisen työn

tekemisessä tulisi pyrkiä.

Organisaatioteoreettisen näkökulman lisäksi katson kahden kunnallisen palvelun rajapintatyötä myös systeeminä, jossa erilaisista ympäristöistä lähtöisin olevat yksilöt, niin työntekijät kuin asiakkaatkin, kohtaavat toisensa. Tätä näkökulmaa avaavan ekologisen teorian ja rajajärjestelmien -käsitteen kautta, joissa kummassakin asiakas tulee huomioiduksi moniammatillisen työskentelyn yhtenä tärkeänä osapuolena. Lopuksi tarkastelen dialogista asiakastyötä ja dialogisuutta moniammatillisessa asiakastyöskentelyssä. Kolmannen luvun lopussa teen katsauksen tutkimusaiheeni koskettavaan aiempaan suomalaiseen tutkimukseen keskittyen lähinnä asiakastyön dokumentointia.

3.1 Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteisten asiakkaiden haaste organisaatorakenteille

Henry Mintzberg on jo vuonna 1979 esitellyt teoriansa organisaatioiden rakenteistumisesta. Teoria on edelleen käyttökelpoinen, etenkin hallinto- ja johtamistieteessä sitä arvostetaan ja pidetään yhä ajankohtaisena. Mintzberg selittää teoriassaan paitsi sitä, miten organisaatioita on luotu ja luodaan, myös sitä, miten ne toimivat suhteessa ympäristöönsä ja yhteiskunnassa vallitsevaan muutokseen. Mintzberg perustaa ajattelunsa funktionaaliseen oppimiskäsitykseen, systeemiteoriaan, rajoitetun rationalismin periaatteisiin ja kontingenssiteoriaan. Kontingenssiteoriassa organisaatiolla ajatellaan olevan tietty tilanneyhteys ympäristöönsä, eli organisaation olemassaolo on aina riippuvainen ympäristössään tapahtuvista muutoksista. Niihin on pystyttävä vastaamaan mahdollisimman tehokkaasti. Toisin sanoen hyvä organisaatorakenne on tilannesidonnainen asia. (Lämsä & Hautala, 2005, 167.)

Mintzberg korostaa, että jokaisen organisaation on luotava toiminnalleen omanlaisensa malli pystyäkseen toimimaan ympäristössään järkevästi. (Mintzberg 1979, 14–16, 299–467.) Organisaatiomallin rakenteistuminen tarkoittaa juuri tätä. Organisaation johto ei voi siis etukäteen vain päättää, millainen malli strategiaa luotaessa ”ostetaan kaupasta”, vaan strategiaan pitää päätyä harkinnan ja vallitsevien ympäristöolosuhteiden mukaan. (Mintzberg 1979, 468–480.) Mintzberg jaottelee organisaatiot kahdenlaiseen pääryhmään, yksinkertaisia ja monimutkaisia ongelmia ratkoviin organisaatioihin. Julkisella sektorilla, kuten lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla, asiakas tuo mukanaan ”ongelmat ja haasteet”, ja edustaa näin vallitsevia ympäristöolosuhteita. Jos asiakkaan tuoma ongelma/haaste on yksinkertainen, organisaation palvelukin on malliltaan yksinkertainen. Jos haaste taas on monimutkainen ja kompleksinen, jollaisia lastensuojelun ja päivähoidon rajapinnalla

olevat ongelmat yleensä luonteeltaan ovat, on tarjolla olevien palvelujen pystyttävä vastaamaan kompleksisiin tarpeisiin. Yksinkertainen malli, joka vastaa yksinkertaiseen ongelmaan hyvin, ei toimikaan enää monimutkaisen ongelman kanssa. Voi olla, että vanhat yksinkertaiset palvelumallit eivät ratkaise nykyisten asiakkaiden uudentlaisia ongelmia, vaan on kehitettävä palvelumallien sisällä toimivien asiantuntijoiden kesken uudentlainen, ongelmaan paremmin vastaava malli. Tähän tarvitaan asiantuntevaa, moniammatilliseen työskentelyyn koulutettua henkilöstöä. On osattava tunnistaa ne asiakkaan tarpeet, joihin ei vielä ole löytynyt sopivaa ja toimivaa palvelua, ja on pyrittävä yhdessä hänen ja muiden asiantuntijoiden kanssa luomaan tällaista organisaation sisälle. (Niiranen, 2004, 226–227.)

Mintzberg tähdentää, että organisaation koko toiminnan on ohjaututtava tähän ajatteluun. Virkoja ja toimia perustettaessa on tiedostettava, millaisten haasteiden pariin työntekijöitä tarvitaan työskentelemään, ja tehtäviin valittavien tulisi kyetä toimimaan paitsi yhdessä rinnakkain, ennen kaikkea yhdessä asiakkaitten kanssa, jotta heille tarjottavat palvelut kohdentuisivat oikein. Organisaation rakenteistumisen teoriallaan Mintzberg korostaa ammattihenkilöstön osuutta palvelujen muotoutumisessa: ammatilliset antavat osaamisensa organisaation käyttöön, ja käyttävät sitä ammatinimikkeestä huolimatta yhdessä, lateraalisesti, asiakkaan tarvitsemien palvelujen kehittämiseen. Organisaation päätöksenteko- ja johtamisjärjestelmän on myös muotouduttava ympäristön eli asiakkaitten haasteisiin vastaavaksi, kuten myös suunnittelu- ja arviointijärjestelmän, organisaation sisäisen informaatiojärjestelmän ja myös henkilöstön motivoinnin, jotta kaikki organisaation toimintatasot voivat vastata ympäristön haasteeseen. (Mintzberg 1979.)

Organisaatioiden rakentumisen teoria liittyy lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapintatyöhön mielestäni siinä mielessä, että se korostaa asiakkaan kanssa työskentelevien, eri asiantuntemusta edustavien ammattilaisten tärkeyttä uudentlaisia, asiakkaan tarpeista lähteviä palvelumuotoja kehitettäessä. Eri sektoreilla mutta yhteisen asiakkaan kanssa toimivina työntekijöinä niin lastensuojelun kuin varhaiskasvatuksenkin ammateissa toimivat ovat uudella tavalla yhteistyötä tekemällä ja uusia palvelumuotoja kehitteessään organisaatiolleen elintärkeitä avainhenkilöitä, jotka ammatitaitonsa organisaation ja asiakkaan käyttöön antamalla saavat organisaation johdon laatiman toimintastrategian elämään käytännössä. Haasteellisen organisaatioiden rakenteistumisen teorian toteuttamisesta sosiaalihuollon toimintakentällä tekee muun muassa se, että ammattihenkilöstön soveltuvuudesta tehtäviin säädetään lailla, joka määrittelee yksityiskohtaiset kelpoisuusvaatimukset sosiaalihuollon keskeisille ammatinimikkeille, joita ovat sosiaalityöntekijä, sosiaaliasiamies, lastenvalvoja, sosiaaliohjaaja, lastentarhanopettaja ja lähihoitaja. Laissa ei kuitenkaan säädetä ammatinimike-

kohtaisia kelpoisuusvaatimuksia kaikkiin lain soveltamisalan piirissä oleviin tehtäviin, vaan kunnille jää mahdollisuus päättää osaan sosiaalihuollon tehtäviin rekrytoitujen kelpoisuusvaatimuksista itsenäisesti. (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005.)

Organisaation rakenteistumisen teorian toteutumista voi ajatella sovellettavan neljällä eri tasolla ajatellen tutkimusaihepiiriäni lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla: kuntalaisen saamisen ja tarvitsemien palvelujen toteutumistasolla, ammattihenkilöiden ja asiakkaan välisen yhteistyön mahdollistumisen ja toteutumisen tasolla, kuntaorganisaation päättäjätasolla tai valtakunnallisella kuntien ohjaustasolla. Myös Bronfenbrennerin ekologisessa teoriassa tarkastellaan erilaisia yksilön ja ympäristön arkielämään vaikuttavia toiminnan tasoja systeemien kautta.

3.2 Systemiset tasot rajapintatyötä jäsentämässä

Urie Bronfenbrennerin (1979) ekologisen teorian peruslähtökohtana on oletus yksilön kehittymisestä ympäristönsä kanssa molemminpuolisessa vuorovaikutussuhteessa. Tutkimuskontekstiini sijoitettuna Bronfenbrennerin tarkoittamia yksilöitä ovat paitsi lastensuojelun avohuollon asiakaslapsi/vanhempi, myös hänen kanssaan työskentelevät oleva lastensuojelun tai päivähoiton työntekijät. Kullakin voidaan ajatella olevan oma läheinen ja tuttu paikkansa ja vuorovaikutussuhteensa omaan ympäristöönsä, *mikrosysteemiin*. Työntekijöillä mikrosysteemi on tässä tutkimusasetelmassa oma työpaikka, lapsella ja vanhemmilla perhe. (Mt., 22 – 26.) Yksilö kuuluu samaan aikaan useisiin eri mikrosysteemeihin. Lapsella on sekä perhe että päivähoitopaikka, kumpikin omia mikrosysteemejään. Varhaiskasvatuksen työntekijällä on sekä oma perhe että työpaikka, samoin lastensuojelun työntekijällä, ja näiden lisäksi molemmilla työntekijöillä myös muita toimintaryhmiä, jotka voidaan käsittää omina mikrosysteeminään. (Mt., 22.) Kun yksilö poistuu yhdestä mikrosysteemistä, hän siirtyy toiseen. Eri mikrosysteemien kohtaaminen synnyttää yksilölle sosiaalisia verkostoja, jotka parhaimmillaan toimivat häntä tukevinä systeeminä. Yksilön kokema tuki edellyttää Bronfenbrennerin mukaan positiiviseksi koettua vuorovaikutusta. (Mt. 1979, 24.)

Kun päivähoitoon tuleva lapsi kohtaa perhe-mikrosysteemistä poistuessaan päivähoitopaikan mikrosysteemin, syntyy uudenlainen yhteisvaikutuksen alue, *mesosysteemi*, jossa perhe- mikrosysteemin tapa toimia ei enää välttämättä sellaisenaan päde päivähoiton mikrosysteemin sisällä, vaan lapsen on opeteltava toimimaan uudella tavalla. Opetteluun osallistuu myös varhaiskasvatushenkilöstö, sillä jokainen lapsi tuo päivähoitoon tullessaan mukanaan uuden ja heille oudon mikrosysteemin, johon on tutustuttava, jotta hyvä yhteistyö vanhempien kanssa onnistuisi. Toiminnan opet-

telu tapahtuu kaikenmuotoisen vuorovaikutuksen avulla. On löydettävä yhteinen toimiva tapa tehdä työtä juuri tämän lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa. Vaikka perhe tuo lapsensa päivähoitopaikkaan, ei perheen oma mikrosysteemi poistu lapsen elämästä siirtymisen myötä. Elämä on Bronfenbrennerin ajattelun mukaan jatkuvaa arjen taiteilua erilaisten mikrosysteemien välillä sijaitsevissa mesosysteemeissä.(Välimäki 1998, 28–32.)

Samalla tavalla kuin lapselle, vanhemmille ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle käy lapsen päivähoitoon tullessa, Bronfenbrennerin ajattelun mukaan käy myös silloin, kun yksittäinen varhaiskasvatuksen työntekijä kohtaa hänelle tuntemattoman lastensuojelun työntekijän, jonka kanssa olisi tarkoitus viritellä konkreettista yhteistyötä. Ollaan luomassa uutta mesosysteemiä, johon tarvitaan vuorovaikutusta, dialogia, ja uudenlaisia toimintamalleja jo tuttujen, varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa toimivien mallien sijaan (Hujala & Puroila & Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 10).

Mesosysteemiin siirtyminen on siis tapahtuma, jossa tutusta mikrosysteemistä liitytään uuteen mikrosysteemiin ja opetellaan uutta tapaa toimia tässä ympäristössä yhdessä muiden siinä jo olevien kanssa. Tätä vaihetta Bronfenbrenner kutsuu ekologiseksi siirtymäksi. Ekologinen siirtymä voi olla kriittinen vaihe yksilön elämässä. Tutkimusympäristöäni ajatellen olisi tärkeää huomioida myös lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla työskennellessä samat asiat kuin lasten päivähoitoon siirtymisessä, eli että uuteen mikrosysteemiin siirrytään aina tuttujen asioiden kautta:

- yksilöön kohdistuvat rooli-odotukset ovat sopusoinnussa keskenään
- mikrosysteemien välillä on konsensus
- mikrosysteemien välillä on toisiaan tukevia yhteyksiä
- mikrosysteemien välillä on avoin kommunikaatio
- kommunikaatio tapahtuu henkilökohtaisissa vuorovaikutustilanteissa

(Hujala ym. 1998, 12–16.)

Ekologinen teoria ulottaa systeemihierarkian mikro- ja mesotasolta ylemmäs ns. *ekso- ja makrosysteemeihin*. Eksosysteemin tasolle yksilö ei itse edes välttämättä aktiivisesti kuulu, sen sijaan se vaikuttaa yksilöön välillisesti ja myös hän voi omalla toiminnallaan vaikuttaa siihen (Bronfenbrenner 1979, 25). Eksosysteemi rakentuu monista erilaisista yhteiskunnan tason järjestelmistä. Esimerkkinä lapsen mikrosysteemin elämään vaikuttavasta eksosysteemistä toimii lapsen äidin työpaikka. Varhaiskasvatuksen työntekijän mikrosysteemin eksotaso edustaa oman yksikön johtaja tai lautakunta, ja lastensuojelun työntekijän eksotaso voi olla esimerkiksi johtava sosiaalityöntekijä, osaston

johtaja tai sosiaalilautakunta.

Systeemeistä korkein ja kauimpana yksilöstä sijaitseva makrosysteemi muodostuu yhteiskunnallisella tasolla olevista asioista, kuten lainsäädännöstä tai palvelujärjestelmästä, jotka vaikuttavat mikroton elämään lähinnä välillisesti. Bronfenbrenner (1979, 266) tarkoittaa makrosysteemillä yhteiskunnassa vallitsevia ideologioita, materiaalisia tai kulttuurisia järjestelmiä. Ihmisen kulttuuriympäristö määrittää hänen elämäntapojaan ja erilaisia elämän tuomia mahdollisuuksia, sosiaalisen vuorovaikutuksen muotoja ja voimavaroja. (Rantala 2004, 97—110; Huttunen 1989, 50 – 52; Bronfenbrenner 1979, ref. Rantala 2002.) Makrotasot, eli esimerkiksi eri valtioiden lait, kulttuurit, tai poliittiset linjaukset voivat erota toisistaan, mutta ne kuitenkin keskustelevat keskenään, eivätkä alempien tasojen välityksellä. Makrotasolla sovitaan siis maailmanpoliittisella tasolla yksilöön vaikuttavia asioita. Tällaisia ovat mm. yleismaailmalliset sopimukset, linjaukset ja ohjeistukset. (Puroila & Karila 2001, 204 – 213.) Makrotasolla luodut edellytykset vaikuttavat siihen, millaisia mahdollisuuksia yksilöllä on saada tarvitsemaansa tukea erilaisina yhteiskunnan järjestäminä palveluina. (Bronfenbrenner 1979, 26.) Tutkimuskontekstiini sijoitettuna ekologisen teorian makrotasolla voisi ajatella sijaitsevan valtionhallinnon ja sen kautta parhaillaan valmisteltavan rakenteellisen palvelujen organisaatiouudistuksen.

Niin ekologinen teoria kuin kontingenssiteoriakin liittyvät lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla työskentelyn kontekstiin tarkasteltaessa erityisesti mesosysteemiä. Vanhempien, lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja varhaiskasvatuksen työntekijän mesosysteemi tapahtuu näiden sektorien rajapinnalla työskentelyssä. Jotta mesosysteemi voisi onnistua, tarvitaan kumppanuusajatteluun pohjautuvaa dialogista kohtaamista, jotta kaikkien osapuolten asiantuntijuutta voitaisiin jakaa. Dialogista kohtaamista rajapintatyössä kuvaa Seikkulan rajasysteemi –käsite, jota tarkastelen seuraavaksi.

3.3 Rajasysteemi yhteisen asiantuntijuuden mahdollistajana

Psykologian professorina toimiva Jaakko Seikkula (1991) on kuvannut dialogista työskentelytapaansa *rajasysteemiksi*. Rajasysteemillä Seikkula pyrkii kuvaamaan niitä prosesseja, joita muodostui kahden erilaisen toimintaympäristön, sairaalan ja perheen, kohtaamisissa. Seikkula työskenteli 1980-luvun alussa Tornion Keroputaan sairaalassa, jossa hänen työryhmänsä alkoi kehittää perhekeskeistä psykiatrista hoitojärjestelmää 1980-luvulla paljon käytössä olleen ns. systemisen perhete-

rapian⁷ pohjalta. (Mt., 37.) Työskentelyssä ylitettiin sairaalan tavanomaisia työskentelyrajoja niin, että perheen kohtasikin uudenlainen hoitotiimi yhden hoitavan ammattilaisen sijasta. Myös perheen lähiverkosto toimi mukana hoitotiimissä. (Seikkula 1991, 39.)

Jokainen tiimin kohtaaminen oli ennalta määrittelemätön, dialogiseen vuorovaikutukseen ja kohtaamiseen keskittyvä tilanne. Etukäteen ei tiedetty välttämättä muuta kuin hoitokokoukseen osallistuvien nimet ja potilaan sen hetkinen diagnoosi ja potilaan tai perheen ongelma. Kaikkien osanottajien ”yhteistä ongelmaa” ei siis aina edes ollut olemassa, eikä sitä edes pyritty etsimään. (Seikkula & Arnkil 2007, 26 – 30.) Ongelman määritteli potilas. Hoidollisen tiimistä teki se, että tiimin jäsenet yhdessä ratkaisivat ongelmia uusin vuorovaikutuksellisin tavoin. Pohdinnoissa nousi keskeiseksi sairaalan ja perheen raja, eli se tila, jossa ongelmia selviteltiin. Tiimin jäsenet eivät olleetkaan enää tilanteessa läsnä pelkkinä lääkäreinä, terapeutteina, hoitajina, isinä tai äiteinä, vaan tiimin jäseninä, jotka kaikki voivat yhtä lailla olla ratkaisevassa asemassa, tasavertaisina ilman varsinaisia roolejaan. Rajasysteemi hoiti paitsi asiakasperhettä, myös tavallaan koko tiimiä. Kehitys ja saadun tuen kokemus oli vastavuoroista. Rajasysteemissä ei enää painottunut työryhmän yleinen asiantuntijuus ongelmakysymyksissä, vaan se, miten työryhmä kykeni sopeutumaan kulloiseenkin vuorovaikutustilanteeseen. Tärkein oli asiakkaan näkemys hänen omasta auttamistarpeestaan, ja auttamiskeinon löytäminen yhdessä. (Mt., 26 – 27.)

Seikkulan mukaan tuolloin 1980-luvulla ei tiedetty vielä dialogisuudesta paljontaan, mutta jälkeensä ajatellen Keroputaan hoitotiimeissä on toteutettu juuri dialogisen työn perusajatusta. (Mt., 24 – 25.) Avoimessa vuorovaikutustilanteessa ammattilaisten on sopeutettava oma toimintansa perheen ja muun verkoston vuorovaikutustapaan. Asiakkaan, perheen ja hoitavan työryhmän sekä muiden hoitoon liittyvien tahojen kesken alkaa syntyä aivan erityinen vuorovaikutussysteemi, jonka toimintaa ei voida ohjailta ulkoapäin. Vain ne voivat ohjailta vuorovaikutusta, jotka ovat systeemissä itse mukana. Tätä ”yhteiskehitystä” tai ”vastavuoroista kehitystä” Seikkula kutsuu *ko-evoluutioksi*. Se on tapahtuma, jossa kaksi tai useampia eri systeemejä kytkeytyy toisiinsa ja muodostaa uuden sys-

⁷ Jukka Aaltosen mukaan **systeminen perheterapia** tarkoittaa tätä: Perhe on systeemi, jota ympäröivä raja erottaa sen laajemmasta sosiaalisesta systeemistä, jonka osasysteemi perhe on. Perhe on sosiaalisessa vuorovaikutuksessa keskenään ja ulospäin. Auttajat/kumppanit/terapeutit eivät ole kaiken tietäjiä, vaan heidän on koko ajan lähdettävä eittämisen asenteesta käsin hoitaessaan perhettä. Koska "ei tiedetä", on siedettävä epävarmuutta: perhettä koskeva tieto kehittyy vuorovaikutusprosessissa, jossa auttajat ja perheenjäsenet ovat tutkimuskumppaneita, jotka osallistuvat tiedon luomiseen. Auttajat ovat asiantuntijoita siinä, miten luoda tilaa perheenjäsenten väliselle vuoropuhelulle ja miten helpottaa vuoropuhelun prosessia. Auttamisen polttopiste on kaikkia perheenjäseniä koskevien uusien mahdollisuuksien luomisessa ja luottamisessa kaikkien osallistujien panokseen ja luovuuteen. Kunkin auttajan on toimittava avoimesti, jaettava ja reflektoitava tietoaan, olettamuksiaan, ajatuksiaan, kysymyksiään ja näkemyksiään. Aaltonen (2008) <http://www.jyu.fi/ytk/laitokset/perhetutkimus/Ajankohtaista/ptpauvat08/aaltonen>, luettu 27.11.2008

teemin, jossa uusi kehitys alkaa. Vastavuoroinen kehitys muuttaa koko ajan sekä yhteistä toimintajärjestelmää että vastavuoroisesti kumpaakin yhteistyöhön osallistuvaa (Seikkula 1991,47). Näen ko-evoluutiossa yhtäläisyyden edellä esittelemäni ekologisen teorian mesosysteemiin, jossa lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen työntekijät kohtaavat asiakkaan eli lapsen ja hänen vanhempansa. Työntekijöiden on opeteltava dialogisen kuuntelemisen ja yhdessä toimimisen

työorientaatio asiakkaan kohtaamiseen. Ammattilaisen ensimmäisenä tavoitteena rajapintatyössä on keskinäisen ymmärryksen luominen. Seikkula (1991) kertoo, että Keroputaan sairaalassa, jossa rajajärjestelmä sai alkunsa, heillä oli periaatteena, että jokainen potilas ja hänen perheensä elävät heille itselleen parhaalla mahdollisella tavalla. Hoitava henkilöstö ei pyrkinyt muuttamaan perhettä johonkin tiettyyn suuntaan, vaan kytkeytyi perheen kanssa tietyksi ajaksi ”yhteiseksi toimintajärjestelmäksi” ja jakoi yhdessä potilaan ja hänen perheensä kanssa kokemat ongelmat ja pyrki kasvattamaan perheen voimavarojen variaatiota itse selviytyä ongelmista paremmin. (Mt., 51.) Samankaltaista voimaannuttamista ja valtaannuttamista lastensuojelutyönkin edellytetään uuden lastensuojelulain myötä olevan. Myös varhaiskasvatuksen kasvatuskumppanuuden ajatellaan toimivan tämän periaatteen mukaan. (Lastensuojelulaki 417/2008; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Seikkula ja Arnkil (2007) ovat laajentaneet rajajärjestelmän käyttöaluetta psykiatrisesta hoidosta myös sosiaalityöhön luomalla ns. dialogisen verkostotyön mallin. Tässä vuorovaikutuksella, moniammatillisella työllä ja asiakaslähtöisyydellä on suuri merkitys vaikeiden asiakastilanteiden ongelmanratkaisussa. Stakesin, nykyisen Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (tätstedes tekstissä THL) kautta on mallia kehitetty edelleen. Rajajärjestelmän nimeä tai sen yhteyttä systeemiseen perheterapiaan tai Keroputaan psykiatriseen sairaalaan ei enää Stakesin mallissa käytetty. THL toimii nykyään yhteistyökumppanina dialogisen verkostotyön kehittämistyössä. Verkostopalaverit sopivat ongelmatilanteisiin, joissa pyritään luomaan sekä lyhyen että pitkän tähtäimen tavoitteita eri toimijoiden työskentelyyn. Työmenetelmä soveltuu laajasti käytettäväksi. Tällä hetkellä sitä käytetään erityisesti lastensuojelun asiakastyössä tiedon keräämiseen asiakkaiden ja työntekijöiden yhteisneuvotteluissa ja ongelmanratkaisutyössä. Menetelminä käytetään asiakaslähtöisiä ja vuorovaikutuksellisia menetelmiä, kuten esimerkiksi ”ennakointidialogeja” ja ”tulevaisuuden muistelua”. Dialogisuuden lisäksi kumppanuusajattelun ymmärtäminen ja toteuttaminen korostuu asiakastyössä. (Seikkula & Arnkil 2007, 65 – 70.)

Edellä tarkastellut teoreettiset mallit liittyvät lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla työskentelyn kontekstiin erityisesti mesosysteemissä, eli lasten, vanhempien, lastensuojelun sosiaa-

lityöntekijän ja varhaiskasvatuksen työntekijän kohtaamisissa. Jotta mesosysteemi voisi onnistua, tarvitaan yhteisessä työskentelyssä kumppanuusajattelun sisältämää kaikkien osapuolten välistä kunnioitukseen ja luottamukseen perustuvaa avointa vuorovaikutusta, jotta kaikkien osapuolten asiantuntijuus voitaisiin hyödyntää asiakkaan elämäntilanteen helpottamiseen. Nimitän tätä moniammatillisessa sektoreiden välisessä rajapintatyössä tapahtuvaa prosessia tutkimuksessani dialogiseksi asiakastyöksi.

3.4 Dialoginen asiakastyö

Dialogi –sanan alkuperä juontaa kreikan kielen sanoihin `dia´ = läpi, halki tai kautta ja `logos´ = sana, merkitys, tieto tai järki. Yhteen liitettynä `dialogos´ kuvaa dialogisuuden olemusta eli kahden tai useamman ihmisen `väliin kerättyä´ ajatusmaailmaa. (Isaacs 2001, 40; Huhtinen 1996 ref. Mönkkönen 2002, 100.) Dialogin laajalla käsitteellä voidaan ymmärtää ihmisten välistä sosiaalista kommunikaatiota, joka on vastavuoroista, yhteistarkoituksellista ja tasa-arvoisesta asetelmasta lähtevää epämuodollista keskustelua, jossa osallistujat yhdessä ajattelevat esillä olevaa asiaa yhteisesti ymmärretyllä kielellä. (Luckmann 1990, 56–58.) Dialogissa pyritään saavuttamaan jotain uutta, ennen ymmärtämätöntä, jota ei voi yksin ajattelemalla tai pelkällä keskustelulla saavuttaa. (Isaacs 2001, 40; Markova & Foppa 1990; Huhtinen 1996, 10 ref. Mönkkönen 2002, 33–34). Vastavuoroisuus onkin dialogisuuden ehdoton edellytys (Shotter 1993 ref. Mönkkönen 2002, 34).

Toisen ihmisen persoonana kohtaaminen on välttämätöntä sille, että dialogia voi ylipäättään esiintyä (Hankamäki 2003, 74–75.) Kukaan ei saa dialogissa huolehtia vain omasta asemastaan keskustelussa, vaan jokaisen on annettava muiden kertoa omat näkemyksensä asiasta ja pyrkiä löytämään kuuntelemalla syvällisesti, mitä toiset todella tarkoittavat sekä mitä merkityksiä he antavat sanoille ja kielelle, joilla asiaansa tuovat esiin. Heikkilä & Heikkilän (2007) mukaan dialogissa jaetaan kunkin omia näkemyksiä, jotta ymmärrettäisiin toista. Heikkilä & Heikkilä erottelevat tavallisen keskustelun ja dialogin siten, että keskustelussa asioiden käsittelykokonaisuus hajoaa vain katkelmiksi, yksittäisiksi eri osallistujien lauseiksi ja tilanne sulkeutuu yhteen ainoaan ratkaisuun, kun taas tie yritetään oppia toisten erillisistä näkemyksistä ja rakentaa niistä yhdessä yhteistä, jaettua tietoa (ks. myös Laine 2008). Dialogissa ei yritetä ymmärtää ongelmaa tai tilannetta jakamalla se pieniin osiin, vaan ongelmaa lähestytään kokonaisena. Dialogissa olevien luovuus ja innovatiivisuus ovat tärkeässä asemassa. (Heikkilä & Heikkilä 2007, 202–207.)

Sosiaalityössä dialoginen asiakastyö määrittyy pääsääntöisesti sosiaalisen konstruktionismiin sisältyväksi ulottuvuudeksi. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan sosiaalityössä kielellä ja vuorovaikutuksella on erityinen asema sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa. Tämä tapahtuu arjen asiakastyössä, jossa sosiaalityöntekijä ja asiakas yhdessä prosessoivat sen hetkistä tilannetta ja asiakkaan tarpeita. (Mm. Berger & Luckmann, 1994). Sosiaalityöntekijän tehtävänä ei ole toimia kaiken tietäjänä ja eksperttinä asiakkaan asioissa, vaan työskentely pohjautuu asiakkaan jakamaan tietoon omasta kokemuksestaan. Lastensuojelussa tehdään työtä vakavien yhteiskunnallisten ja yksilöiden arkaluonteisten elämäolosuhteiden kanssa ja moninaisten ristikkäisten intressien jännitteen alla. Lastensuojelussa työskentely haastaa ammatilliset erityiselle vuorovaikutusosaamiselle ja dialogiselle yhteistyölle asiakkaan – sekä lapsen itsensä että hänen vanhempansa – kanssa (Tulensalo & Ylä-Herranen, 2009, 22–23). Tarvitaan molemminpuolista luottamusta ja kumppanuutta, jossa molempien asiantuntijuus pääsee vaikuttamaan työskentelyn etenemiseen ja tulosten saavuttamiseen (Parton & O’Byrne 2000, 75—76).

Sosiaalityöntekijän professionaaliseen tehtävään kuuluu auttaa asiakasta näkemään oman tilanteensa ja vahvuutensa sekä suuntaamaan asiakas tavoittelemaan mahdollisuuksiansa. Sosiaalityön keskeinen ydin on asiakkaan vuorovaikutuksellinen kohtaaminen (mm. Mattila 2007; Juhila 2006, 201–255; Särkelä 2001; Jokinen & Suoninen & Wahlström 2000, 15–33; Juhila & Pösö 2000, 35; Mönkönen 1996, 55–66). Raunio (2009, 178—184) liittyy vuorovaikutuksellisuuden sosiaalityön psykososiaaliseen työhön, jonka hän toteaa olevan byrokratiatyön ja palvelutyön lisäksi yksi sosiaalityön toimintatapa. Psykososiaalisessa työskentelyssä on olennaista kasvokkainen työ asiakkaan erityisen vaativien ongelmien parissa. Työntekijän on hallittava erilaisia vuorovaikutukseen perustuvia auttamistyömenetelmiä, mutta tämän lisäksi myös itse asennoiduttava asiakastyöskentelyyn asiakasta ymmärtävään pyrkivällä työotteella.

Raunion mukaan työntekijän on itse tiedostettava, miten asiakkaan ajattelu ja ymmärrys omasta tilanteestaan ja siihen liittyvästä muutostarpeesta muodostuu, ja lähdettävä muutoksen toteuttamisessa liikkeelle tämän tiedonmuodostuksen pohjalta. Työntekijän on ”laskeuduttava alas” asiakkaan tasolle tasavertaiseen, horisontaaliseen vuoropuheluun, jossa kummallakaan osapuolella ei ole toistaan ylittävämpää asiantuntijuutta. (Mt., 164—168.) Asiakkaan kokemustieto ja työntekijän ammatillinen tieto yhdistyvät vuorovaikutuksessa yhteiseksi asiantuntijuudeksi, joka asiakasprosessin aikana muuttuu ja kehittyy. Kieli on ymmärrettävä dialogisena kommunikaatio- ja keskusteluprosessina, jossa työntekijän ja asiakkaan välinen yhteisen totuuden ymmärtäminen on ensiarvoisen

tärkeää. (Mm. Parton & O'Byrne 2000; Raunio 2000, 178—184; Shotter 1993; Offer 1999, 13—23; Payne 1997, 31—32.) Kielenkäytöllä on myös asiakastyön dokumentoinnin kannalta erityinen merkitys. Kirjoitetulla kielellä on sosiaalityön dokumenteissa aina vallankäytöllinen ulottuvuus, sillä kirjoittaja valitsee aina sen, mitä ja miten kirjoittaa. (Jäppinen & Kärki & Kääriäinen & Laaksonen & Penttilä & Tapola-Haapala & Sahala 2010, 29.)

Dialoginen asiakastyö ei siis ole mitä tahansa vuorovaikutusta asiakkaan kanssa. Se ei ole käsitykseni mukaan synonyymi keskustelulle, se ei ole vain haastattelua tai motivoivaa haastattelua, ei konfrontointia, suostuttelevaa puhetta eikä missään tapauksessa argumentoivaa väittelyä. Argumentoiva väittely on Heikkilän & Heikkilän (2007) mukaan lamaannuttavaa, uhkaavaa sekä puolustautumiseen ja kilpailemiseen haastavaa, eikä se yleensä edistä aitoa, rakentavaa ja luovaa yhdessä oppimista. Väittely ei useinkaan johda hyvään lopputulokseen. Dialogi sen sijaan on heidän mukaansa erinomainen keino selvittää monimutkaisia ja epäselviä asioita, joihin kenelläkään läsnä olevalla ei ole ennestään vastausta tai valmista ratkaisua.

Sosiaalityössä tavoitteena on saada aikaan muutos parempaan suuntaan asiakkaan elämässä (mm. Healy 2000, 33; Raunio 2000, 180—182; Rajavaara 1992, 61—62). Muutoksen toteuttajana lastensuojelun arjessa ovat lähinnä lapsen vanhemmat, mutta ennen kaikkea myös nuori tai lapsi itse. Sosiaalityöntekijän ja muiden auttajien tehtävänä on kulkea rinnalla ja ohjata asiakasta niin, että hän pystyy saavuttamaan itse itselleen asettamansa tavoitteet. Auttajan on Särkelän (2001, 41) mukaan oltava ominaisuuksiltaan empaattinen, aito, asiakasta kunnioittava ja konkreettinen. Varsinaisesti dialogi- tai dialogisuus- käsitteistä Särkelä ei puhu, mutta mielestäni hän juuri sitä tarkoittaa sanoessaan näin:

”Asiakkaan kunnioittaminen tulee ilmi työntekijän ilmeistä ja eleistä, hänen tavastaan ottaa asiakas vastaan, miten hän katsoo ja puhuttelee asiakasta. Tässä ei ole tärkeää se, mitä työntekijä sanoo vaan nimenomaan se, miten työntekijä asiansa esittää. Auttajan onkin selvitettävä itselleen, kunnioittaako hän todellakin asiakasta ja mihin kunnioitus perustuu. Niin kunnioitus kuin etenkin kunnioituksen puute huokuvat ilmi kohtaamistilanteissa. Asiakkaan kunnioittaminen ja työntekijän sitä vastaava ihmiskäsitys edesauttavat vaikutuksiltaan positiivista auttamistyötä.” (Särkelä 2001, 42.)

Raunion (2000, 182) mukaan asiakkaan ymmärtämisen merkitystä voidaan korostaa liikaakin. Asiakas odottaa saavansa työntekijältä tämän asiantuntemukseen perustuvaa apua ja tukea vaikeassa tilanteessaan, jolloin ”tuskin haittaa, vaikka työntekijällä ei olisikaan omakohtaista kokemusta asiakkaan tilanteesta tai vaikka hän ei puhuisikaan aivan samaa kieltä asiakkaan kanssa. Asiakkaan kokemusmaailmaan eläytymisen sijaan olennaista on työntekijän kyky analysoida asiakkaan kerto-

muksia elämästään ja sopia tältä pohjalta asiakkaan kanssa muutoksen toteuttamisesta.” Mönkkönen (2002, 56) toteaa, että dialogista kiinnostuneiden tutkijoiden mukaan täydellistä yhteisymmärrystä voidaan tuskin koskaan edes tavoittaa, sillä osapuolet tekevät tulkintoja vuorovaikutuksesta aina oman historiansa ja kokemustensa, eli konstruktion, kautta. Hän siteeraa Juhilaa (2001, 105—130), joka näkee liiallisessa yhteisymmärrykseen pyrkimisessä myös haittatekijänä sen, että todelliset ristiriidat ja näkemyserot jäävät helposti keskustelun ulkopuolelle. Juhila puhuuikin ”argumentoivasta keskustelusta, jossa pohditaan elämän ulottuvuuksia kaikkine ristiriitoineen.” Argumentoivassa keskustelussa voivat myös moraaliset aihepiirit päästä näkyviin paremmin kuin ”yhteisymmärryksellisessä keskustelussa.”

Dialogi ei Mönkkösen (2002, 56) mukaan koskaan tarkoita sitä, että osapuolten mielipiteet sulautetaisiin keskustelussa yhteen, vaan dialogissa löytyy uusi näkökulma, jota yhdessä voidaan viedä eteenpäin ja kehitellä. Dialogi vaatii aina vähintään kaksi kohtaamiseen keskittyntä osapuolta. Siihen ei voi pakottaa. Dialogin syntyminen ei saa myöskään koskaan sosiaalityön päämäärä. Ilman dialogiakin pystytään sosiaalityössä toimimaan ja välittämään tietoa tavanomaisessa vuorovaikutuksessa. Pyrkiminen dialogiseen asiakastyöskentelyyn kuuluu kuitenkin mielestäni sosiaalityössä työskentelevien perusammattitaitoon tärkeänä orientaationa, ikään kuin perustana kaikelle työskentelylle. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä kohtaa haastavia tilanteita ja joutuu työssään tekemään lapsen ja perheen elämään mahdollisesti pitkäkestoisiaakin väliintuloja vaativia päätöksiä, joiden valmisteluun hän tarvitsee omakohtaisesti muodostettua tietoa, jonka hankkimiseksi taas tarvitaan dialogisia valmiuksia (Tulensalo & Ylä-Herranen 2009, 25). Myös omaan tutkimuskohteeseeni, lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla olevan asiakastyön dokumentointiin, dialogisuus kiinnittyy erityisesti siinä mielessä, että asiakkaasta kirjoitetut tekstit tulisi ottaa mukaan myös asiakkaan tapaamisten yhteydessä tehtävään kasvokkaiseen vuorovaikutustyöskentelyyn ja mahdollisuuksien mukaan laatia tekstejä myös yhdessä asiakkaan kanssa. Tätä pyrkimystä korostetaan myös asiakastiedon käyttöön ja kirjaamiseen tekeillä olevassa oppaassa. (Jäppinen ym. 2010, 37–39.)

Dialogisuuden toteuttaminen lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla olevien yhteisten asiakkaiden kanssa on erittäin haasteellinen tehtävä. Dialogiin liittyvät asiakkaan lisäksi mukaan myös toisen sektorin työntekijät. Dialogisen asiakastyön lisäksi tulisi pyrkiä myös dialogiseen ammattilaistyöhön. Moniammatillisuus olisi nähtävä uudenaikaisena ammattitaitona, jota ei rakenneta vain hallinnollisin organisaatiouudistuksin, ylhäältäpäin veloitetuin toimintakulttuurimuutoksien tai edes työntekijöiden välisten henkilökohtaisten tutustumisten kautta tai erilaisissa tapaamisissa, pa-

lavereissa ja keskusteluissa toteutuvana. (Metteri 1996, 9). Näitä kaikkia tarvitaan askeleina kohti toimivaa yhteistyötä, mutta varsinaiseen yhteiseen moniammatilliseen työskentelyyn tarvitaan työtapojen muutosta ja yksittäisten työntekijöiden henkilökohtaisia dialogitaitoja ja asennetta, dialogisuuntautunutta orientaatiota. Eri sektoreilla työskentelevien olisi opeteltava yhteinen kieli, jotta yhteistä, jaettua ymmärrystä ja uutta asiantuntijuutta voisi muodostua.

Nonakan ja Takeuchin (1995) kehittämän uuden tiedon luomisen teorian mukaan organisaatioissa ja eri organisaatioiden välillä tapahtuva oppiminen riippuu osallistujien välisestä vuorovaikutuksesta ja siitä, miten ihmiset jakavat ja antavat omaa osaamistaan toisille ja samalla vastaanottavat sitä itse muilta. Nonaka ja Takeuchi korostavat, että kaikki organisaatioissa tapahtuva osaaminen lepää ja kehittyy ainoastaan yksilöiden, eli yksittäisten työntekijöiden, varassa. Mikäli ns. hiljaista tietoa ei osata, haluta tai kyetä jakamaan muille, ei myöskään edistetä yhteisten käsitteiden muodostumista, niiden perustelemista, uuden tiedon dokumentointia tai soveltamista. (Mt., ref. Viitala 2005, 168–170). Dialogista ammattilaistyöskentelyä varten tarvitaan yhteisiä kehittämis- ja oppimisprosesseja, joissa kunkin eri ammattikunnan edustajan oma ammattitaito voidaan jakaa yhteiseen pöytään asiakkaan ongelman ratkaisemiseksi ja hänen palvelemistaan varten. Moniammatillisuus haastaa kunkin ammattilaisen keskinäiseen vuorovaikutukseen, jossa on niin antavana kuin saavanakin osapuolena. (Mm. Paavola & Honkavaara & Muuronen & Mäkinen & Tolonen & Varsa 2010; Lohi & Niiranen 2005; Karvinen 1996, 32–40; Linnossuo 1996, 73; Eriksson & Arnkil 1991.)

Moniammatillisessa työskentelyssä on samaan aikaan läsnä monia asiakastyön eri ulottuvuuksia. Salassapitovelvollisuus koetaan rajapintatyössä haasteelliseksi. Salassapitovelvollisuutta säädellään monessa eri laissa, ja kaikissa lähtökohtana on asiakkaan – lastensuojelussa lapsen – etu. Tässä tutkimusraportissa en erittele tarkemmin salassapitosäädöksiä, jotka sosiaali- ja terveydenhuollon alaisena työskentelevien, myös lastensuojelun sosiaalityöntekijänä toimivan virkamiehen, on tunnettava ja niitä noudatettava (Hallintolaki 434/2003; Henkilötietolaki 523/1999; Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000; Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992; Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999; Lastensuojelulaki 417/2007; Perustuslaki 731/1999; YK:n lapsen oikeuksien sopimus 20.11.1989; Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 298/2009). Tärkeää on muistaa, että mikään säädöksistä ei estä yhdessä asiakkaan kanssa sovitusta yhteistyöstä muun tahon kanssa. Jotta yhteistyösopimus rajapintatyöskentelyyn voidaan solmia, on kaikkien yhteistyössä mukana olevien tahojen oltava halukkaat näkemään kumppaninsa niin luotettaviksi, että lapsen edun mukaisesti ratkaisuihin pyrkivää työskentelyä on mahdollista toteuttaa. Moniammatilliseen työskentelyyn toivoisi myös oikeudellista sääntelyä ja ohjeistusta. Mah-

konen (2010) toteaakin, että Suomesta puuttuu ”laki moniammatillisesta työskentelystä”. (Mahkonen 2010, 19—26.)

Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan tutkimusaiheeni lähellä olevaa aiempaa tutkimusta. Koska kiinnostuksen kohteeni on nimenomaan suomalaisen lasten ja perheiden palvelujärjestelmään liittyvällä työskentelyrajapinnalla, kansainväliseen tutkimukseen aihepiiristä en tarkemmin tutustunut. Tein kyllä aiheesta useita hakuja eri tietokannoista, mutta löydöt keskittyivät lähinnä kovan lastensuojelun ja muiden palvelujen väliseen yhteistyöhön.

Dokumentit moniammatillisen yhteistyön perustana

Tutkimusta lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen palvelujen rajapinnalla on tehty Suomessa hyvin vähän. Väitöstutkimusta aiheesta ei ole tehty. Pro gradu –tutkielmissaan lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä ovat tutkineet mm. Anna Kainulainen (2007), Merja Kaminen & Tiina Pakkala (2007), Eija Luodes (2007) ja Maija Rikberg (2010).

Rikberg (2010), Kainulainen (2007) ja Kaminen & Pakkala (2007) tarkastelivat moniammatillista yhteistyötä ammattilaisnäkökulmasta ja Luodes (2007) asiakasnäkökulmasta. Tutkimusten tulokset ovat näkökulmaeroavuuksista huolimatta samansuuntaisia. Moniammatillisuus nähdään lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen sektoreiden välisessä yhteistyössä tarpeellisena, mutta kehittämistä riittää edelleen hyvin paljon (Kainulainen 2007, 73; Luodes 2007, 74–80; Rikberg 2010, 78). Yhteistyötä hankaloittavia tekijöitä ovat muun muassa toistensa ja toisten työnkuvan tuntemattomuus ja yhteistyön roolien selkiytymättömyys (Kainulainen 2007, 73–74; Kaminen & Pakkala 2007, 102). Toisen sektorin työskentelyä ei tunneta arkitoimintojen tasolla, eikä outoa ole sekään, että henkilöstöt eivät ole tavanneet kasvokkain koskaan. Yhteistyön koetaan olevan luonnikasta, jos työntekijät tuntevat toisensa entuudestaan. Selkeä tehtäväjako estäisi päällekkäisyydet työskentelyssä ja auttaisi hyödyntämään kunkin ammattiryhmän omaa asiantuntijuutta parhaalla mahdollisella tavalla. Päällekkäisen työn lisäksi tulisi myös yhteistyön koordinointiin kiinnittää enemmän huomiota. Hyvä olisi, jos asiakaskin tietäisi, mitä asioita kukin työntekijä hänen kanssaan hoitaa (Luodes 2007, 83, 87).

Varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee olevansa yhteistyössä lastensuojelun kanssa yksipuolinen tiedonantaja, jonka asiantuntijuutta ei aina arvosteta. Tukea sosiaalityöntekijöiltä varhaiskasvatushenkilöstölle on saatavissa niukasti (Kaminen & Pakkala 2007, 99–102). Pääsääntöisesti eri sektoreiden työntekijät kuitenkin kunnioittavat toistensa osaamista (mt., 102;). Työntekijöiden tulisi

nähdä asiakkaan rooli moniammatillisessa yhteistyössä keskeisenä, ja asiakkaan näkökulmasta luottamus ja avoimuus koetaan yhteistyön onnistumisen tärkeiksi edellytyksiksi. Avoimuutta ja sen tarkempaa pohtimista toivovat myös työntekijät keskinäiseen työskentelyynsä. (Kainulainen 2007, 70, 74; Luodes 2007,75–79, 81–82). Molempien ammattikuntien edustajien mukaan salassapitovelvoite voi olla ongelmallinen yhteistyön toteutumisen este. (Kaminen & Pakkala 2007, 100–101;) Lapsen edun määrittelemisen moniammatillisesti on haasteellista, mutta siihen kuitenkin pyritään aktiivisesti (Kainulainen 2007, 71; Kaminen & Pakkala 2007, 102; Rikberg 2010, 77). Yhteenvedon tutkimuksista voi todeta Luodesta (2007, 82) siteeraten: ”moniammatillinen yhteistyö kannattaa silloin, kun se toimii.”

Lähempään tarkasteluun suomalaisista lastensuojeluun kohdistetuista dokumenttiaineistoa käyttäneistä tutkimuksista valitsin kaksi tutkimusta, joissa on kyseessä huostaanotto-prosessin käsittely jossakin muodossa. Varsinaista tutkimustulosten vertailua oman tutkimukseni kanssa ei näin ollen ole mahdollista suorittaa. Dokumenttiaineiston käyttämisessä ja eettisessä pohdinnassa sen sijaan on mielenkiintoisia yhteneväisyyksiä tähän tutkimuskontekstiin. Myös asiakastyön dokumentoinnin roolin asemoiminen lastensuojelun sosiaalityöntekijän arkityöhön nousee esiin tutkimusten näkökulmaluvuista.

Aino Kääriäinen (2003) selvitti tutkimuksessaan, mikä dokumentoinnin merkitys on lastensuojelun sosiaalityön tiedonmuodostuksessa ja ammattikäytännöissä. Tutkimuksessa oli mukana 20 helsinkiläisen huostaan otetun lapsen ja heidän perheidensä asiakasdokumentit. Kääriäinen tutki aineistonsa välityksellä, miten lastensuojelun sosiaalityön asiakirjoja kirjoitetaan, mitä niihin kirjoitetaan ja miksi niitä kirjoitetaan kuten kirjoitetaan (Mt.,5, myös Kääriäinen 2005, 159). Erja Saurama (2002) käytti aineistonaan 1953–1979 lastensuojelun asiakkaina olleiden lasten asiakasasiakirjoja. Sauraman tutkimuskohteena oli lastensuojelun historiasta löydettävät käytännöt. Hän kirjoitti lapsille ja heidän perheilleen laaditut asiakirjatekstit ”auki” tarinoiksi, joita tarkasteli semioottisen sosiologian menetelmin. Saurama tarttui lastensuojeluprosessin tutkimiseen toimijoiden eli viranomaisten näkökulmasta. Suoraan asiakaskertomuksista Sauraman itse laatimissa narratiiveissa minä eli kertoja oli viranomainen. Näin Saurama käänsi asiakirjatutkimuksen painopisteen asiakkaitten elämän ja ongelmien kuvaamisesta siihen, miten viranomaiset, hallinnolliset käytännöt ja itse lastensuojelun ”tuotantoprosessi” toimii. (Saurama 2002,8.)

Kääriäisen (2003) tekemän tutkimuskatsauksen mukaan dokumenttien tutkimuksella on ollut ja on

edelleen vahva paikka yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Saman toteaa myös Saurama (2002, 53) huomioiden edelleen, että vaikka dokumenttien on ajateltu olevan ikään kuin valmis aineisto, niiden käyttöön ottoon liittyy paljon vaivannäköä, hankaluuksia ja pohdintoja. Asiakasmuistiinpanojen käyttö tutkimuksen lähteenä on metodologisesti ongelmallista, sillä tutkija joutuu aina tekemään kirjoitetusta tekstistä tulkintaa, joka voi myös johtaa harhaan. Tutkijan olisi aina tiedostettava oma ajattelunsa ja tiedon muodostuksen prosessinsa. (Kääriäinen 2003, 14—23.)

Niin Kääriäinen (2003, 37) kuin Sauramakin (2002, 54—55) toteavat, että eettiset kysymykset asiakaitten anonymiteetistä, tutkijan oikeuksista ja velvollisuuksista nousevat asiakasdokumentteja tutkivalle pohdittavaksi useaan otteeseen tutkimusta tehdessä. Dokumenttiaineisto on eettisesti arkaa, joten tutkimuskäytössä on oltava tarkkana siitä, ettei aineiston kautta tuoteta yksittäisille henkilöille vahinkoa. Tutkimustyölle asetetut eettiset säännökset ovat Sauraman mukaan suhteellisen yleisiä ja yleisiä, eivätkä ne auta ratkaisemaan yksittäisen tutkijan yksittäisiä eettisiä ongelmia. Viime kädessä tutkija itse joutuu ottamaan vastuun aineistonsa käytöstä. (Ks. myös Pietarinen 2002, 58—69; Silverman 2005, 257—259; Eskola & Suoranta 1998, 52—59; Bryman 2008, 113—133.)

Tutkijan on hyvä myös päättää, miten dokumenttiaineiston tietoon suhtautuu ja miten aineistoa käyttää. Dokumenttien voidaan nähdä olevan todellista käytännön tilanteiden ja tapahtumien kuvausta tai todellisuuden heijastumia, jolloin tekstin ja todellisuuden väliltä pyritään löytämään yhtäläisyyksiä. Totuudellisuudesta Kääriäinen varoittaa usean dokumentteja tutkineen tavoin. Asiakirjojen lukeminen vaatii tutkijalta ymmärrystä kustakin aikakaudesta, taustatiedoista ja asiayhteyksistä, jotta tutkija ei tekisi vääriä johtopäätöksiä ja tulkintoja. Sosiaalityön asiakirjat sisältävät jo sinällään tulkintaa, sillä niitä on ollut kirjoittamassa viranhaltija, joka on jo päättänyt, mitä dokumenttiin kirjoittaa. (Kääriäinen 2003, 14—21.)

Sosiaalityöntekijät kirjoittavat asiakirjoihin tietoja heiltä edellytettävällä tavalla, ja asiakirjoja käytetään tiedonmuodostuksen lisäksi tarvittaessa myöhemmin myös perustelemaan tehtäviä päätöksiä. Dokumentit eivät yleensä sisällä kertomusta työn tarkoitusperistä tai ristiriidoista, eikä niitä ei juurikaan kirjoiteta asiakkaiden näkökulmasta eikä yhdessä heidän kanssaan. Asiakirjoja kirjoitettaessa asiakkaan tulevaisuus ei ole läsnä, eikä kirjoittaja voi kirjausta kulloinkin tehdessään tietää, miten lapsen tulee käymään. Asiakaskirjaukset muodostavat ikään kuin tarinan, joka alkaa jostakin, kehittyy ja muotoutuu lapsen asiakkuuden aikana. Kun asiakirjoja luetaan aina tapahtumien eli lukijan mielessä muodostuneen tarinan jälkeen, voi helposti joutua jälkiviisauden ansaan. (Kääriäinen

2003, 14—21.)

Dokumentointi on keskeinen osa lastensuojelulain (417/2007) alaista työtä. Lain 33§ mukaan lastensuojelun työntekijöiden tulee merkitä lasta tai nuorta koskeviin asiakasasiakirjoihin lastensuojeluasian vireille tulosta lähtien kaikki hänen tarvitsemiensa lastensuojelutoimenpiteiden järjestämiseen vaikuttavat tiedot sekä toimenpiteiden suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan kannalta tarpeelliset tiedot. Myös muussa lainsäädännössä säädetään henkilötietoja ja yksityisyyden suojaa koskevista menettelytavoista (Henkilötietolaki 523/1999; Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999; Perustuslaki 731/1999). Lainsäädäntö ei ohjaa siinä, miten asiakirjoja tulee kirjoittaa, mutta lastensuojelulain (417/2007) 33§:ään on jo kirjattu momentti, jossa todetaan, että lastensuojeluasiakirjojen laatimisesta voidaan antaa tarkempia säännöksiä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Asetusta ei toistaiseksi ole annettu. Muussa lainsäädännössä dokumentointia säädellään hallinnon ja asiakaspalvelun näkökulmasta (Hallintolaki 434/2003; Henkilötietolaki 523/1999; Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000; Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999;). Dokumentointia pidetään Kääriäisen (2003, 24; 2005, 163) mukaan niin selkeänä ja yksinkertaisena asiana, että jokaisen kirjoittajan tulisi suoriutua kirjoittamisesta suurin piirtein samalla tavalla. Jokaisella kirjoittajalla on kuitenkin yksilöllinen tapansa käsitellä saamiaan tietoja ja tuottaa niiden pohjalta tekstejä.

Lastensuojeluasiakkaan dokumentteja ovat lastensuojelulain (417/2007) mukaan lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen ”merkityt tiedot”. Näitä ovat lastensuojeluilmoitukset ja hakemukset tai pyynnöt, lastensuojeluselvitykset ja yhteenvedot, lapsen mielipiteen selvittämisestä tehdyt kirjaukset sekä asiakassuunnitelmat. Näiden lisäksi laaditaan asiakkuuden aikana erilaisia päätöisasiakirjoja, muistiinpanoja ja lausuntoja. Vielä nykyäänkin käytetään asiakkaan erilaisista asiakirjoista nimitystä ”akti”, joka tarkoittaa asiakkaan nimellä sosiaalityöntekijän työhuoneen kaapeissa säilytettäviä kansioita tai työpöytien laatikostoissa olleita riippukansioita, jotka Sauraman (2002, 56) toteaman mukaan saattavat sisältää ”melkein mitä tahansa” saapuneista kirjeistä kuitteihin, päätöksiin ja vaikkapa ”depressiivisen äidin itsemurha-aiheisia runoja”. ”Akti” on työskentelyn väline, joka kertoo myös seuraavalle työntekijälle, mitä asiakkaan kanssa on tehty, ja se toimii myös oikeudellisenä todistusaineena, mikäli sellaiseen tulee tarvetta. ”Aktit” ovat tietotekniikan kehittyessä muuttuneet vähitellen sähköiseen muotoon tietokoneiden kautta ylläpidettäviksi asiakastietojärjestelmiksi. Nykyään sähköisissä dokumenteissa voi olla mukana myös valokuvia, videoita ja ääninauhoja, jotka saadaan talletettua tietokoneelle tarkkaan varjeltujen salasanojen taakse myös sähköiseen muotoon.

(Kääriäinen & Leinonen & Metsäranta 2007,21—23; myös Kääriäinen 2005; Kääriäinen 2003, 15.)

Niin Kääriäinen (2003, 23, 29–31, 180) kuin Sauramakin (2002, 56) tuovat esiin sen, että asiakkaan kanssa yhdessä tehtävä dokumentointi on edelleen vähäistä, mutta toivottavaa. Asiakkaan ääni ei näy teksteissä, vaan viranhaltijat kirjoittavat pääsääntöisesti siitä, mitä he itse ovat tehneet, eivätkä välttämättä siitä, mitä on todella tapahtunut. Asiakkaalla on oikeus saada itsestään kirjoitetut asiakirjat luettavakseen, mutta olisi asiakkaan oikeuksien kannalta tärkeää myös ottaa asiakas itse mukaan viranhaltijan kirjoittamien tekstien muokkaamiseen. Asiakkaalla on myös oikeus saada virheelliset tietonsa korjatuksi (Kääriäinen 2003, 31).

Kaikkea tapahtunutta ei kuitenkaan aina kirjata ylös. Kääriäinen (mt., 32) pohtii syytä tähän, eikä yhtä tiettyä syytä ole hänen mukaansa helppo löytää. Sosiaalityössä kiire selittää kirjaamatta jättämistä, mutta ei kaikkea. Työntekijä saattaa jättää mainitsematta jotain, jonka kokee vähäpätöiseksi tai merkityksettömäksi. Myös työntekijän poissa ollessa voi jäädä kirjaamatta ylös tapahtumia. Kääriäinen havaitsi omaa tutkimusta tehdessään, että asiakasmuistiinpanoissa saattoi olla kuukausienkin ”aukkoja”, joille ei löytynyt selitystä. Kenties työntekijä oli jäänyt lomalle tai työskentelyä ei ollut lainkaan. Työskentely saattaa lastensuojelussa olla niin vahvasti työntekijäsidonnaista, että asiakas saattaa jäädä huomiotta pitkäksikin aikaa, kunnes itse ottaa yhteyttä tai tapahtuu jotain vakavaa, johon joku muu viranhaltija vasta puuttuu. (Mt., 31–32). Tutkittaessa dokumentteja tutkijan on myös päätettävä, miten toimii kirjoittamatta jääneiden asioiden kanssa. Voiko ylipäätään tutkia tekstiä, jota ei ole? Kääriäinen ratkaisi omassa tutkimuksessaan ongelman tutkimalla vain näkyviä tekstejä (Mt., 32). Saurama toimi toisin. Hän laati asiakaskertomuksista sosiaalityöntekijä kertojan loogisia tarinoita, jotka avasivat autenttisia tekstejä uudella tavalla tutkittaviksi. (Saurama 2002.)

Oman tutkimukseni pääaineisto on koottu omien päivähoitossa olevien lastensuojeluasiakkaitteni asiakasmuistiinpanoista, joita voidaan kutsua myös asiakaskertomuksiksi. Itse kutsun asiakaskertomuksen yhtä erillistä muistiinpanoa asiakaskirjaukseksi. Seuraavassa pääluvussa siirrytään tarkastelemaan tutkimusasetelmaani Janakkalan kunnan lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla.

4 TUTKIMUSASETELMA

4.1 Tutkimusympäristön kuvaus

Tutkimuskohteeni on Janakkalan kunnan lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteisten asiakkaitten kanssa tehtävässä työskentelyssä. Lastensuojelu sijoittuu kunnan organisaatiossa perusturvalautakunnan alaisuuteen, josta varhaiskasvatus siirtyi vuoden 2009 alusta alkaen sivistystoimen alaiseksi toiminnaksi.

Lastensuojelun työntekijät toimivat yleisen sosiaalityön alaisuudessa. Työpiste on kunnantalolla sosiaalitoimistossa, missä työskentelevät myös perusturvajohtaja, sosiaalityön johtaja, kaksi aikuisosiaalityöntekijää, sosiaaliohjaaja ja kaksi etuuskäsittelijää. Lastensuojelussa työskentelee tällä hetkellä kolme lastensuojeluun keskittyvää sosiaalityöntekijää, kaksi opistoasteen koulutuksen saanutta lastensuojelun työntekijää ja kolme perhetyöntekijää, joilla kaikilla on opistoasteen koulutus. Vuonna 2011 aloittaa neljäs sosiaalityöntekijä, jonka työtehtävät keskittyvät lapsiperheiden sosiaalityöhön. Lastensuojelun tiimiin kuuluu myös sosiaalitoimistossa työskentelevä lastenvalvoja ja päihdetyöntekijä, jonka työpiste on nuorten työpajassa.

Lastensuojelun asiakaskuntaan kuului vuoden 2009 aikana yhteensä 369 asiakasta. Näistä 321 lasta eli 8,4 % koko ikäväestöstä (0-17 vuotiaista) oli avohuollon piirissä. Avohuollon asiakkaista ei ole kerätty tietoa ikäjakaumittain, joten alle kouluikäisten osuutta ei ole valtakunnallisesti saatavilla (Lastensuojelu 2009), kuten ei myöskään vuoden 2010 asiakasmääriä. Tätä tutkimusta varten en kerännyt Janakkalan lastensuojelun asiakkaista tilastotietoa kaikkien alle kouluikäisten lasten osalta. Se olisi pitänyt kerätä manuaalisesti, joten näin työn tarpeettomaksi omaa tutkimuskontekstia ajatellen.

Lastensuojelun asiakkuus voi kestää aina 21-vuoteen saakka, mikäli avohuollon sijoitus tai huostaanotto päättyy 18-vuoden ikään ja jatkuu vielä jälkihuoltona ko. ikään saakka. Asiakkaitten ikäjakautuma on siis laaja verrattuna varhaiskasvatukseen, jossa tällä hetkellä nuorimmat lapset ovat vuoden ikäisiä ja vanhimmat 7-vuotiaita.

Varhaiskasvatuksen osalta tätä tutkimusta varten on käytössä on vuoden 2009 tilastotiedot (Janakkalan sivistystoimen varhaiskasvatuksen toimintakertomus 2009), joiden mukaan vuonna 2009

Janakkalassa oli 1-6 -vuotiaita lapsia yhteensä 1227. Päivähoitopaikkaa käytti 55 % ikäluokasta eli 675 lasta. Varhaiskasvatuksen esiopetuksessa oli 192 lasta eli 15,65 % ikäluokasta. (Mt., 11.) Varhaiskasvatus on tarkoitettu pääsääntöisesti 6-vuotiaille lapsille.

Varhaiskasvatuksen henkilökuntaa vuonna 2009 oli kaikkiaan 177 työntekijää, joista yksi oli osapäiväisessä työsuhteessa (toimistosihteerinä). Perhepäivähoitajia oli yhteensä 60, joista 48 työskenteli omassa kodissaan ja 12 perhepäivähoitajaa ryhmäperhepäivähoidossa tätä varten osoitetuissa tiloissa tai kolmiperhehoitona lasten kotona. Perhepäivähoitopaikkoja oli käytössä yhteensä 240. Kunnallisia päiväkoteja Janakkalassa on viisi, näistä kolme Turengissa ja kaksi Tervakoskella. Päiväkodeissa on yhteensä 533 hoitopaikkaa. Varhaiskasvatuksen käytössä oli yhteensä 763 kunnallista päivähoitopaikkaa. Yksityistä päivähoitoa Janakkalassa tarjoaa 16 omassa kodissaan työskentelevää perhepäivähoitajaa ja kolme ryhmäperhepäivähoitopaikkaa. (Janakkalan sivistystoimen varhaiskasvatuksen toimintakertomus, 2009, 11—12.)

Henkilökunnassa johtotehtävistä vastaavia ovat varhaiskasvatusjohtaja, päiväkodin johtajat, perhepäivähoidon ohjaaja ja vastaava lastentarhanopettaja. Varsinaisesta kasvatustyöstä vastaavia ammattilaisia ovat lastentarhanopettajat, lasten päivähoitajat ja perhepäivähoitajat. Vuonna 2009 varhaiskasvatuksessa toimi myös kuusi ryhmäkohtaista avustajaa, kuusi laitoshuoltajaa ja kaksi oppisopimustyöntekijää. Varhaiskasvatuksen palveluksessa on myös kaksi kiertävää erityislastentarhanopettajaa.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimena päivähoidossa olevien lasten lukumäärää ei erikseen tilastoida, joten vuoden 2009 lukumäärä saatiin tätä tutkimusta varten tarkastelemalla tietoja yhdessä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa. Loppuvuodesta 2010 avohuollon tukitoimena päivähoidossa Janakkalan kunnan alueella on yhteensä 14 lasta. Janakkalan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa tehdyn laskelman mukaan vuonna 2009 lastensuojelun avohuollon tukitoimena päivähoitopaikkaa käytti yhteensä 24 lasta. Palvelun käytön väheneminen johtuu lasten siirtymisestä esiopetukseen ja pois paikkakunnalta muuttamisesta sekä siitä, että päivähoitoon ei jostain perheestä johtuvasta muusta syystä lapsi osallistunut enää vuonna 2010. Vuoden 2009 tilastotietojen mukaan lastensuojelun avohuollon tukitoimena päivähoitopaikkaa käyttäneitä lapsia kaikista päivähoidossa olleista lapsista oli noin 3,4%. Vuoden 2010 osalta ei vielä tarkkaa määrää ole tiedossa.

Janakkalassa on laadittu lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen käyttöön yhteinen toimintamalli avo-

huollon tukitoimenpiteenä päivähoitoon tulevan lapsen ja perheen kanssa työskentelyyn. Toimintamalliin kuuluu lomake, jolla lastensuojelusta voidaan hakea päivähoitopaikkaa ns. ei-päivähoitolain mukaisena. Lomakkeen lisäksi varhaiskasvatusjohtajalle lähetetään tarvittaessa sosiaalityöntekijän laatima lausunto, jolla päivähoitopaikan myöntämistä perustellaan yksityiskohtaisemmin.

Toimintamallin mukaan ennen avohuollon tukitoimenpiteen eli päivähoiton aloittamista pidetään hyvissä ajoin aloituspalaveri, johon osallistuvat lapset, vanhemmat, varhaiskasvatuksesta lapsen läheiset työntekijät ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä tai lastensuojelun työntekijä. Aloituspalaverissa käydään läpi päivähoidolle asetetut tavoitteet ja käytännön asiat. Toimintamallissa on myös ohjeet siihen, miten menetellään, jos lasta – ketä tahansa muutakin kuin lastensuojelun avohuollon asiakasta – ei haeta päivähoidosta tai jos lapsen hakija on päähtynyt. Toimintamallissa on myös varhaiskasvatuksen käyttöön oma lastensuojeluilmoituslomake ja lastensuojelun työntekijöiden yhteystiedot. Toimintamallia käytetään sellaisenaan, mutta myös sovelletaan tilanteesta ja työntekijäistä riippuen.

4.2 Tutkimuskysymykset ja aineiston hankinta

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni muotoutui jo toista tutkimussuunnitelmaa laatiessani. Toinen tutkimuskysymys muotoutui vasta aineiston hankinnan jälkeen.

Kysyn aineistoltani,

1. millaisena lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välinen rajapintatyö näyttäytyy lastensuojelun sosiaalityöntekijän näkökulmasta Janakkalassa?
ja
2. mitä lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen moniammatillisesta työskentelystä nousee esiin lastensuojelun kirjauksista?

Ennen tätä tutkimusta olin suunnitellut toteuttavani opinnäytetyöni Janakkalassa toimintatutkimuksena aihepiiristäni lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapintatyöstä kohdistettuna lastensuojelutarpeen selvittämisprosessissa tapahtuvaan työskentelyyn. Toimintatutkimusta ei arkityön ohessa ollut mahdollisuutta toteuttaa. Tein kuitenkin kolme haastattelua tähän aiheeseen liittyen. Suoritin työhön perehdyttämisen aikaan samalla opintoihini kuuluvaa syventävää harjoittelua, johon kuului

olennaisesti harjoittelupäiväkirjan kirjoittaminen. Jatkoin kirjoittamista silloin tällöin työhön liittyen harjoittelun päätyttyäkin ajatellen uuden päiväkirjan voivan toimia myöhemmin etnografisena pääaineistonani.

Kun lokakuussa 2010 olin jäämässä työstäni virkavapaalle keskittyäkseni opinnäytetyöhön, totesin päiväkirjaa lukiessani siinä olevan oleellisia puutteita etnografista tutkimusta ajatellen. Ensimmäinen olin kirjoittanut päiväkirjaa hyvin epäsäännöllisesti. Olin kaksi kahden kuukauden jaksoa (6.7.-31.8.2009; 22.3.-23.5.2010) pois työstä, ja näinä ajanjaksoina havaintoja ei päiväkirjaan juuri kertynyt. Toinen puute oli havaintojen hajanaisuus. Kirjoittamani päiväkirja ei sisällä niin tarkkoja muistiinpanoja havainnoistani asiakkaitten kanssa tehdystä työstä kuin aineistoksi soveltuvan päiväkirjan edellyttäisin sisältävän. Enemmän kuin havaintoja, olen kirjannut ylös mietteitäni kunkin ajankohdan tapahtumista, tunnelmista ja pohdinnoistani. Päiväkirja on toiminut lähinnä työnohjauksellisesti-terapeuttisena reflektointina, ja näin jälkikäteen voin todeta sen toimineenkin siinä tarkoituksessaan mainiosti. Hylkäsin ajatuksen puhtaaseen etnografisuuteen suuntaamisesta.

Koska ainoaksi tutkimusaineistoksi en päiväkirjaa voinut hyväksyä, mietin seuraavaksi, mitkä muut dokumentit voisivat tuoda esiin tutkimuskohteeni käytäntöä. Omasta työstäni lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla sellaisiksi koin lähinnä asiakaskirjaukset ja lastensuojelun tiimimuistiot. Kävin ensin läpi kaikki tiimimuistiot työssäoloajaltani. Niistä ilmeni, että varsin vähän olemme tiimissä keskustelleet lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajalla tehtävästä työstä. Jätin tiimimuistiot aineiston ulkopuolelle, ja keskityin omien avohuollon tukitoimena päivähoitopaikan saaneiden tai päivähoidossa olleiden lasten asiakaskirjauksiin, eli niihin teksteihin, joita asiakkaiden kanssa tehdystä päivittäisestä työstä (tapaamiset, puhelut, sähköpostiviestit, lähetetyt postit jne.) kirjoitetaan. Työssäoloajaltani 15.3.2009-15.10.2010 minun ja varhaiskasvatuksen yhteisiä asiakkaita löytyi yhteensä 13 lasta. Ensimmäinen haparoiva raja tutkimuksen empirian toteuttamiseksi oli tehty.

Tutkimuksellinen näkökulmani muuttui laadulliseksi tapaustutkimukseksi: pyrkimykseni on tuottaa luonnollisista tilanteista kerätyn aineiston – pääasiassa dokumenttien, lähemmin asiakaskirjausten – lähtökohdista yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa kahden eri palvelusektorin välisestä, tiettyyn kontekstiin sidotusta ainutkertaisesta yhteistyöstä, eli mitä tapahtuu ja kuinka tapahtuu. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 167; Hammersley & Gomm & Foster 2000, 2–5; Yin 1994, 17–20; Silverman 2000, 126–138.)

Tutkimusluvan pyysin sähköpostitse Janakkalan perusturvajohtajalta asiakaskirjausten osalta ja varhaiskasvatusjohtajalta tekemieni haastattelujen osalta. Kumpikin oli tietoinen tutkimuksen tekemisestä jo ennen tutkimusluvan pyytämistä, ja kummankin kanssa olin käynyt tutkimusaiheeseeni liittyvää keskustelua. Luvat sain lyhyellä varoitusaajalla kummaltakin sähköpostitse 3.11.2010 (liite 1) ja 5.11.2010 (liite 2). Perusturvajohtajan mukaan asiakaskirjausten osalta ei tarvita tutkimuslupaa asiakkailta itseltään, joten niitä en pyytänyt. Hänen ehdoton vaatimuksensa oli, että asiakkaiden yksityisyyttä ei tutkimuksen teon yhteydessä saa paljastaa tai loukata. Tähän olen sitoutunut. Limmalliset ja allekirjoitetut luvat pyysin vielä tutkimusraportin valmistumisvaiheessa (liitteet 1 ja 2).

Omien asiakaskirjausten tutkimusaineistona käyttäminen herätti mielessäni monenlaisia kysymyksiä jo ennen aineistoon perehtymistä. Olisiko se järkevää tai edes mahdollista? Toisiko tutkimus uutta tietoa rajapintatyöstä? Olisiko tutkimuksellisesti merkittävää tai aiheellista tuoda esiin, mitä lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakkaitten kirjauksiin on merkitty lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen tekemästä yhteistyöstä? Missä säilyttäisin salassa pidettäviä tietoja sisältävää aineistoa? Miten varmistaisin, ettei asiakkaita tunnistettaisi tutkimusraportista? Jos tutkimustulokset eivät olisi jollekulle edullisia, pystyisinkö tekemään todenmukaisia johtopäätöksiä? Entä jos tutkimustulokset saattavat oman työskentelyni omituiseen valoon? Voisiko tutkimuksesta tulla validiteetiltaan kelvollinen? Jospa en kykene asettumaan tutkijaksi? Samankaltaisia mietteitä tutkimuksen eettisyydestä ja onnistumisesta ovat käyneet kaikki asiakirjoja aineistonaan käyttäneet tutkijat. (Mm. Kääriäinen 2003; Saurama 2002; Heino 1997; Kajava 1997; Mäenpää & Törrönen 1996.)

Sosiaalityön opinnoissa dokumentointiin liittyvää käytännöllistä opetusta oli varsin vähän, joten olin Janakkalaan lastensuojelun sosiaalityöntekijän tehtävään tullessani aluksi ihmeissäni sen suhteen, miten kirjataan, milloin ja mitä ei missään tapauksessa kirjata. Sain opastusta asiakaskirjausten tekemiseen työyhteisöstäni aina sitä pyytäessäni. Pehdytysaikani minulla oli myös aikaa lukea muiden työntekijöiden asiakkailleen tekemiä kirjauksia. Pääsin näin tutustumaan paitsi muiden lastensuojelussa työskentelevien kirjaamistapoihin myös minun asiakkaikseni siirtyvien elämään. Päivittäisten tapahtumien kirjoittamiseen oli opeteltava suhteellisen nopeasti sujuva, selkeä ja havainnollistava tyyli, sillä kirjoittamiseen kuluu suuri osa työajasta. Lähes joka päivä lastensuojelussa kirjoitetaan jotain, joko asiakaskirjauksia, lausuntoja, päätöstekstejä tai sähköposteja.

Oma kirjaamistyylini on muotoutunut pitkälti sen mukaan, miten työyhteisössäni olen siihen oppinut, ja tyylini muotoutuu yhä edelleen. Kirjoitustyyli vaihtelevat työntekijöittäin ja työpaikoittain.

Kun kuntaan muuttaa lastensuojeluasiakas toiselta paikkakunnalta, ja hänen dokumenttinsa saapuvat postitse perässä, pääsee vertailemaan eri paikkakuntien ja työyhteisöjen tapaa kirjoittaa asiakkaan kanssa tehtyä työskentelyä heidän tekemistään asiakaskirjauksista. Dokumentointiin ei ole yhtä ainoaa ohjetta. Jokainen työntekijä muokkaa omaa tapaansa kirjoittaa, ja jokainen valitsee itsensä, minkä näkee tärkeäksi asiakkaan dokumentointiin liittää.

Opinnäytetyöni ohjaajan kanssa käymäni keskustelun jälkeen päätin valita asiakaskirjaukset pääaineistokseni. Saan näin mahdollisuuden itseäni kiinnostavan rajapintatyöskentelyn tarkasteluun ilman alkuperäisenä tavoitteenani ollutta toimintatutkimustakin. Jätän puolentoista vuoden ajan keräämäni muun aineistoksi mahdollisen materiaalin taka-alalle ja keskityn itselleni tutuksi tulleeseen, jokapäiväiseen ja oleellisesti omaan asiakastyöhön fokuoituvaan osaan. Vaikka olen ollut osaltani luomassa itse tutkimusaineistoani, en asiakaskirjauksia tehdessäni ollut vielä ajatellutkaan tutkivani nimenomaisesti niitä. Keskittyminen asiakaskirjausten syvälliseen tutkimiseen tuo myös itselleni uutta opittavaa, mikä on myös opinnäytetyön tarkoituksena. Opiskelijan on opinnäytetyössään paitsi osoitettava oma osaamisensa ja ongelmanratkaisutaitonsa (Rostila 2001 ref. Raunio 2010, 4), myös saatettava näkyväksi, mitä vielä voisi olla opittavana, kehitettävänä ja löydettävänä. Uusien haasteiden vastaanottaminen, muutoksen ja epävarmuuden sietäminen ja oman työn reflektointi on myös olennainen osa lastensuojelutyötä.

Valitsin tutkimuskohteeksi 13 asiakkaani eli lapsen asiakaskirjaukset työssäoloajaltani 15.3.2009 - 15.10.2010. Lapset olivat 2-7 -vuotiaita. Aineistossa mukana olevien lasten asiakkuudet ovat eripituisia. Osalla asiakkuus on tutkimusajankohtana jo päättynyt. Lasten perheitä on yhteensä kymmenen; kolmesta perheestä on mukana kustakin kaksi sisarusta. Alkuperäisessä, muokkaamattomassa aineistossa oli yhteensä 520 kirjausta ja 280 Pro Consona -ohjelman sivua. Koska Janakkalan lastensuojelutiimissä kirjataan yleensä samanaikaisesti kaikille perheenjäsenille samat asiat, tulostin sisaruksista toisen asiakastiedot kokonaan ja luin ennen Pro Consonalta tulostamista toisen sisaruksen kirjaukset läpi niin, että valitsin mukaan aineistoon vain toiselta puuttuvat kirjaukset. Näin vältin turhan tekstimäärän. Yksittäisiä kirjauksia tulostaessa ei sivu tullut aina täyteen. Vajaita tekstisivuja on koko aineistossa (280 sivua) mukana yhdeksän kappaletta.

Asiakaskirjauksia Pro Consonalle tehdessä kirjoittaja valitsee tapahtumalle valmiista valikosta kuvaavan otsikon ja tapahtumapäivän, ja alkaa kirjoittaa. Tallennuksen jälkeen kirjaus liittyy edellisten kirjausten joukkoon ylimmäksi eli tuoreimmaksi. Kirjaaja voi itse valita, saako joku toinen

työntekijä muuttaa hänen tekemäänsä kirjausta vai ei. Tätä varten ohjelmassa on esillä valintaruutu, jota kirjaaja voi halutessaan klikata. Asiakaskirjaukset saa tulostettua tarpeen mukaan joko yksitellen, tietyn päivämäärän mukaan tai vaikka koko asiakkuuden ajalta. Tulosteissa näkyy asiakkaan nimi, tulostuspäivämäärä, kunkin kirjauksen kohdalla kirjauspäivämäärä ja kirjaajan nimi sekä kirjoitettu teksti. Tulostettaessa ensimmäiseen tulosteeseen tulee automaattisesti esiin kirjauksentekopäivämäärä ja kirjauksen tekijän nimi. Kirjauksia voivat tehdä ne työntekijät, joille siihen on työyhteisössä oikeudet annettu. Mahdollisia kirjaajia ovat Janakkalan lastensuojelussa vain lastensuojelun tiimiin kuuluvat työntekijät, eli sosiaalityön johtaja, sosiaalityöntekijät, lastensuojelun työntekijät, perhetyöntekijät ja lastenvalvoja.

Tausta-aineistoni koostuu opintoihini liittyvän syventävän harjoittelun (Janakkalan kunta 15.3.-16.6.2009) ja sen jälkeen työssäoloajaltani (2.9.2009-14.10.2010) pitämien päiväkirjojen lisäksi kesällä 2009 tehdyistä työntekijöiden haastatteluista ja keväällä 2008 valmistuneesta kandidaattitutkielmastani, jonka tein samasta aihepiiristä, mutta varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta. Saadakseni päivitettyä ja tarkennettua varhaiskasvatuksen työntekijänäkökulmaa haastattelin 12.11.2010 Janakkalan kunnan kiertävän erityislastentarhanopettajan hänen työpaikallaan.

Haastatteluihin osallistui kesäkuussa 2009 kaksi varhaiskasvatuksen henkilöstöön kuuluvaa työntekijää. Toinen työskenteli päiväkodissa lastenhoitajana ja toinen perhepäivähoitajana omassa kodissaan. Molemmat haastattelut tein heidän työpaikallaan 25.6.2009. Omassa työhuoneessani 26.6.2009 pidettyyn ryhmähaastatteluun osallistui lastensuojelun kolme perhetyöntekijää. Teemoina olivat mm. yhteistyön käytännöt ja haastateltavan oma kokemus niistä, yhteistyön esteet ja kehittämisehdotukset. Kysyin myös haastateltavilta, miten he suhtautuvat varhaiskasvatushenkilöstön osallistumiseen lastensuojelutarpeen selvitystyöhön. Litteroin MP3-soittimeen nauhoittamani haastattelut syyskesällä 2009. Haastatteluihin käytetty aika oli yhteensä 3 tuntia 55 minuuttia, ja sain yhteensä 45 sivua materiaalia (fontti Times New Roman, 12, riviväli 1,5).

Sosiaalityön opintojen syventävän harjoittelun aikana (16.3.-15.6.2009) kirjoittamani päiväkirja sisältää 20 sivua käsin kirjoitettua tekstiä. Olen kirjannut ylös työskentelyni alkutaivalta reflektoiden kokemaani ja pohtien muutamia asiakastyöskentelytilanteita laajemmin mutta lähinnä lyhyesti sitä, miltä työskentely ylipäättään vaikuttaa. Syventävän harjoittelun analyysin tein omasta työskentelystäni dialogisen työskentelyn toteutumisesta lastensuojelutarpeen selvittämisprosessissa. Syventävän harjoittelun jälkeen pitämäni havainnointipäiväkirja on mustakantinen ruutuvihko, johon olen

kirjoittanut käsin yhteensä 42 sivua ajalla 2.9.2010 – 14.10.2010. Päiväkirjaan olen lähinnä reflektoinut omaa asiakastyöskentelyäni ja kokemuksiani moniammatillisesta työskentelystä. Päiväkirjassa ei ole tunnistettavia asiakastietoja.

Kandidaattitutkielmani ”Lastensuojelua päivähoidossa: Kasvatushenkilöstön tuen tarpeet ja käytännöt avohuollon tukitoimina annettavassa päivähoidossa” valmistui keväällä 2008. Tutkimusaineistona oli Tampereen yliopiston e-lomakkeen kautta kootut Hämeenlinnan ja Riihimäen seutukunnan alueen 66 eri päivähoitoalan ammattilaisen mielipiteet lastensuojelun ja päivähoidon välisestä yhteistyöstä. Tutkimuksen päätulos oli, että lastensuojelulla ja päivähoidolla ei ole riittävästi toimivia työkäytäntöjä yhteisten asiakkaitten kanssa tehtävään työskentelyyn. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä päivähoitoammattilaiset kokivat saavansa tukea vain harvoin, ja toiveena esitettiin, että kasvokkaista työskentelyä voisi tehdä käytännössä enemmän. Toimivia yhteistyölomakkeita kaivattiin yhteisten asiakkaiden kanssa toimimisen helpottamiseksi. Tiedon kulussa todettiin olevan myös paljon puutteita. Salassapitovelvollisuuden koettiin tuottavan jonkin verran ongelmia yhteistyön onnistumiselle. (Soittila 2008.)

Janakkalan kiertävän erityislastentarhanopettajan (jatkossa lyhennän kelto) haastattelu oli 12.11.2010 hänen työhuoneessaan. Tätä haastattelua en litteroinut. Haastattelu kesti 1 tunnin ja 10 minuuttia. Verrattuna muihin haastatteluaikeihin litteroitua tekstiä olisi tullut noin 37 sivun verran. Haastattelun aihepiiri käsitteli pääasiassa avohuollon yhteistyötä varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Kelto kertoi omasta kokemuksestaan Janakkalassa tehtävästä yhteistyöstä lastensuojelun kanssa verraten sitä aiemmissa työpaikoissaan tekemäänsä. Kelton mukaan tarvittaisiin enemmän lastensuojelun konsultointia ja yhteistyötä käsittelemään perheiden arjessa olevaa hätää, johon varhaiskasvatuksen henkilöstöllä ei ole käytössään työkaluja, esimerkiksi uupumukseen, parisuhteeseen ja toimeentuloon liittyvissä asioissa.

Seuraavassa alaluvussa kuvaan tutkimuksen analyysivaihetta. Työtilanani toimi erillinen hälytyslaittein varustettu rakennus, johon asiakaskirjausten kanssa käytännöllisesti katsoen majoittauduin analyysivaiheen ajaksi. Käytössäni oli monta suurta pöytää, suuri paperirulla, kyniä, kopiokone ja takka, joka toimi konkreettisesti ylimääräisen ja arkaluontoisen tiedon tehokkaana hävittäjänä. Analyysivaihe kesti kokonaisuudessaan kolme viikkoa.

4.3 Analyysi

Päätettyäni pääaineistoni koostuvan omien asiakkaitteni asiakaskirjauksista pohdin mahdollisia tekstin analyysitapoja. Dokumenttianalyysiksi soveltuvia olisivat esimerkiksi jäsenkategoria-analyysi, historiallinen analyysi, diskurssianalyysi ja kehysanalyysi, mutta päädyin käyttämään sisällön analyysia, joka perustuu tutkijan tekemään aineiston eli tekstin inhimillisten merkitysten tulkintaan ja päättelyyn mahdollistaen etenemisen aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkitavasta ilmiöstä. Sisällön analyysin avulla tutkija tiivistää aineiston, luo sen pohjalta käsitteet, joilla aineisto on selkeästi ymmärrettävissä ja edelleen koodaa aineiston uudelleen loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002,105—111.)

Analyysiprosessi lähti liikkeelle koko aineiston avoimena lukemisena, jonka tehtävänä oli paitsi rakentaa kokonaiskuva tutkimusaineistosta, myös muodostaa alustava perusta aineiston luokittelulle ja jäsentämiselle (Eskola & Suoranta 1998, 150—151; Tuomi & Sarajärvi 2002, 93–95;102–103). Luin asiakaskirjaukset kertaalleen merkiten viivan aina sen kirjauksen kohdalle, jossa päivähoidosta kerrottiin ylipäätään jotain. Pelkästään toteavat lauseet kirjauksissa jätin kokonaan huomioimatta, kuten esimerkiksi silloin, kun lapsen vain todettiin olevan päivähoidossa eli käyttävän päivähoitopalvelua. Toteamuksilla en nähnyt olevan suurta merkitystä tutkimuskysymysteni kannalta. Näin määritin lukiessani aineiston analyysiyksiköksi lauseet, sanayhdistelmät ja ajatuskokonaisuudet. Sisällön analyysissä voisi analyysiyksikkönä käyttää myös yksittäisiä sanoja (Elo & Kyngäs 2008,109), joita en tässä vaiheessa nähnyt tarpeelliseksi huomioida. Seuraavaksi kopioin jokaisen asiakkaan kirjausnipun ne sivut, joihin olin laittanut merkkiviivat – eli joissa oli mainintoja päivähoidosta – ja jätin alkuperäiset kirjaukset sivuun.

Ottamistani kopioista leikkasin merkitsemäni asiakaskirjaukset irti ja liimasin ne aikajärjestyksessä A4 -papereille. Tunnistaakseni, kenestä lapsesta kulloinkin on kyse, laitoin heidän etu- ja sukunimistään alkukirjaimet paperin yläkulmaan. Jätin mukaan asiakaskirjausten päivämäärän, otsikon ja kirjauksen tekijän, jotta tarvittaessa voisin helposti paikallistaa kirjauksen alkuperäisestä kokonaisuudesta. Nyt aineistomateriaalia oli 144 kirjausta 72 sivulla. Materiaalissa oli mukana miltei kaikki päivähoitoa koskevat kirjaukset 13 asiakkaastani, joilla oli jossain vaiheessa tutkimusajanjaksoa päivähoitopaikka Janakkalassa. Kopioin tämän ensimmäisen karsimisvaiheen aineiston ja siirsin toiset alkuperäisten kanssa samaan nippuun.

Jo ensimmäisessä luvuvaiheessa kiinnitin huomioni siihen, että kaikkia lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnan tapahtumia ei ole kirjattu asiakastietoihin. Muistin selkeästi useitakin tapahtumia, joista havaitsin kirjausten puuttuvan kokonaan. Tässä vaiheessa en kuitenkaan vielä miettinyt, miten puuttuviin kirjauksiin suhtautuisin.

Toinen aineiston karsimisvaihe oli jo astetta haasteellisempi tehtävä. Luin kopioimani 114 kirjasta uudelleen läpi, leikkasin niistä irti jälleen selkeästi päivähoidosta ja yhteistyöstä kertovat kirjaukset. Epäselvät tai jollakin tapaa asiaa sivuavat kirjaukset jäivät vielä mukaan. Toisen karsimisvaiheen jälkeen käytettävissäni oli yhteensä 136 kirjausta ja 40 sivua materiaalia, mutta joukossa oli siis edelleen mukana aivan kaikki päivähoidosta jotakin kertovat, paitsi yksinkertaiset ”on hoidossa”, maininnat. Levitin nyt jäljellä olevat leikatut kirjaukset työpöydälle, jolle olin asettanut suuren paperin. Suoritin ensimmäisen sisällön erittelyn tarkoitukseni saada aineistosta esiin numerotietoa ja faktoja, jotka voisin esittää lukijalle tilastoina. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 106–109).

Koska tutkin kahden sektorin välistä yhteistyötä asiakaskirjausten kautta, määrittelen yhteistyön olevan aina jonkinlaista *toimintaa*. Erittelin kirjaukset ensiksi sen mukaan, miten toiminta niissä ilmeni. Tässä vaiheessa analyysiyksikkönä toimi jo yksittäinen sanakin lauseen, sanayhdistelmän tai asiakokonaisuuden lisäksi. Erittelyn suurena apuna toimivat kirjausten otsikot, jotka jo sinänsä saattoivat yksittäisenä sanana kertoa, mitä oli tapahtunut tai suunnitelmissa tapahtua, esimerkiksi ”kotikäynti”, ”puhelinkeskustelu”, ”sähköpostiviesti” jne. Jotain oli tehty tai tekeillä. Tutkin kirjausten erittelyä ryhmittäin ja erittelin toiminnasta edelleen alaryhmiä, esimerkiksi ”puhelinkeskustelut” – ryhmästä kuka soittaa, mistä soittaa, jne. Laskin ilmiselvät faktatiedot ja tein niistä muistiinpanot, jotka siirsin sivuun odottamaan tutkimustulosten selviämistä.

Lukiessani aineiston kolmannen kerran läpi toivoin jo, että olisin aloittanut tutkimuksen teon tutkijaparin kanssa, jotta asiakaskirjausten valintaan ja tehtävän rajaamiseen liittyviä asioita olisi voinut jonkun kanssa pohtia. Havaitsin nimittäin, että aineisto ei vielä ole riittävästi karsittu, sillä mukana oli edelleen kirjauksia, jotka eivät täsmälleen vastanneet tutkimuskysymyksiini. Työparin kanssa tämä turha ”mutka” olisi saattanut hyvinkin jäädä tekemättä. Pääasiassa omien asiakkaitten kanssa työskentelyyn liittyvien tekstien pois heittäminen aivan konkreettisesti työtilassani olevan takan tuleen oli vaikeaa, sillä mielessä kävi, ettei aineistoon ehkä jäisikään riittävästi käyttökelpoisia kirjauksia. Asiakaskirjauksiin kehittyi tässä vaiheessa intiimi suhde, joka vaikeutti turhan pois heittämistä ja tarkasti olennaisessa ja rajatuissa tutkimuskysymyksissä pitäytymistä.

Karsin asiakaskirjauksia siis edelleen jättämällä ulkopuolelle kaikki ne kirjat, joissa ei kerrota nimenomaisesti yhteistyön kuvaamisesta päivähoiton kanssa. Tein päätöksen siitä, miten menettelen ”rajatapaus” -kirjausten kanssa: jos kirjauksessa ei ollut edes viittaavia mainintoja siitä, että lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä missä tahansa muodossa olisi ollut, kirjaus jäi aineiston ulkopuolelle, vaikka varhaiskasvatus tai päivähoito –sanoja olisikin kirjauksessa jossain muodossa muuten esiintynyt. Esimerkiksi ne kirjat, joissa kerrottiin äidin ja minun tapaamisista päiväkodissa ilman päivähoitohenkilöstöä, eivät nyt ole aineistossa mukana – tulkitsemme niiden kertovan vain sosiaalityöntekijän ja vanhemmat välistä yhteistyöstä, vaikka tapahtumapaikkana olisikin päiväkodin tila. Tämän karsinnan jälkeen käyttöni jäi yhteensä 89 kirjausta yhteensä 28 sivulla. Kaikissa kirjauksissa on kerrottavaa, vaikkakin vain lyhyt maininta, lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välillä tapahtuvasta toiminnasta. Lasten nimiä en enää tässä vaiheessa kirjoittanut mukaan irrallisiin kirjauksiin, niissä näkyivät vain kirjauspäivämäärät ja kirjaajan nimi.

Varsinainen aineiston redusointi eli pelkistäminen alkoi aiemmin tehdyn toimintaa kuvaavan sisällön erittelyn pohjalta. Asettelin asiakaskirjat uudelle isolle paperille ryhmiksi sen mukaan, miten ne vastasivat ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni ”millaisena lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinta näyttäytyy lastensuojelun sosiaalityöntekijän näkökulmasta Jos kirjaus ei vastannut millään tavalla, siirsin sen syrjään odottamaan uudelleen käsittelyä. Työpöydälle muodostui näin neljä ryhmää. Kolme ryhmää vastasi selkeästi tutkimuskysymykseen, neljäs ei. Annoin ryhmille otsikot, jotka nousivat ryhmien kirjauksista mieleeni ensimmäisinä, eli lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinta näyttäytyy sosiaalityöntekijän näkökulmasta yhdessä toimimisena, yksipuolisena yhdessä toimimisena ja välillisesti toimimisena. Jatkoin kirjausten lukemista edelleen ryhmitäin. Tässä vaiheessa tarkastelin lähemmin ryhmää, jonka kirjat eivät sopineet mihinkään ryhmään, ja päätin jättää ne aineiston ulkopuolelle kokonaan. Lopulliseen aineistoon jäi 86 asiakaskirjausta.

Aloitin aineiston klusteroinnin eli ryhmittelyn. Asettelin muodostuneiden ryhmien asiakaskirjat omille suurille papereilleen, otsikoin jokaisen paperin ryhmän nimen mukaan ja jatkoin kirjausten jaottelua edelleen niiden toiminnasta kertovien ominaisuuksien mukaan. Annoin alaotsikot näin muodostuneille alaryhmille. Jokaiseen yläotsikkoon kertyi useita alaotsikoita kertomaan erisävyydestä toiminnasta lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla. Lopuksi liimasin asiakaskirjat joka paperiin alaotsikoittensa alle. Näin olivat muodostuneet vastaukset ensimmäiseen tutki-

muskysymykseen. Esittelen ne seuraavan luvun alussa.

Toiseen tutkimuskysymykseen ”mitä lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen moniammatillisesta työskentelystä nousee esiin lastensuojelun asiakaskirjauksissa” kävin aineistoon hyväksymäni 86 asiakaskirjausta läpi jälleen kerran. Koska pelkällä intensiivisellä lukemisella, sanojen ja lauseiden merkitsemisellä ja poimimisella oli löydettävissä vastauksia tutkimuskysymykseen, en nähnyt tarpeelliseksi tehdä omaa sisällön analyysia tätä osiota varten. Asiakaskirjausten tulkitsin antavan erityisesti kolmenlaisia vastauksia. Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla tehtävässä työssä on mukana monenlaisia toimijoita, toimintaympäristöjä ja toimintamuotoja ja käytäntöjä. Tutkimustulosten esittelyssä pohdin myös yhteisessä työskentelyssä esiintyvien erilaisten näkemysten ja tarpeiden osuutta asiakaskirjausten valossa. Esittelen aineistosta esiin nousevat ulottuvuudet seuraavassa luvussa tarkemmin.

Analysointi tapahtui siis täysin manuaalisesti. Käytössäni ei ollut tietokoneohjelmaa, joka olisi saattanut helpottaa työskentelyä monelta osin (Rantala 2010, 106—125; Anttila 2008; Eskola & Suoranta 1998, 202—207). Käytin työvälineinä kopiokonetta, saksia, paperia ja liimaa, ja toisen tutkimuskysymyksen vastauksia etsiessäni värikyniä erottamaan yksittäisiä sanoja kokonaisuudesta. Työskentely vei paljon tilaa, jota onnekseni oli tutkimukselle järjestämäni työtilan ansiosta runsaasti käytettävissä. Pystyin hahmottamaan yhdeltä näkemältä koko aineiston ja järjestämään sen loogisesti, vaikkakin aikaa vievästi – pelkästään aineiston järjestämiseen eli kopioimiseen, leikkaamiseen ja liimaamiseen kului kolmesta viikosta viisi työpäivää. Tässä vaiheessa analyysia myös muutin aineiston tunnistamattomaksi, eli mustasin tekstistä kaikki asiakastiedot sekä lastensuojelun ulkopuolisten työntekijöiden nimet. Jätin esiin vielä kirjauksen otsikon, tekijän nimen ja päivämäärän alkuperäistekstiin palaamisen helpottamiseksi. Tarkastin myös sisällön erittelyn, jonka tein siinä vaiheessa, kun aineistossa oli vielä 136 kirjausta. Korjasin luvut vastaamaan lopullista aineistoa.

Analyysin edetessä kävin myös tausta-aineistoni uudelleen läpi lukien. Viimeisimmän haastattelun kuuntelin MP3 –soittimeltani ja tein siitä muistiinpanot niiltä osin, kuin haastattelussa kohdattiin tutkimuskysymysten aihepiiriä. Kokosin tutkimuskysymyksiini vastaavat kohdat erilliselle paperille, jotta voisin hyödyntää johtopäätöksiä tehdessäni näiden ja asiakaskirjauksista tekemäni analyysin välillä olevia yhdenmukaisuuksia tai eriävyyksiä. En kokenut tarpeelliseksi tehdä tausta-aineistolle omaa sisällön analyysia.

Seuraavassa luvussa esittelen aineiston analyysin avulla esiin tulleet tutkimustulokset. Tietoturvasuojan vuoksi en esitä aineistosta esimerkkejä tehdyistä asiakaskirjauksista. Tähän päädyin, vaikka annoin aineistoesimerkit myös lastensuojelutiimin jäsenten luettavaksi, eivätkä he löytäneet niistä asiakkaitten anonymiteettia paljastavia tietoja. Koska aineisto koostuu pienellä paikkakunnalla asuvista omista asiakkaistani, en pitkällisen harkinnan jälkeenkään halua ottaa riskiä heidän henkilöllisyytensä paljastumiseen. (Mm. Denzin & Lincoln 2000, 139–147; Pietarinen 2002,58—69; Bryman 2001,113—133; Eskola & Suoranta 1998, 52—59.) Myös Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimien ohjeiden perusteella on kunnioitettava mahdollisimman tarkasti tutkittavien yksityisyyttä ja tietosuojaa ja itsemääräämisoikeutta sekä vältettävä vahingoittamista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta,<http://www.tenk.fi/HTK/index.htm>.)

5 EMPIIRINEN TUTKIMUS JANAKKALAN KUNNAN LASTENSUOJELUN JA VARHAISKASVATUKSEN YHTEISTYÖSTÄ

Tässä luvussa esittelen Janakkalan kunnan lastensuojelun sosiaalityöntekijänä omien, avoimuuden tukitoimenpiteenä päivähoitossa olevien asiakkaitteni asiakaskirjauksista tekemäni analyysin siitä, millaisena yhteistyö omasta sosiaalityöntekijän näkökulmastani lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla näyttäytyy. Asiakaskirjausten kertomana esittelen analyysin tuloksen myös siitä, mitä lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen moniammatillisesta työskentelystä nousee lastensuojelun asiakkaitteni kirjauksista esiin.

Sisällön analyysin avulla aikaansaatu tutkimustulosten esittäminen on haasteellinen tehtävä. Se, mitä tutkija on itse oivaltanut, tulisi saattaa myös lukijan tietoon yksinkertaisesti ja ymmärrettävästi. Aineisto on tässä vaiheessa usean lukukerran ja järjestämisen jälkeen tutkijalle hyvin tuttu, mutta lukija odottaa saavansa tietoa siitä, miten tutkija on päätenyt tulkintaansa. (Elo & Köngäs 2008,113; Eskola & Suoranta1998, 242—243; Tuomi & Sarajärvi 2002, 115.) Tulkintaa ja valintaa on tämän tutkimuksen teossa tapahtunut moneen otteeseen jo ennen analyysin lopullista valmistumista. Tutkijana tehtäväni on ollut myös päättää, mitä tapahtuu niille kirjauksille, jotka eivät ”kuulu” mihinkään, eikä niille ole järkevää tehdä omaa ryhmäänsäkään. Kolmen ryhmän ulkopuolelle jääneet asiakaskirjaukset jätin kokonaan pois aineistosta. Toinen tutkija olisi voinut tehdä toisenlaisen tulkinnan.

Etenin analyysissä kysyen aineistolta vastauksia ensin ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ja vasta tämän jälkeen keskistyin toiseen kysymykseen. Analyysin tulokset esitän samaa logiikkaa käyttäen.

5.1 Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinta sosiaalityöntekijän näkökulmasta

Ryhmittelin tutkimusaineistoni redusointi- eli pelkistämisvaiheessa kolmeen pääryhmään sen mukaan, mitä kirjaukset niitä lukiessani kertoivat toiminnasta lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla tehtävästä yhteistyöstä. Annoin ryhmille niitä parhaiten kuvaavat pääotsikot. Jokaiseen pääryhmään löysin edelleen kirjauksia lukiessani erilaisia toiminnan muotoja kuvaavia alaryhmiä. Seuraavassa taulukossa esitän koko ensimmäistä tutkimuskysymystä koskevan analyysin tulokset pääryhmissä ja alaryhmissä. Taulukossa olevat lukumäärät tarkoittavat kunkin toiminnon esiinty-

mistä tutkimusaineistossa.

TAULUKKO 1. Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla toimiminen sosiaalityöntekijän näkökulmasta

1. Yhdessä toimiminen 28 asiakaskirjausta	2. Yksipuolisesti toimiminen 25 asiakaskirjausta	3. Välillisesti toimiminen 31 asiakaskirjausta
<p>1.a) Lapset, vanhemmat, sosiaalityöntekijä ja varhaiskasvatuksen henkilöstö yhdessä</p> <ul style="list-style-type: none"> aloituspalaverit, 1 kpl 	<p>2.a) Vanhemmat, sosiaalityöntekijä ja joku muu yhteistyötaho yhdessä > varhaiskasvatus, 1 kpl</p> <ul style="list-style-type: none"> kolmen tai useamman osapuolen yhteistyö, josta tieto myöhemmin varhaiskasvatukseen 	<p>3.a) Lapset, vanhemmat, varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lähityöntekijä > sosiaalityöntekijä 3 kpl</p> <ul style="list-style-type: none"> tutustuminen uuteen päivähoitopaikkaan > viesti sos.työntekijälle lähityöntekijän kotikäynnillä puhelu varhaiskasvatukseen vanhemman kanssa > viesti sos.työntekijälle
<p>1. b) Sosiaalityöntekijä, varhaiskasvatusthenkilöstö ja muita toimijoita yhdessä</p> <ul style="list-style-type: none"> asiakassuunnitelmapalaverit 4 kpl seurantapalaverit, 2 kpl siirtymävaihepalaverit, 1 kpl 	<p>2.b) Vanhemmat ja sosiaalityöntekijä > varhaiskasvatus, 9 kpl</p> <ul style="list-style-type: none"> tiedottaminen tapahtuneista asioista varhaiskasvatuksen palvelumahdollisuuksien selvittäminen 	<p>3.b) Lapset, varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lähityöntekijä > sosiaalityöntekijä 13 kpl</p> <ul style="list-style-type: none"> lasten tapaamisia päivähoitopaikassa ja keskustelua varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa
<p>1.c) Vanhemmat, sosiaalityöntekijä ja varhaiskasvatusthenkilöstö yhdessä</p> <ul style="list-style-type: none"> huolipalaverit, 3 kpl käytännön järjestelytyö, 1 kpl 	<p>2.c) Sosiaalityöntekijä > varhaiskasvatus, 6 kpl</p> <ul style="list-style-type: none"> yhteistyöpyynnöt, lausunnot, hakemukset jne. 	<p>3.c) Vanhemmat, varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lähityöntekijä > sosiaalityöntekijä 4 kpl</p> <ul style="list-style-type: none"> lähityöntekijä järjestää päivähoitoasias lapsen päivähoitossa ollessa kriisitilanne > lähityöntekijä paikalle > sos.tt:lle viesti
<p>1.d) Sosiaalityöntekijä ja varhaiskasvatusthenkilöstö yhdessä</p> <ul style="list-style-type: none"> tiedonvälitys, yht. 16 kpl ✓ puhelut ✓ kirjeet ✓ sähköpostit 	<p>2.d) Sosiaalityöntekijä ja joku muu taho > varhaiskasvatus 6 kpl</p>	<p>3 d) Lähityöntekijä > varhaiskasvatuksen henkilöstö > sosiaalityöntekijä 4 kpl</p> <ul style="list-style-type: none"> yhteisten tapaamisaikojen sopiminen
	<p>2.e) Varhaiskasvatus > Sosiaalityöntekijä yht. 3 kpl</p> <ul style="list-style-type: none"> lastensuojeluilmoitus 1 kpl muistion lähettäminen 1 kpl palaveriajan ilmoitt. 1 kpl 	<p>3 e) Lapsen lähisukulainen > varhaiskasvatus > sosiaalityöntekijä 7 kpl</p> <ul style="list-style-type: none"> lasta auttava verkosto toimii apuna, hoitojärjestelyistä sopiminen

Sosiaalityöntekijän näkökulmasta katsottuna lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla työskentelyssä erottuu kolme ulottuvuutta. Työskentely on joko kaikkien toimijoiden kesken yhdessä tehtyä, vain yhden osapuolen toimintaa toisen suuntaan tai jonkun muun kuin sosiaalityöntekijän

itsensä tekemää, välillistä työskentelyä.

5.1.1 Yhdessä toimiminen

Asiakaskirjauksia yhdessä toimimisesta oli aineistossa yhteensä 28 kappaletta. Yhdessä toimimiseen sisältyvät yhteistyömuodot, joissa on paikalla monia toimijoita yhtä aikaa yhteisen asiakkaan asiassa. Kirjauksista voi todeta, että sosiaalityöntekijä on yhdessä toimimisessa pääsääntöisesti aina itse mukana aktiivisena toimijana. Asiakaskirjauksiin on merkitty erilaisia kokoonpanoja toimijoiden välillä olleista tapahtumista. Ryhmittelin yhdessä toimimisen erilaisten toimijakokoonpanojen kautta alaryhmiksi. Tutkimustulosten esittämisen helpottamiseksi irrotan Taulukko 1:stä tästedes yhden osion kerrallaan lähempää tarkastelua varten. Jokaiseen osioon jää mukaan myös pääotsikko.

TAULUKKO 2. Yhdessä toimiminen 1a).

1. Yhdessä toimiminen 28 asiakaskirjausta
1.a) Lapset, vanhemmat, sosiaalityöntekijä ja varhaiskasvatuksen henkilöstö yhdessä <ul style="list-style-type: none">• aloituspalaverit 1 kpl

Päivähoidon aloituskeskustelu käydään Janakkalassa yleensä kaikkien päivähoitoon tulevien lasten vanhempien kanssa hyvissä ajoin ennen päivähoiton aloittamista. Kutsun tätä tilaisuutta tutkimuksessani *aloituspalaveriksi*. Aloituspalaveri voidaan pitää perheen kotona tai päivähoitopaikassa. Kun päivähoito aloitetaan lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä, aloituspalaveriin osallistuu lapsen, vanhempien ja tulevan päivähoitoryhmän ammattilaisten lisäksi myös lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Aloituspalaverissa käydään läpi käytännön asioita sekä lasten ja vanhempien kysymyksiä päivähoiton aloittamiseen liittyen. Avohuollon tukitoimenpiteenä päivähoiton aloittavien perheiden kanssa pyritään määrittelemään päivähoidolle asetetut tavoitteet ja seurannan menettelytavat. Avohuollon tukitoimena päivähoiton aloittavan lapsen aloituspalaveria varten on Janakkalassa käytössä lomake, jonka sosiaalityöntekijä täyttää etukäteen soveltuvin osin. Lomaketta täydennetään palaverin aikana. Lomake jää päivähoitopaikkaan koosteena keskustelluista ja sovitusta asioista. Oma kappale lomakkeesta jää myös vanhemmille ja sosiaalityöntekijälle.

Tutkimusaineistossa oli vain yksi asiakaskirjaus avohuollon tukitoimena aloitettavan päivähoiton

aloituspalaverista. Läsnä olivat perheen hoitoon menevät lapset, toinen vanhemmista, lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja päivähoitoryhmän lastentarhanopettaja. Palaveri pidettiin päivähoitopaikassa ennen päivähoitoon alkamista. Asiakaskirjauksesta ilmenee, että läsnä oli vanhemman ja lapsen ryhmän työntekijän lisäksi läsnä myös lapsi itse. Perustietojen ja päivähoitoon tuloon liittyvien asioiden lisäksi sovittiin varahakijoista ja sovittiin päivähoitoon myöntämisestä lastensuojelun avoimuuden tukitoimena. Lapsen omasta mielipiteestä tai kertomasta kirjauksessa ei mainita mitään.

TAULUKKO 3. Yhdessä toimiminen 1.b)

1. Yhdessä toimiminen 28 asiakaskirjausta
1.b) Sosiaalityöntekijä, varhaiskasvatushenkilöstö ja muita toimijoita yhdessä <ul style="list-style-type: none">• asiakassuunnitelmapalaverit 4 kpl• seurantalaverit 2 kpl• siirtymävaihepalaverit 1 kpl

Lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen asiakassuunnitelma on lastensuojelulain 417/2008 30 § mukaan laadittava vähintään kerran vuodessa. Päivähoitossa avoimuuden tukitoimenpiteenä olevan lapsen asiakassuunnitelma laaditaan yleensä *asiakassuunnitelmapalaverissa*, johon lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän lisäksi osallistuvat huoltajat ja myös varhaiskasvatusammattilaiset, jotka vastaavat lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Tässä palaverissa lapsi voi myös itse olla läsnä. Aineistossa on mukana yksi palaveri, jossa lapsi oli mukana, tosin itse kyseiseen palaveriin osallistuneena muistan hänen pääasiassa leikkineen viereisessä huoneessa muiden hoitolasten kanssa, kun aikuiset keskustelivat. Kolmessa asiakassuunnitelman laadinnassa lapsi ei ollut läsnä.

Aineistossa mukana olevissa neljässä asiakassuunnitelmapalaverissa on yhdistetty sekä lastensuojelun että varhaiskasvatuksen suunnittelupalaverit synergisesti. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla tarve on käydä yhdessä lapsen huollosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa läpi lapsen kehitykseen, kasvatukseen ja vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön ja päivähoitoon yleensä sisältyviä asioita, jotka kirjataan mukaan lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan (myöhemmin tekstissä nimityksellä vasu). Sosiaalityöntekijä tuo yhteiseen keskusteluun lastensuojelunäkökulman ja nostaa esiin lapsen ja perheen tilanteesta käsin yhdessä pohdittavaksi erilaisia lapsen etuun, vanhemmuuden tilaan ja perheen yleiseen hyvinvointiin liittyviä asioita. Kun lapsen arjessa toimivat

aikuiset ovat yhdessä kuuntelemassa, mitä lapselle eri ympäristöissä sillä hetkellä kuuluu ja sopimassa lasta koskevista tärkeistä asioista, jokainen osapuoli saa ilmaista mielipiteensä ja kertoa toiveensa. Keskustellut ja sovitut asiat kirjataan sekä varhaiskasvatussuunnitelmaan että lastensuojelun asiakassuunnitelmaan.

Omien asiakkaitteni joukossa asiakassuunnitelmapalavereja on pidetty tavallisesti useammin kuin lain velvoittama yksi/vuosi. Asiakassuunnitelmapalaveriin voivat osallistua myös päivähoidossa lapsen kanssa työskentelevä erityistyöntekijäverkosto, esimerkiksi kelto, puheterapeutti tai toimintaterapeutti. Palaveriin voi osallistua myös lapselle läheisiä henkilöitä, kuten isovanhemmat tai uuserheen toinen aikuinen. Mukaan voidaan kutsua myös lastensuojelun kautta perheelle muuna tukena annettavan palvelun edustaja, joka työskentelee tiiviisti perheen kanssa, esimerkiksi Alvari-työntekijä⁸. Osallistujista sovitaan etukäteen lapsen huoltajien kanssa. Lastensuojelun asiakassuunnitelmaan sisällytettävistä arkaluontoisista asioista ei aina voi neuvotella kaikkien osallistujien läsnä ollessa, joten itse olen palaverin jälkeen lisännyt nämä osiot mukaan huoltajien kanssa keskusteltuani. Kaikki aineistossa mainitut asiakassuunnitelmapalaverit on pidetty lapsen päivähoitopaikassa. Yleensä seuraava palaveriaika sovitaan jo palaverissa kaikkien osallistujien kesken.

Seurantapalavereja pidetään varsinaisten asiakassuunnitelmapalaverien lisäksi joko lastensuojelun tai varhaiskasvatuksen työntekijöiden koolle kutsumana. Aineistossa seurantapalavereja oli mukana kaksi kappaletta. Toisessa kutsujana olin minä itse, toisessa kutsu tuli päivähoidosta. Seurantapalaverissa voidaan käydä pikaisesti läpi lapsen ja perheen sen hetken kuulumisia tai palaveri pidetään, mikäli on ilmennyt asioita, joista pitää välittömästi kaikkien osapuolten keskustella ja sopia. Seurantapalaveri voidaan pitää myös lukukauden alkuun tai loppuun sijoittuvana ”välikatsauksena” ja tietojen päivittämisenä. Aineistossa olevat kaksi seurantapalaveria ovat olleet välikatsauksen omia.

Siirtymävaihepalaverilla tarkoitan neuvottelutilaisuuksia, joita käydään lapsen siirtyessä päiväkotiryhmästä toiseen, esiopetukseen tai esiopetuksesta kouluun. Aineistossa mukana olevaan siirtymä-

⁸ Tällä hetkellä Janakkalan lastensuojelulle ostetaan lähityötä päivähoitoikäisten asiakkaitteni osalta Kanta-Hämeen Perhetyö ry:n ns. Alvari-perhetyönä. Kutsun tässä tutkimuksessa Kanta-Hämeen Perhetyö ry:n työntekijöitä jäljempänä Alvari-työntekijöiksi tai lähityöntekijöiksi, joiksi kutsun myös lastensuojelun työntekijöitä ja perhetyöntekijöitä. Alvari-työntekijöitä on varsinaisessa perheiden kanssa tehtävässä, pitkäkestoisessa työskentelyssä kaksi. Janakkalan kunta on ostanut vuonna 2010 myös ennalta ehkäisevään ja kriisiluonteiseen työhön kahden työntekijän työpanoksen Kanta-Hämeen Perhetyö ry:ltä. Heitä kutsun tässä tutkimusraportissa ehkäiseväksi työpariksi.

vaihepalaveriin kutsu oli tullut varhaiskasvatuksen henkilöstöltä. Paikkana oli lapsen päivähoitopaikka. Palaverin järjestämiseen kysytään lapsen huoltajan suostumus. Palavereja ei pidetä ilman huoltajaa. Lastensuojelun asiakaslapsen ollessa kyseessä siirtymävaihepalaverissa siirretään olennaisesti lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyviä tietoja uudelle henkilöstölle, joka näin voi orientoitua lapselle asetettujen asiakassuunnitelman mukaisten tavoitteiden ja keinojen vaatimiin tehtäviin.

Asiakaskirjauksessa olleessa siirtymävaihepalaverissa käytiin keskustelua lapsen kasvatukseen, kehitykseen ja ajankohtaisiin asioihin liittyen. Lapsi oli aloittamassa koulunkäynnin, ja palaveri pidettiin tätä edeltävänä keväänä. Palaverissa oli läsnä lapsen huoltaja, esiopetuksen lastentarhanopettaja, kelto, tuleva luokanopettaja, perhetyöntekijä, lastensuojelun työntekijä ja sosiaalityöntekijä. Lapsi itse ei ollut paikalla.

TAULUKKO 4. Yhdessä toimiminen 1.c)

1. Yhdessä toimiminen
28 asiakaskirjausta
1.c) Vanhemmat, sosiaalityöntekijä ja varhaiskasvatushenkilöstö yhdessä
<ul style="list-style-type: none"> • huolipalaverit 3 kpl • käytännön järjestelytyö 1 kpl

Päivähoidosta lastensuojeluun tulleiden huolenilmausten johdosta järjestettyjä ns. *huolipalavereja* oli asiakaskirjauksissa yhteensä kolme. Huolipalavereissa lapset eivät ole läsnä. Mukaan voi olla kutsuttu myös muita huolen kohteen eli lapsen ja perheen kanssa tekemisissä olleita tahoja, kuten esimerkiksi lasten neuvolan terveydenhoitaja tai perheen verkostoa. Huolipalaverista sovitaan huoltajien kanssa etukäteen. Samalla sovitaan, ketä palaveriin kutsutaan mukaan. Huolipalavereissa kutsuja kertoo huolensa ja lapsen tilannetta käydään läpi yhdessä. Palaverissa pyritään löytämään käytännöllisiä ratkaisuja kulloisenkin tilanteen helpottamiseksi. Kaikkiin kolmeen aineistossa olevaan huolipalaveriin aloite on tullut päivähoitopaikasta, ja lastensuojelun edustajan osallistumista on pidetty heidän näkökulmastaan tarpeellisena, jotta tilanteen selvittämiseen on saatu tukea ja konsultointiapua. Huolipalaverit on pidetty lapsen päivähoitopaikassa.

Varhaiskasvatuksesta voidaan kutsua lastensuojelun sosiaalityöntekijä myös ei-lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen huolipalaveriin vanhempien suostumuksella ja luottamukseen perustuen.

Lastensuojelun edustajana sosiaalityöntekijä voi jo heti palaverin kuluessa kertoa oman näkemyksensä lapsen ja perheen tilanteesta ja siitä, onko lastensuojelun kautta mahdollista auttaa jollakin tavalla. Sosiaalityöntekijä voi myös ohjata huoltajia ottamaan yhteyttä muihin mahdollisiin tahoihin avun saamiseksi. Mikäli lapsen tilanne sitä vaatii ja kaikkien osapuolten huoli lapsen hyvinvoinnista on suuri, voi jo palaverissa sopia vanhempien kanssa kokonaisvaltaisesta tilanteen selvittämisestä. Jos päivähoiton henkilöstö on jo ennen huolipalaveria tehnyt lastensuojeluilmoituksen eilastensuojeluasiakkaana olevasta lapsesta, on sosiaalityöntekijällä palaverissa läsnä olemalla mahdollisuus saada myös lisäselvyyttä perheen tilanteesta.

Käytännön järjestelytyö tarkoittaa monta eri toimijaa vaativassa työskentelyssä toimimistani koordinoijana, jotta lapsen ja perheen ongelmaan löydettäisiin mahdollisimman hyvä ratkaisu. Otan yhteyttä sinne, minne kulloinkin pitää, jotta mahdollisimman monta mutkaa matkassa voitaisiin suoristaa. Voin ohjata myös muita lapsen ja perheen kanssa toimivia kulloisessakin tilanteessa, jotta välttäisi päällekkäiseltä työltä. Jaamme siis työskentelyä keskenämme. Käytännön järjestelytyöhön kuuluvia asiakaskirjauksia oli aineistossa yksi, hyvin pitkä ja monisyinen. Pelkästään puheluita oli tässä kirjauksessa yhteensä seitsemän kappaletta.

TAULUKKO 5. Yhdessä toimiminen 1.d)

1. Yhdessä toimiminen 28 asiakaskirjausta
1.d) Sosiaalityöntekijä ja varhaiskasvatushenkilöstö yhdessä <ul style="list-style-type: none"> • tiedonvälitys, yht. 16 kpl <ul style="list-style-type: none"> ✓ puhelut ✓ kirjeet ✓ sähköpostit

Lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja varhaiskasvatuksen keskinäinen yhteistyö ilman vanhempia, lapsia tai muita tahoja näyttäytyy sosiaalityöntekijän näkökulmasta pääsääntöisesti eikasvokkaisena tiedonvälityksenä. Yhteensä tietojen siirtämisenä ilmenevää yhteistyötä on merkitty 16 asiakaskirjaukseen. Sähköpostiviestejä kirjauksiin on merkitty yhteensä 11 kappaletta, joista itse olen lähettänyt kolme, minulle tulleita näistä on seitsemän ja jollekin muulle lastensuojelutiimistämme asiakastani koskien yksi kappale. Puhelinkeskusteluja kaikissa kirjauksissa mainitaan yhteensä 56 kappaletta. Itse soittamiani puheluita on yhteensä 28 kappaletta, minulle soitettuja 19 ja jollekin lastensuojelutiimin muulle työntekijälle avoimuuden tukitoimena päivähoitossa olevaa lasta koskien kuusi kappaletta. Minulle varhaiskasvatuksesta tulleita puheluita aineistossa on seitsemän,

lopun tulleista puheluista on joko lapsen huoltajilta, lähiomaisilta tai muilta yhteistyökumppaneilta koskien lapsen päivähoitossa oloa. Yhdessä asiakaskirjauksessa saattaa olla maininta useastakin puhelusta.

Kasvatustien tehtävää kahdenvälistä yhteistyötä koskien yhteistä asiakasta ei aineiston asiakaskirjausten mukaan sosiaalityöntekijällä ja varhaiskasvatuksen henkilöstöllä ole ollut lainkaan. Ilman vanhempia ei ole järjestetty yhtään palaveria, jossa lasten asioista olisi keskusteltu. Aineistossa ei ole myöskään yhtään kirjausta siitä, että olisin sosiaalityöntekijänä käynyt päivähoitopaikoissa tapaamassa ja havainnoimassa lapsia, jotka ovat avohuollon tukitoimena päivähoitossa. Muut lastensuojelun työntekijät ovat kyllä käyneet lapsia tapaamassa, lähinnä lastensuojelutarpeen selvittämistyöhön liittyen. Näistä tapaamisista kerron myöhemmin raportissani kohdassa Välillisesti toimiminen 3 b.

5.1.2 Yksipuolisesti toimiminen

Tarkoitan yksipuolisesti toimimisella lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla työskentelevän sosiaalityöntekijän näkökulmasta katsoen niitä yhteistyömuotoja, joissa sosiaalityöntekijä tai varhaiskasvatuksen henkilöstöön kuuluva tekee jotakin ilman toista osapuolta, mutta silti yhteistyön nimissä. Pääasiassa yksipuolinen yhteistyö on tiedottamista. Tällaisia kirjauksia aineistossa oli yhteensä 25 kappaletta.

TAULUKKO 6. Yksipuolisesti toimiminen 2.a)

2. Yksipuolisesti toimiminen 25 asiakaskirjausta
2.a) Vanhemmat, sosiaalityöntekijä ja joku muu yhteistyötaho yhdessä > varhaiskasvatus, 1 kpl <ul style="list-style-type: none">• kolmen tai useamman osapuolen yhteistyö, josta tieto myöhemmin varhaiskasvatukseen

Aineistossa on mukana kirjaus, joka kertoo tilanteesta, jossa sosiaalityöntekijä ja lähityöntekijä keskustelivat vanhempien kanssa päivähoitoon oleellisesti liittyvästä asiasta ilman, että varhaiskasva-

tushenkilöstöä on tilanteessa mukana. Vanhemmat ovat eronneet, ja lähivanhempi oli saanut lastensuojelun perhetyön tukea, mutta sitä ei enää voitu äidin työllistymisen vuoksi jatkaa samanlaisena kuin aiemmin. Lapsi oli aloittamassa päivähoiton avohuollon tukitoimenpiteenä. Äidin kanssa pohdittiin, voisiko päivähoitopaikasta saatava tuki olla heille riittävää, ja miten se käytännössä toimisi. Äiti koki tämän suunnitelman hyväksi, ja järjestelyä ehdotettiin myöhemmin varhaiskasvatuksen henkilökunnalle, joille menettely sopi ja sovittiin aloituspalaverin ajankohdasta.

Yksipuolisena toimimisena voidaan pitää myös verkostokokousta, jossa perheen sen hetkistä tilannetta pohtimassa oli lapsen äiti, isovanhempi, avopsykiatrinen sairaanhoitaja, joka tuki äitiä, neuvolan terveydenhoitaja ja lääkäri sekä minä sosiaalityöntekijänä, mutta tilaisuudessa mietittiin myös päivähoiton osuutta lapsen edun mukaisena tukitoimena. Päivähoitopaikka oli jo olemassa, ja kaikki läsnäolijat olivat sitä mieltä, että lapsen etu on päivähoitossa käydä. Varhaiskasvatuksesta ei ollut kutsuttu paikalle ketään.

TAULUKKO 7. Yksipuolisesti toimiminen 2.b)

2.Yksipuolisesti toimiminen 25 asiakaskirjausta
2.b) Vanhemmat ja sosiaalityöntekijä > varhaiskasvatus, 9 kpl <ul style="list-style-type: none"> • tiedottaminen tapahtuneista asioista • varhaiskasvatuksen palvelumahdollisuuksien selvittäminen

Vanhemmat ja sosiaalityöntekijä voivat keskustella lasten päivähoitoon liittyvistä asioista myös keskenään ilman varhaiskasvatushenkilöstön läsnäoloa. Kirjauksissa mainitut keskustelut vaihtelevat yleisluontoisista toteamuksista yksityiskohtaisiin pohdintoihin lapsen päivähoitossa viihtymisestä, kaverisuhteista, erityisistä tapahtumista tai vanhempaa mietityttävistä asioista. Vanhempi voi kysyä, miten hänen tulisi suhtautua lapsen ei-toivottuihin toimintatapoihin kuten esimerkiksi toisten lasten puremiseen, tönimiseen tai kiroiluun, tai jos lapsi itse kokee itseään kiusattavan. Vanhempi saattaa haluta ikään kuin konsultaatiota siitä, miten hänen tulisi asia ottaa esiin tai toimia. Aineistossa on myös kirjauksia, joissa vanhemman kanssa pohditaan, miten toimia silloin, jos lapsi ei halua mennä päivähoitoon tai päivähoiton sisällössä, työntekijän ja vanhemman välisessä yhteistyössä tai vaikkapa hoitoaikojen kiinni pitämisessä jokin asia ”tökkii”. Nämä keskustelut johdatellaan aina

siihen, että vanhempaa rohkaistaan ottamaan asia puheeksi päivähoitopaikan henkilökunnan kanssa, ja tarjoudutaan tueksi mukaan, mikäli vanhempi kokee, että puheeksi ottamiseen tukea tarvitsee.

Sosiaalityöntekijänä olen asiakaskirjausten mukaan toiminut yksipuolisesti myös silloin, kun olen keskustellut päivähoitoon hakemisesta tai paikanvaihdoksista vanhempien kanssa pohtien tietyn hoitomuodon soveltuvuutta tai sitä, onko esimerkiksi päivähoitopaikka sopiva perheen tarpeisiin hoitoaikojen suhteen tai muilla tavoin. En ole välttämättä juuri keskusteluhetkellä tarkistanut varhaiskasvatuksen henkilöstöltä pohdintani paikkansapitävyyttä, vaan olen perustanut sen omaan aikaisempaan päivähoiton johtamiskokemukseeni ja tietoihini Janakkalan varhaiskasvatuksen toiminnasta. Tämänkaltaisissa pohdinnoissa kehotan yleensä vanhempaa ottamaan yhteyttä varhaiskasvatuksen asiantuntijoihin tiedon saamiseksi, ja tarvittaessa, mikäli vanhempi ei itse yhteyttä ota, teen sen myöhemmin hänen kanssaan.

TAULUKKO 8. Yksipuolisesti toimiminen 2.c)

2.Yksipuolisesti toimiminen 25 asiakaskirjausta
2.c)Sosiaalityöntekijä > varhaiskasvatus 6 kpl <ul style="list-style-type: none">• yhteistyöpyynnöt, lausunnot, hakemukset jne.

Yksipuolista toimintaa ovat myös erilaisten postien lähettämiset, esimerkiksi lausunnot päivähoitopaikan tarpeesta avohuollon tukitoimenpiteenä lapsista, avohuollon tukitoimena päivähoitopaikan saamisesta täytetyt hakemukset tai yleiset tiedotteet ja esitteet. Aineistossa on yhteensä 20 kertaa mainittu kirjeen lähettamisestä/saamisesta. Näistä neljä on ollut erilaisia lausuntoja koskien lapsen tilannetta, muissa on ollut hakemuksia tai esitteitä.

TAULUKKO 9. Yksipuolisesti toimiminen 2.d)

2.Yksipuolisesti toimiminen 25 asiakaskirjausta
2.d) Sosiaalityöntekijä ja joku muu taho > varhaiskasvatus 6 kpl

Sosiaalityöntekijänä toimin yksipuolisesti lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla esimerkiksi silloin, kun otan yhteyttä lapsen asioissa johonkin muuhun tahoon tarkoituksena auttaa yhdessä vanhempaa järjestämään lapsen päivähoitoon liittyviä asioita. Muu taho voi olla esimerkiksi KE-LA, ajatellen kotihoidon tukeen liittyviä kysymyksiä päivähoiton alkaessa, mikäli lapsi on alle 3-vuotias. Pääsääntöisesti periaatteena on, että vanhempi ohjeistetaan aina itse järjestelemään lapsen asioita ja tuetaan erilaisissa virastoissa asioimisessa ja hakemusten ym. täyttämässä, mutta joskus tilanne voi olla niin kiireinen, visainen tai vanhempi niin kyvytön tai rasittunut, että asioiden etenemiseksi on työntekijän itse toimittava.

TAULUKKO 10. Yksipuolisesti toimiminen 2.e)

2.Yksipuolisesti toimiminen 25 asiakaskirjausta
2.e)Varhaiskasvatus > Sosiaalityöntekijä, 3 kpl <ul style="list-style-type: none">• lastensuojeluilmoitus 1 kpl• muistion lähettäminen 1 kpl• palaveriajan ilmoittaminen 1 kpl

Aineistossa on yksi maininta, jonka mukaan ilmoitus on saapunut kunnan sisäpostissa päivähoitopaikasta. Ajattelen varhaiskasvatuksesta tulevien lastensuojeluilmoitusten kuuluvan yksipuoliseen yhteistyöhön, vaikkakin on myös tilanteita, jolloin varhaiskasvatushenkilöstö ottaa yhteyttä lastensuojeluun jo ennen varsinaisen ilmoituksen tekemistä ja pyytää konsultointiapua tilanteen pohdin-

taan ja siihen, onko lastensuojeluilmoitus tehtävä vai ei. Konsultointipyyntöä tehdessä ei tarvitse kertoa lapsen tai perheen nimeä.

Tiedottamisella yksipuolisessa yhteistyössä tarkoitan esimerkiksi varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien kesken pidettäväksi jo sovittujen palaveriaikojen ilmoittamista lastensuojeluun. Luen yksipuolisesti toimimiseen mukaan myös varhaiskasvatuksesta postitettavat muistiot, jotka on laadittu yhteisen asiakkaan palavereista, joissa lastensuojelun sosiaalityöntekijä ei ole ollut paikalla, mutta on käsitelty tai sivuttu muutoin lastensuojelun työkenttää.

Tausta-aineistoni mukaan tieto ei aina kulje lastensuojelusta varhaiskasvatukseen, toisin päin yleensä kyllä. Tästä kertoivat haastatteluissaan yleisellä tasolla varhaiskasvatuksen työntekijät, ja samaa kertoivat myös tutkimustulokset kandidaattitutkielmani kyselyssä mukana olleet päivähoidon työntekijät sekä kelto haastattelussaan. Myös tutkimusta varten valitsemani aiemmat tutkimukset tukevat samaa ajattelua. Pääaineistoni mukaan tietoa on saatavissa tarvittaessa runsaasti muilta lapsen kanssa työskenteleviltä. Tausta-aineiston mukaan varhaiskasvatukseen tarvittaisiin tietoa esimerkiksi siitä, miten lastensuojelussa on toimittu, jos lapsesta tehty lastensuojeluilmoitus ei johda lastensuojeluasiakkuuteen, mutta lapsi on edelleen päivähoidossa. Pääaineistossa ei tätä asiaa lastensuojeluilmoituksen sisältävässä kirjauksessa sivuttu.

5.1.3 Välillisesti toimiminen

Välillisesti toimimisessa ei sosiaalityöntekijä ole varsinaisesti itse mukana toimimassa, vaan asiakkaan kanssa työskentelee joku toinen työntekijä, joko joku lastensuojelun tiimistä tai lapselle avoimuuden tukitoimenpiteenä ostopalvelun kautta hankittu lähityöntekijä, joka viestittää lapsen ja perheen tapahtumista sosiaalityöntekijälle. Koska sosiaalityöntekijä johtaa asiakastyötä, on asiakkaan tilanteesta lähityöntekijältä saatu informaatio hyvin tärkeää. Lähityöntekijän kanssa pidetään säännöllisesti yhteyttä joko kasvokkain tai puhelimitse. Lastensuojelun perhetyöntekijöiden työhuone on sosiaalitoimistossa aivan huoneeni vieressä, joten yhteydenpito on päivittäistä. Alvari-työntekijöitä voi tavoitella puhelimitse tarpeen tullen. He tulevat myös usein pikaiselle käynnille sosiaalitoimistoon, jos eivät tavoita sosiaalityöntekijää puhelimitse. Sosiaalityöntekijän, Alvari-työntekijöiden ja asiakasperheiden työskentelystä sovitaan lapsen asiakassuunnitelmassa. Alvari-työntekijöiden kanssa neuvotellaan työskentelyn etenemisestä myös aina sosiaalityöntekijää tavatessaan, ja he käyvät kertomassa työstään myös lastensuojelutiimissä erikseen sovittavina ajankohtina. Ehkäisevä työpari

toimii kriisiluonteisessa työssä, ja heihin voi ottaa yhteyttä apua tarvitseva itse. He konsultoivat lasten ja perheiden kanssa työskenteleviä akuuteissa tilanteissa. Ehkäisevä työpari ei työskentele jo lastensuojelun asiakkaina olevien lasten perheissä, mutta voi olla asiakkuuden alkuaikoina mukana esimerkiksi ennen kuin aloitetaan varsinainen lastensuojelutarpeen selvittäminen perheessä.

Sosiaalityöntekijällä on puhelinaika aamuisin ma-ti ja to-pe kello 8.30–9.30. Lastensuojelun perhetyöntekijät voivat tavoitella sosiaalityöntekijää kunnan sisäisen puhelinnumeron kautta tai matkapuhelinnumerosta, ja Alvari-työntekijöille ja ennaltaehkäisevälle työparille on annettu myös matkapuhelinnumerot, mikäli sosiaalityöntekijä on saatava keskustelemaan välittömästi perheen tilanteesta.

Lastensuojelutiimiin kuuluva lähityöntekijä tekee työskentelystään ja kontakteistaan asiakkaan kanssa asiakaskirjauksen Pro Consona –ohjelmalle. Ostopalveluna asiakkaan kanssa työskentelevä lähityöntekijä ei pääse kirjaamaan työskentelyään suoraan lastensuojelun asiakastietoihin, vaan yleensä työntekijän antaman tiedon kirjaa sosiaalityöntekijä itse. Niin Alvari-työntekijät kuin ehkäisevä työparikin tekee oman työnantajansa tietokoneohjelmaan asiakaskohtaiset kirjaukset, josta sosiaalityöntekijä saa pyytäessään itselleen kopion.

Välillistä toimimista kuvaavia asiakaskirjauksia aineistossa oli yhteensä 31 kappaletta.

TAULUKKO 11. Välillisesti toimiminen 3. a)

3. Välillisesti toimiminen 31 asiakaskirjausta
3.a) Lapset, vanhemmat, varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lähityöntekijä > sosiaalityöntekijä, 3 kpl <ul style="list-style-type: none">• tutustuminen uuteen päivähoitopaikkaan > viesti sos.työntekijälle• lähityöntekijän kotikäynnillä yhteydenotto varhaiskasvatukseen vanhemman kanssa > viesti sos.työntekijälle

Lastensuojelun perhetyöntekijät, Alvari-työntekijät ja ennaltaehkäisevä työpari ovat myös tärkeä linkki lapsen, varhaiskasvatushenkilöstön ja vanhempien välillä. Toisin kuin ennaltaehkäisevän työparin työskentely, perhetyö on pitkäkestoista. Kotikäynnit ovat oleellinen osa perhetyötä. Tässä aineistossa perhetyöntekijöiden kotikäynneistä on mukana vain ne, jotka jollakin tavalla liittyvät välillisesti toimivaan yhteistyöhön varhaiskasvatuksen kanssa. Yhteensä koko aineistossa kotikäyn- tejä mainittiin yhteensä 9 kertaa, näistä omia yksin tekemiäni kaksi ja muut kuusi lähityöntekijöiden joko yksin tai työparin kanssa tekemiä.

Lähityöntekijät tukevat monin arkea helpottavin tavoin myös lasta ja vanhempia päivähoiton onnis- tumisessa. Tukea voidaan antaa jo päivähoitopaikan hakemisvaiheessa tai aivan käytännössä siihen, että käydään yhdessä tutustumassa uuteen hoitopaikkaan ja hoitajiin. Perhetyöntekijät käyvät van- hempien kanssa kasvatust keskustelua, jotka usein liittyvät myös päivähoitossa oloon. Lasten olles- sa kotona työntekijöiden kotikäyntien aikana myös heidän kanssaan voi myös herättää päivähoitoon liittyen yhteistä keskustelua. Vanhempi on joko tässä mukana tai tarvittaessa hänen kanssaan puhu- taan erikseen. Perhetyöntekijät neuvovat tarvittaessa kädestä pitäen, miten vanhemman tulisi mene- tellä esimerkiksi varavaatteiden, aamulähtöön valmistautumisen tai poissaoloista ilmoittamisen suhteen. Ei ole tavatonta, että perhetyöntekijä on vanhemman puhelimen puheajan loputtua soitta- nut omasta puhelimestaan päiväkotiiin kotikäynniltään, ja yhdessä vanhemman kanssa keskustellut kaiuttimen välityksellä päivähoitoryhmässä työskentelevän kanssa lapsen sen hetkisen tilanteen selvittämiseksi.

Tässä aineistossa mukana olevat kirjaukset kertovat tilanteista, joissa lähityöntekijät, lapset ja van- hemmat olivat tutustumassa uuteen päivähoitopaikkaan sekä yhdestä puhelusta, joka oli soitettu vanhemman ja lapsen kanssa päivähoitopaikkaan. Lähityöntekijä on joko itse kirjannut tapahtumat asiakaskertomukseen ja keskustellut tilanteesta minun kanssani jälkeenpäin, tai sitten minä olen kirjannut tilanteen asiakaskertomukseen lähityöntekijän antaman kuvauksen perusteella.

TAULUKKO 12. Välillisesti toimiminen 3.b)

3.Välillisesti toimiminen 31 asiakaskirjausta
3.b)Lapset, varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lähityöntekijä > sosiaalityöntekijä, 13 kpl <ul style="list-style-type: none">• lasten tapaamisia päivähoitopaikassa ja keskustelua varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa

Lastensuojelun perhetyöntekijöiden ja varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä lasten välisistä kohtaamisista on aineiston mukaan ollut yhteensä 13 kertaa tutkimusajanjakson aikana. Tällöin perhetyöntekijät ovat käyneet tapaamassa lapsia lastensuojelutarpeen selvittämisen yhteydessä päivähoitopaikassa. Työntekijöiden välisestä keskustelusta ei joka kirjauksessa ole mainintaa, ja tässä kohdassa analyysia olen tulkinnut, että sitä on pitänyt käydä jossakin muodossa.

Päivähoitopaikkaan ei yleensä mennä lapsia tapaamaan ajankohtaa etukäteen sopimatta, joten vaikka kirjauksissa ei ole mainittu yhteisistä keskusteluista varhaiskasvatushenkilöstön kanssa, niitä on todennäköisesti ollut jo siinä vaiheessa, kun järjestettävistä tapaamisista on heidän kanssaan keskusteltu. Ensimmäinen tapaamiskerta on sovittu yleensä puhelimitse, ja seuraavat tapaamiset päiväkodissa suoraan henkilökunnan kanssa. Mikäli sovittuihin aikoihin on tullut muutoksia, niistä on aineistossa olevien kirjaustenkin mukaan soiteltu puolin ja toisin. Perhetyöntekijät ovat myös tuoneet sosiaalityöntekijälle päiväkodista saatuja viestejä, jotka ovat itse vielä kirjanneet asiakaskertomukseen. Näistä kaikista asioista loogisesti päätellen keskustelua lapsen asioista on pitänyt päivähoitopaikassa jollakin tasolla käydä.

TAULUKKO 13. Välillisesti toimiminen 3.c)

3.Välillisesti toimiminen 31 asiakaskirjausta
3.c) Vanhemmat, varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lähityöntekijä > sosiaalityöntekijä 4kpl <ul style="list-style-type: none">• lähityöntekijä järjestää päivähoitoasiaa• lapsen päivähoitossa ollessa kriisitilanne<ul style="list-style-type: none">>lähityöntekijä paikalle> sos.tt:lle viesti•

Perhetyössä toimitaan lasten ja vanhempien kanssa heidän arkiympäristössään. Perhetyöntekijät voivat olla mukana myös päivähoitoon viemisessä ja sieltä hakemisessa tarvittaessa, jos vanhempien kuljetukset tilapäisesti ontuvat eikä kuljettamiseen muuta keinoa saada järjestettyä. Lasten kuljettamiseen perhetyöntekijän autolla on saatava etukäteen vanhempien kirjallinen suostumus. Tämä on poikkeuksetta saatu.

Aina lasten, vanhempien ja perhetyöntekijöiden välinen työskentely ei ole ristiriidatonta ja työssä on turvallisuusriskinsä. Lähityöntekijä joutuu kohtaamaan työssään kriisitilanteita, jotka voivat koskea myös lapsen päivähoitoa. Esimerkiksi vanhempien keskinäisiin tai vanhemman ja hänen ex-puolisonsa välisiin suhteisiin voi tulla niin suuria hankaluuksia, että lapsenkin turvallisuus voi olla uhattuna. Tällöin päivähoitoon on ilmoitettava tilanteesta ja kerrottava, miten siellä tulisi toimia. Tällaisissa tilanteissa perheelle tuttu lähityöntekijä voi olla se, joka nopeimmin saadaan puhelimeen antamaan kriisiapua tai ohjeistamaan lapsen kanssa päivähoitopaikassa työskenteleviä tarpeen mukaan.

Aineistossa on mukana neljä kirjausta, joista kaksi koskee kuvailemani kaltaisiin kriisitilanteisiin varautumista ja kaksi kirjausta, joissa lähityöntekijä on ollut akuutin hädän kuljetusapuna ja linkkinä päivähoitopaikkaan.

TAULUKKO 14. Välillisesti toimiminen 3.d)

3.Välillisesti toimiminen 31 asiakaskirjausta
3. d) Lähityöntekijä > varhaiskasvatuksen henkilöstö >sosiaalityöntekijä 4 kpl <ul style="list-style-type: none">• yhteisten tapaamisaikojen sopiminen

Perhetyöntekijä, Alvari -työntekijät tai ehkäisevä työpari voivat tarvittaessa ottaa suoraan yhteyttä varhaiskasvatuksen henkilöstöön lapsen asiassa ilman vanhempien tai lapsen läsnäoloa. He voivat tarkistaa jonkin asian henkilökunnalta, kysyä, onko lapsi ollut poissa päivähoidosta tai kysyä sosiaalityöntekijän puolesta lapsen kuulumisia. Sosiaalityöntekijän ollessa poissa työstä asioiden on hoiduttava, joten silloin se tekee, joka on työssä, tuntee tilanteen ja parhaiten ehtii. Joustaminen onkin hyvin tyypillistä. Etenkin puhelinkeskustelujen kohdalla lastensuojelutiimin joustaminen tulee hyvin esiin aineistossa.

Lastensuojelutiimin muille työntekijöille minun asiakkaitani koskevia puheluita lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen aihepiiriä koskien on kirjattu yhteensä kuusi kappaletta, ja he itse ovat soittaneet minun asiakkaitani koskevia puheluita neljä.. En ole ollut itse tavoitettavissa, joten puhelut ovat ohjautuneet työpaikalla oleville työntekijöille. Puhelut ovat olleet ilmoitusluonteisia. Näistä puhelun vastaanottanut työntekijä on yleensä laittanut asiakaskirjauksen lisäksi viestin toimistossa olevaan viestilokeroon, jotta työpaikalle tullessani tietäisin käydä lukemassa kirjauksen ja toimia tarvittavalla tavalla.

TAULUKKO 15. Välillisesti toimiminen 3.e)

3.Välillisesti toimiminen 31 asiakaskirjausta
3. e) Lapsen lähisukulainen > varhaiskasvatus >sosiaalityöntekijä 7 kpl <ul style="list-style-type: none">• lasta auttava verkosto toimii apuna, hoitojärjestelyistä sopiminen

Lastensuojelussa tehdään yhteistyötä myös perheen lähiverkoston kanssa. Joskus tulee tilanteita, että vanhemmat eivät kykene hoitamaan lasta, mutta lähisukulaiset ovat valmiita perhettä auttamaan. Myös varhaiskasvatukseen on tällöin otettava kontakti, jotta lapsen normaali arki päivähoitopaikassa sujuisi. Sosiaalityöntekijä ja myös lähityöntekijät ovat mukana sopimassa arjen erityismenettelyistä päivähoitopaikkaan ja päinvastoin.

5.2 Moniammatillisen työskentelyn kirjo asiakaskirjauksissa

Toinen tutkimuskysymyksen vastaus vastaa siihen, mitä lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen moniammatillisesta työskentelystä nousee esiin lastensuojelun asiakaskirjauksissa. Luin jälleen kaikki asiakaskirjaukset läpi tehden samalla muistiinpanoja keskittyen aineistosta esiin nouseviin aihepiireihin. Varsinaista sisällön analyysia en toisesta kysymyksestä tehnyt kuin yhdestä osiosta, sillä sain vastauksia tutkimuskysymykseen suoraan kirjauksista poimimalla.

5.2.1 Monenlaisia toimijoita

Keräsin asiakaskirjauksista kaikki lastensuojelun rajapinnalla työskentelevät *toimijat*, joita löytyi kaiken ammattinimikkeinä yhteensä kuusi, ja vielä eritellymmiin lastensuojelun osalta yhteensä yksitoista:

”lapselle nimetty sosiaalityöntekijä, lastensuojelun työntekijä, aikuissosiaalityöntekijä, perhetyöntekijä, Alvari-työntekijä, Alvarit, päihdetyöntekijä, toisen paikkakunnan lastensuojelun sosiaalityöntekijä, etuuskäsittelijä, lastenvalvoja, ehkäisevä työpari”

Varhaiskasvatuksen toimijoista kirjauksissa mainitaan erilaisia ammattinimikkeitä yksitoista:

”Päivähoitaja, lastenhoitaja, varhaiskasvatuksen johtaja, päiväkodinjohtaja, perhepäivähoidon ohjaaja (pph-ohjaaja), päivähoitajan toimistos sihteeri, lastentarhanopettaja, perhepäivähoitaja, yksityinen perhepäivähoitaja, kiertävä erityislastentarhanopettaja (kelto) ja varahoitaja”

Myös muita, kummankin sektorin ulkopuolisia toimijoita mainittiin ammattinimikkein, vaikkakaan ei välttämättä virallisina nimikkeinä, yhteensä kahdeksan erilaista:

”toimintaterapeutti, puheterapeutti, talousjohtaja, MLL:n lapsenvahti, terveydenhoitaja, neuvolan lastenlääkäri, kotihoidon lapsiperhetyöntekijä, hoitaja”

Tämän tutkimusaineiston mukaan varsinaiseen lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapintatyö-

hön aktiivisesti osallistuvia ovat edellä luetelluista työntekijäryhmistä vain lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen sekä muutamat terveydenhuollon ammattilaiset. Muut toimijat ovat ”satunnaisia vierailijoita”, kuten myös kirjauksissa mainitut opetustoimen edustajat

”erityisopettaja, tuleva opettaja”.

Voi siis sanoa, että rajapintatyössä on mukana monialainen työskentelijäjoukko. Koska varhaiskasvatus on vuoden 2009 alusta lähtien kuulunut Janakkalan kuntaorganisaatiossa opetustoimen alaisuuteen, mietin, pitäisikö moniammatillisuus varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä käsittää ennemminkin monialaisuutena, ylisektorisuutena tai horisontaalisena yhteistyönä. En kuitenkaan ole tutkimusta tehdessäni havainnut varhaiskasvatuksen käytäntöihin suhteessa lastensuojeluun tulleen muutoksia, jotka oleellisesti olisivat erilaisia kuin ennen organisaatiomuutosta, joten pitäydyn pääasiassa moniammatillisuus –käsitteessä. Onhan päivähoito edelleen myös sosiaalihuoltolain määrittelemä palvelumuoto, ei opetustoimen.

Kirjauksissa vilahteli myös 22 kappaletta passiivimuodoin ja työpaikkaan tai tehtävään viittaavin ilmaisin nimettyä toimijaa, joista ei välttämättä saa selville, mitä ammattia kulloinkin edustetaan tai kuka rajapinnalla varsinaisesti on ollut mukana. Toimija-nimike ei seuraavassa luettelossa oleville tahoille ole välttämättä oikea, sillä ne voivat olla myös lastensuojelun, varhaiskasvatuksen ja asiakkaan toiminnan suunnan kohteita:

”Asuntotoimisto, eräs työntekijä ”KHKS”, lastenneuron poli, yksityinen perhepäivähoitaja, perhetyö, ulosotto, ph, koulu, Kela, päiväkotia, puheterapia, fysioterapia, lastenpsykan poli, perheneuvola, avopsykiatria, tukiperhe, päivähoitopaikka, ph-toimisto, henkilökunta, päivähoidon hlökunta, päivähoito, koulun henkilökunta, päiväkotiosaston nimi”

Lapsen ja hänen vanhempansa lisäksi myös lähiverkoston kuuluvia asiakaskirjauksissa on mainittu 19 kappaletta:

”Mummu, mummo, äidin vanhemmat, pappa, isomummo, kaverit päiväkodissa, äidin kaveri, lapsen kaveri, kummit, isän kummipoika, avopuoliso, uusi elämäkumppani, miesystävä, sukulaiset, isän sisko, lähipiiri, ex-mies ja ihminen”

”Ihminen” mainittiin asiakaskirjauksessa, jossa jo todellinen epätoivo perheelle tarpeellisen avun

järjestämisestä ahdistaa kirjaajana ollutta sosiaalityöntekijää. Vanhempien vuorotyön vuoksi lastenhoitoa olisi tarvittu epäinhimilliseen aikaan, jolloin ei päivähoitopaikkakaan voinut auttaa. Sosiaalityöntekijän piti miettiä, mistä jonkun turvallisen ”ihmisen” löytäisi, joka voisi perhettä tässä tilanteessa auttaa.

Asiakaskirjaukset nostavat esiin lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen monialaisesta työskentelystä runsaan määrän erilaisia toimijoita. Kaikki eivät silti välttämättä usein kohtaa toisiaan tai lasta ja vanhempaa. ”Satunnaiset vierailijat” tekevät lyhyen aikaa jotain ja poistuvat rajapinnalta, minne jäävät lapsen omat vanhemmat, sukulaiset ja kummankin sektorin lähityöntekijät. Eräänlaiseksi taustalta vaikuttajaksi voi jäädä myös sosiaalityöntekijä, jos lähityöskentelyssä on joku muu työntekijä. Lapsen edun toteuttamisen valvojana sosiaalityöntekijän rooli on silti merkittävä. Jos perheessä ei työskentele lähityöntekijää, sosiaalityöntekijän roolin lapsen, perheen, varhaiskasvatuksen henkilöstön ja muiden lapsen kanssa työskentelevien kanssa on vahvistettava, jotta suora tiedonmuodostus olisi mahdollista.

5.2.2 Monenlaisia toimintaympäristöjä, toimintamuotoja ja käytäntöjä

Asiakaskirjauksista löytyi useita yhteistyön toteuttamisen paikkoja lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalta. Aina kirjauksista ei ilmennyt, missä ollaan, mutta suurimmassa osassa paikka oli mainittu:

”Päiväkodissa, hoitopaikassa, perhepäivähoitajan luona, yksityisen perhepäivähoitajan luona, koulussa, sosiaalitoimistossa, lastenvalvojalla, lapsen ja perheen kotona, osastolla, neuvolassa, terveyskeskuksessa, Kelassa, mummolassa, eskarissa, toisen paikkakunnan päivähoitopaikassa.”

Paikat ovat fyysisiä tiloja, joissa asiakaskirjausten mukaan on tavattu yhteisiä asiakkaita. Kuvaavaa tälle ajalle on, että monialaista yhteistyötä tehdään paljon omasta työpisteestä käsin puhelimesta ja sähköpostin äärellä.

Jo ensimmäisen tutkimuskysymyksen kautta löytyi monia eri toimintamuotoja ja käytäntöjä rajapinnalla tapahtuvasta monialaisesta työskentelystä. Tässä koottuna kaikki asiakaskirjauksissa esiintyvät toimintamuodot:

”Verkostopalaveri, verkostokokous, asiakassuunnitelmapalaveri, avoimuuden asiakassuunnitelmapalaverin laatiminen, asiakassuunnitelman tarkistus, palaveri, vasu-palaveri, vasun tekeminen, kotikäynti,

asiakastapaaminen, alkutapaaminen, tapaaminen, päiväkodissa tapaaminen, päiväkodin kanssa käsitteily, kirjeen lähettäminen/vastaanottaminen, soittaminen, sähköpostin pistäminen, lastenneuvolatyöryhmässä läheteestä päättäminen, virka-apu, saattaen siirtäminen.”

Asiakaskirjauksissa mainittu ”soittaminen” tarkoittaa puhelua. Puhelimen käyttö liittyy kirjauksissa tiedonvälitykseen, tapaamisista sopimiseen ja muuhun yhteisen asiakkaan asiaan liittyvään keskusteluun lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden välillä. Koko aineistossa oli siis mainittu 28 puhelua. Puhelinkeskustelujen kohdalla asiakaskirjauksissa mainitaan kaksi kertaa varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja sosiaalityöntekijän välisestä pidemmästä keskustelusta. Toisella kerralla varhaiskasvatuksen halusi tietää, millä tavalla lastensuojelussa edetään lapsen asiassa, ja toisella kerralla sosiaalityöntekijä – siis tutkija, minä itse - kuvaili lastensuojelutarpeen selvittämiseen liittyviä asioita päiväkodin johtajalle, jota oli pyydetty ”virka-apuna” mahdollistamaan selvityksen teko päiväkodissa lapsen osaston henkilöstön kanssa. ”Virka-apu” tarkoitti tässä tapauksessa osaston lastentarhanopettajan osallistumista yhteiseen palaveriin, missä hän kertoi oman näkemyksensä lapsen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä, kasvusta ja kehityksestä sekä vanhempien kanssa tehdystä yhteistyöstä ja kasvatuskumppanuudesta.

Vaikka asiakaskirjausten mukaan erilaisia toimintamuotoja onkin useita, ne ovat sisällöltään hyvin staattisia, eivät toiminnallisia sanan varsinaisessa merkityksessä. Kaikki mukana olevat toimijat termistä huolimatta istuvat perinteisesti paikallaan ja pääsääntöisesti *keskustelevat*. Asiakaskirjauksissa ”keskusteleminen” onkin mainittu yhteensä 17 kertaa. Tosin keskustelemista voi tulkita sisältävän jokainen kirjaus tapahtumisen takana, vaikka keskustelu-sanaa ei olisi varsinaisesti käytettykään.

Lastensuojelussa käytettävissä olevista menetelmistä asiakaskirjauksissa on mainintoja vain välillisessä työskentelyssä. Tällöin perhetyöntekijät ovat tavanneet lapsia. Käytössä olleista menetelmistä on mainittu aineistossa nallekortit, verkostokartta, omakuva, perhepiirustus, kirjan lukeminen, sadun kertominen (lapsi osallistuu) liittyen päihteisiin ja perheväkivaltaan, elämän tärkeät kortit, nukkekotileikki, ajankäyttölaatikko ja kissanpäivät –kortit päivärytmin hahmottamiseen. Erilaisten menetelmien käytön lomassa virittäydytään keskusteluun. Aikuisten tapaamisissa käytettävistä sosiaalityön eri menetelmistä ei aineiston asiakaskirjauksissa keskustelun lisäksi ole mainintoja. Asiakaskirjaukset kertovat kuitenkin keskustelun erilaisista vivahteista:

” Olla puhelias, olla kovasti asiaa, olla niukkasanainen, ymmärtää/saada selkoa jonkun puheesta, antaa

ymmärtää jotakin, sopiminen, yhteisten pelisääntöjen sopiminen, puhuminen, neuvojen saaminen, ilmoittaminen, tilanteesta kertominen, kertominen, jutteleminen, kuuntelematta jättäminen, ehdottaminen, tapahtumien kertaaminen, selvittäminen, toteaminen, kysyminen, vastaaminen, toppuutteleminen, suositteleminen, asian puiminen, huolen pohtiminen, jonkin asian käsitteleminen, ehdottaminen, miettiminen tiimissä, rohkaiseminen, ohjaaminen, tilannekatsauksen käyminen, jonkun puheesta ymmärtäminen, läpikäyminen, käsitteleminen, kartoittaminen, tiedon kuuleminen, patistaminen, tiedottaminen, kuunteleminen”

Asiakaskirjauksissa ei ole läheisesti dialogi- käsitteeseen viittaavia vivahteita, ellei ”miettiminen tiimissä” ole sellaiseksi luettava ilmaisu. Kyseessä oli asiakaskirjaus, jossa lapselle ja perheelle mahdollista muuta tarjottavaa tukea oli mielestäni syytä miettiä yhdessä muun lastensuojelutiimissä, jossa päätetään mm. perhetyöntekijöiden työpanoksen järjestämisestä. Ajattelen, että tässä kohtaa kyse on enemmänkin palvelun järjestämiseen liittyvästä pohdinnasta kuin varsinaisesta syvällisestä, dialogin kaltaisesta pohdinnasta ja keskustelusta. Myös ”asian puiminen”, jolla voidaan ymmärtää syvällistä ja harkitsevaa asian selvittämistä, on mainittu asiakaskirjauksessa, jossa Alvari -työntekijöiden ja lapsen äidin kanssa selvitetään monta käytännön asiaa yhdellä tapaamiskerralla. Itse paikalla olleena en miellä tilanteessa käydyn dialogiin pyrkivää keskustelua, vaan tärkeintä oli yhteistuumin ratkaista sen hetkinen ongelma, jakaa kunkin osapuolen tehtävät sekä ohjeistaa ja tukea äitiä selviämään tilanteesta. Tärkeimmät keskustelemista kuvaavat ilmaisut koottuna frekvenssitaulukoksi:

TAULUKKO 16. Keskustelua kuvaavia ilmaisuja

Ilmaisu	Esiintyminen asiakaskirjauksissa
Keskusteleminen	17 kpl
Kertominen	63 kpl
Puhumiseen liittyvät ilmaisut	21 kpl
Kysyminen	20 kpl
Vastaamiseen liittyvät ilmaisut	5 kpl
Sopiminen	34 kpl
Ehdottamiseen liittyvät ilmaisut	5 kpl

”Kertominen” mainitaan asiakaskirjauksissa selkeästi kaikkein useimmin, yhteensä 63 kertaa ja ”puhuminen” yhteensä 14 kertaa. Näiden lisäksi käytetään kaksi kertaa verbiä ”sanoa”, kerran ”ymmärtää puhetta”, kaksi kertaa ”olla puhelias” ja myös ”olla niukkasanainen”. Liitän kertomiseen

ja puhumiseen liittyvät ilmaiset läheisesti keskustelemiseen. Kertomista ja puhumista esiintyy eniten yhdessä toimimisen osiossa, ja vähiten mainintoja oli yksipuolisesti toimimiseen liittyvissä asiakaskirjauksissa.

”Kysymiseen” liittyviä ilmaisuja oli kaiken kaikkiaan 20 kappaletta, ja näiden lisäksi yksi ”tiedustelemiseen” liittyvä ilmaisu. ”Vastaamisesta” ilmaisuja löytyi yhteensä neljä, ja yksi kirjaus, jossa oli käytetty ”ei vastaa” -ilmaisua. ”Sopiminen” mainitaan kaikissa asiakaskirjauksissa yhteensä 34 kertaa, ja ”ehdottaminen” neljä kertaa, johon liittyen ”suositteleminen” kerran.

Toimintamuodot ja käytännöt lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteisessä työskentelyssä ovat hyvin perinteisiä, järkeviä ja totunnaisia. Kuuleminen mainittiin aineistossa vain kerran, ja tilanneyhteydessä oli kyse lähityöntekijän lasta koskevan tiedon kuulemisesta varhaiskasvatuksen työntekijältä puhelimitse.

Mielenkiintoista on, että asiakaskirjauksissa mainitaan vain kerran kuuntelemisesta. Kyseessä oli tilanne, jossa lähityöntekijä kuunteli lasten isoäitiä, jolla oli tarve kertoa näkemyksensä perheen tilanteesta. Kerran mainitaan myös, että lapsen äiti, joka päättää pitkän puhelun lyömällä luurin sosiaalityöntekijän – siis minun- korvaan, ”ei kuuntele”. Tulkitsen asian niin, että keskustelun verbit, tekemistä kuvaavat sanat, ovat kirjaajan itsensä valitsemia, joten työntekijänäkökulma pääsee kirjauksissa erityisesti esiin. Asiakas, joka ”ei kuuntele”, voi ajatella työntekijästä aivan samoin, mutta hänen näkemyksensä ei kirjauksesta välity.

5.2.3 Haasteina monenlaiset näkemykset ja tarpeet

Moniammatillisessa yhteistyössä esiin tulevia näkemyksiä aineistosta nousee esiin vain muutamia. Lastensuojelun asiakaskirjauksiin ei näkemyksiä ole kirjattu. Epäilin ensin karsineeni aineiston niin tiiviiksi ja paljaaksi, että ne kohdat, joissa näkemyseroista kerrottaisiin, olisivat jääneet aineiston ulkopuolelle. Palasin alkuperäiseen aineistoon löytääkseni näkemyseroja kuvaavia kohtia, mutta en löytänyt yhtäkään.

Näkemyseroja esiintyy lähinnä toisilleen kaukaisten toimijoiden keskusteluissa, kuten esimerkiksi sosiaalityöntekijän ja toisen paikkakunnan sosiaalityöntekijän viesteissä koskien paikkakunnalta pois muuttavan perheen ja lapsen asiakkuuden siirtoa ja uuden paikkakunnan lastensuojelun mahdollisuutta järjestää perheelle heidän tarvitsemiaan palveluja. Toinen kirjaus on tehty tilanteessa, jossa

perhe on saanut avohuollon tukitoimenpiteenä ostopalveluna tuotettavaa palvelua, ja nyt muuttaa pois paikkakunnalta. Näkemysero syntyi sosiaalityöntekijöiden välillä ns. saattaen siirtämisestä, eli mahdollisuudesta jatkaa perheelle ostettavaa palvelua uuden asuinkunnan kustantamana siihen asti, kunnes perhe on päässyt uudella paikkakunnalla asiakkuudessaan alkuun. Järjestely ei uuden asuinkunnan lastensuojelun sosiaalityöntekijän mukaan ollut mahdollinen kuin siinä tapauksessa, että Janakkalan kunta edelleen vastaisi kustannuksista.

Ylipäätään asiakaskirjaukset lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla tehtävästä monialaisesta yhteistyöstä kertovat sopusointuisuudesta ja yhteisymmärryksestä. Kirjauksissa ei esimerkiksi mainita kertaakaan, että jokin asia ei varhaiskasvatuksen henkilökunnalle sovi tai heidän mielestään onnistu. Näkemyserojen kirjaamattomuus sinänsä ei todista, ettei näkemyseroja olisi.

Asiakasneuvotteluista tehdyissä asiakaskirjauksissa eri toimijoiden roolit tulevat esiin kirjauksen yleisestä sisällöstä. Varhaiskasvatushenkilökunnan rooli ja asiantuntijuus korostuu lapsen kasvun, kehityksen ja arjen struktuurien tuntemuksessa ja kuvailuissa sekä lapsen kanssa toimimisessa. Henkilöstön asiantuntijuuteen kuuluu myös näitä uhkaavien vaaramomenttien tiedostaminen. Varhaiskasvatushenkilöstöllä on näkemys myös vanhempien ja lasten sekä sisarusten välisistä suhteista sekä kodin ja päivähoitopaikan välisen yhteistyön toimivuudesta. Lastensuojelun lähityöntekijöiden ammattitaito korostuu varhaiskasvatuksen henkilöstöä enemmän vanhemman tukemisessa ja voimaannuttamisessa. Lasten kanssa työskentelyssä mennään heidän työssään usein arkaluontoisemmalle alueelle kuin päivähoidossa. Molemmat ammattilaiset täydentävät hyvin kokonaisuuden määrittämistä, johon sosiaalityöntekijän työ kulminoituu.

Tutkimuksen tausta-aineiston haastattelussa perhetyöntekijät totesivat, että varhaiskasvatuksen työntekijät antavat näkökulmansa lapsen kasvusta ja kehityksestä hyvin mielellään perhetyöntekijöiden kautta niin lastensuojelutarpeen selvittämistyöhön kuin muuhunkin yhteistyöhön. Yhteistyöhön asennoidutaan molemmin puolin kunnioittavasti ja sitä pidetään tärkeänä. Sama viesti on aiempien tutkimusten tuloksissa ja myös oman kandidaattitutkielmani tulokset päätyvät samansävyyiseen tulkintaan. Varhaiskasvatuksen työntekijöillä on taito välittää lapsen kuulumiset lastensuojeluun kuvaillen nimenomaan lasta oman havainnointinsa kautta niin, että lapsen heille tuottama puhe korostuu. Myös lapsen leikistä ja sosiaalisista sekä muista taidoista saadaan päivähoidosta ammattilaisnäkökulma täydentämään huoltajien näkemystä lapsestaan. Kelton haastattelussa tuli esiin, että kasvatuskumppanuusajattelu on sisäistetty Janakkalan varhaiskasvatuksessa varsin hyvin toiminta-

periaatteeksi, ja yhteistyö vanhempien kanssa on pääsääntöisesti toimivaa, luottamuksellista ja avointa, ja nämä yhteistyön ominaisuudet siirtyvät luontevasti myös rajapinnalla tehtävään monialaiseen yhteistyöhön.

Aineistosta nousi esiin eri toimijoiden tarpeita yhteistyölle lähinnä vain varhaiskasvatuksen henkilöstön osalta. Aineistossa oli vain kolme sellaista verkostopalaveria, joissa oli mukana myös kokonaan lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen ulkopuolista väkeä, kuten neuvolan terveydenhoitaja, terveyskeskuslääkäri ja esiopetusikäisen lapsen tuleva luokanopettaja. Varhaiskasvatuksen kanssa pidettävissä verkostopalavereissa oli mukana terveydenhuollon ammattilaisina puheterapeutti ja toimintaterapeutti, mutta asiakaskirjauksiin ei heidän tarpeitaan ole kirjattu, lähinnä vain heidän kertomaansa lapsen sen hetkisestä tilanteesta, tehdyistä tutkimuksista ja niiden käyttöarvosta arjen sujumiseksi ja lapsen terveydentilan kohenemiseksi ja kehityksen etenemiseksi. Ehkä erityistyöntekijöiden asiakaskirjausten tapahtuma-ajan akuutiksi tarpeeksi voisi lukea sen, että lapsi tarvitsi heidän mukaansa lisätutkimuksia.

Varhaiskasvatuksen tarpeita on selkeästi kirjattuna vain kolme: verkostopalavereissa tahdotaan päivittää lasta koskevat tiedot, jotka kirjataan hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa, ja varhaiskasvatushenkilöstö haluaa sopia yhteisistä pelisäännöistä, joilla avohuollon tukitoimenpiteenä päivähoitopaikassa olevaa lasta ja perhettä tuetaan. Verkostopalavereissa esiintyvä huoli –teema tuottaa myös tarpeen huolen poistamiseen. Kun lapsesta herännyttä huolta puretaan yhdessä vanhempien ja muiden lapsen kanssa työskentelevien kanssa, halutaan niiden poistamiseksi löytää konkreettisia ja käytännöllisiä ratkaisuja. Huolia, joista asiakaskirjaukset kertovat, ovat mm. lapsen syömättömyys, aggressiot, vetäytyvyys, tunteiden käsittelytaidon ja pettymysten sietämisen harjaantumattomuus, lapsen sopimaton kielenkäyttö ja erityisen tuen järjestämisen keinot. Varhaiskasvatushenkilöstön muualla kuin verkostopalavereissa, lähinnä puhelinkeskusteluissa, esittämä tarve koskee heidän rooliaan lastensuojelutarpeen selvittämisprosessissa.

Lastensuojelun näkökulmasta yhteistyön tarve lähtee lapsen tilanteesta: lapsi tarvitsee turvallista arkea paikassa, jossa hänestä huolehditaan mahdollisimman hyvin. Sosiaalityöntekijänä itselläni on tarve luottaa siihen, että lapsen tarpeet toteutuvat ja voin luottaa varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamiseen. Tarve yhteistyöhön lähtee myös omaan tehtävään liittyvän vastuun taakasta: lapsen asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä voin tehdä vain osan perheen ja lapsen kanssa tehtävästä työstä, joten työtä on delegoitava muille asiantuntijoille heidän osaamisalueensa mukaisesti.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Yhteenveto

Tutkielmani tarkoituksena oli kartoittaa, millaisena lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla tehtävä työ näyttäytyy sosiaalityöntekijän näkökulmasta Janakkalassa sekä mitä lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä päivähoitossa olevien lasten lastensuojelun asiakaskirjauksissa nousee esiin monialaisesta työskentelystä tällä rajapinnalla. Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus. Aloitin tutkielmani katsauksella lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteiseen historiaan ja kuvauksella kuntapalvelujen muutosprosessista lapsiperhepalveluihin vaikuttajana. Teoreettinen viitekehys taustoitti moniammatillista rajapintatyöskentelyä systeemiteoreettisen ja dialogiseen asiakastyöhön pohjautuvan ajattelun kautta. Aiempina tutkimuksina esittelin lyhyesti neljä lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä käsittelevää pro gradu –tutkielmaa ja kaksi lastensuojelun dokumentoinnista tehtyä väitöskirjaa. Aineiston kokosin Janakkalan kunnan lastensuojelun avohuollon 13 lastensuojeluasiakkaani asiakaskirjauksista työssäoloajaltani 15.3.2009 -15.10.2010. Lapset olivat myös päivähoiton asiakkaina. Tausta-aineistossa oli neljä työntekijöiden haastattelua, joista yksi tehtiin ryhmähaastatteluna. Käytin tausta-aineistona myös samaa aihepiiriä käsittelevää kandidaattitutkielmaani ja työssäoloajanani kirjoittamaa päiväkirjaa. Analysoin pääaineiston sisällön analyysillä ja syvälukemisella, joka mahdollisti sanojen, sanayhdistelmien, lauseiden ja ajatuskokonaisuuksien erottelun ja poimimisen esiin aineistosta. Sisällön analyysissä pyrin aineistolähtöisyyteen.

Tutkimustulokset toivat esiin, että lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteisten asiakkaitten kanssa tehtävä yhteistyö voi sosiaalityöntekijän näkökulmasta olla joko yhdessä, yksipuolisesti tai välillisesti tapahtuvaa. Yhdessä toimiminen käsittää pääasiassa erilaisia palavereja, joissa käydään keskustelua lapsen ja perheen nykytilanteesta, työskentelyn tavoitteista ja työskentelyyn osallistuvien rooleista. Yksipuolinen työskentely on lähinnä tiedottamista. Välillisessä työskentelyssä sosiaalityöntekijä itse toimii taustalla johtaen ja koordinoiden lapsen ja perheen palvelujen toteuttamista.

Dialoginen asiakastyö mahdollistuu tämän tutkimuksen mukaan parhaiten erilaisissa palavereissa. Nämä sijoittuvat määrittelyssäni yhdessä toimimisen ryhmään. Välillisesti tehtävä yhteistyö on lähinnä dialogisen ammattilaistyön areena, jossa sosiaalityöntekijä ja muut lapsen kanssa toimivat luovat yhteistä näkemystä lapsen ja perheen tilanteesta.

Johtopäätökset

Lähityöskentelyssä lapsen ja perheen kanssa on moniammatillinen lastensuojelun työntekijäjoukko, joka tekee käytännön yhteistyötä myös varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. Lähityöntekijät ovat tärkeitä ammattilaisia erityisiä haasteita ja ongelmia sisältävälle työkentälle. Heidän ammattitaitonsa ja työpanoksensa on kallisarvoista, sillä lastensuojelun sosiaalityöntekijän monia työtehtäviä on voitu jakaa heidän kanssaan toisin kuin ennen, sillä asiakkaitten kanssa tehtävä työ on paitsi lisääntynyt, myös monimuotoistunut. Myös asiakkaat ovat hyötäneet lastensuojelutyön uudelleen muotouttamisesta, sillä heidän asiantuntemuksensa ja työaikansa kohdistuu nimenomaan lähityöskentelyyn.

Mielestäni Minzbergin ajattelu organisaatioiden rakenteistumisesta toteutuu Janakkalan lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla siinä suhteessa erinomaisesti, että yhteisten asiakkaitten haasteellisten ongelmien ratkaisemiseksi käytetään hyväksi henkilöstön moniosaamista yli tavanomaisten sektorirajojen. Voidaan paikoin puhua monialaisesta asiakaslähtöisestä työskentelystä, vaikka kaikki yhteisen asiakkaan kanssa työskentelevät eivät olekaan koko ajan toistensa kanssa tekemisissä.

Sosiaalityöntekijän näkökulmasta merkittävin tutkimustulos on, että päivähoitossa olevan asiakaslapsen hyvinvoinnista saatava ammattilaistieto on peräisin pääosin joko toiselta lastensuojelussa työskentelevältä työntekijältä tai varhaiskasvatuksen työntekijältä. Yhdessä toimimisen areenat ovat aikuisten palaverieja, joissa lapsi ei välttämättä ole edes paikalla. Päivähoitossa avoimuuden tukitoimenpiteenä olevan lapsen oma näkökulma tulee sosiaalityöntekijälle tämän tutkimuksen tulosten mukaan esiin lähinnä hänen huoltajiensa, varhaiskasvatuksen henkilöstön, lastensuojelun lähityöntekijöiden tai jonkun muun lapsen kanssa työskentelevän ammattilaisen kautta.

Janakkalan kunnan lastensuojelussa on moniammatillisesti työnjaollinen toimintanäkemys. Sosiaalityöntekijän työaika ei riitä yksin kaikkeen asiakastyöhön liittyvään, joten muut ammattilaiset, lastensuojelun työntekijät ja perhetyöntekijät, tapaavat lasta ja muita perheenjäseniä sekä ovat muullakin tavoin mukana asiakastyön toteuttamisessa. Sosiaalityöntekijän tiedonmuodostuksessa on ratkaisevaa, millaiseen dialogiin hän ja lapsen kanssa lähityötä tekevät keskenään kykenevät, ja millaista on sosiaalityöntekijän ja lapsen vanhempien välinen vuorovaikutuksellisuus. Sosiaalityöntekijä lapsen edun toteutumisen virkavastuullisena valvojana voi toisilta ammattilaisilta saamiensa tie-

tojen pohjalta joutua tekemään ratkaisevia, jopa lapsen ja perheen elämään mahdollisesti pitkäänkin vaikuttavia päätöksiä henkilökohtaisella virkavastuulla. Vähintäänkin sosiaalityöntekijä joutuu tekemään päätöksiä, jotka ohjaavat lapsen kanssa tehtävää moniammatillista työskentelyä eteenpäin.

Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteisten asiakkaiden kanssa työskentelyssä monipuolinen tiedon kerääminen ja työprosessin dokumentointi on tärkeää. Yhteistyössä mukana olevien ammattilaisten tietoa ja ammattitaitoa voisi mielestäni hyödyntää myös tässä mielessä. Taustaineistossani olevassa perhetyöntekijöiden haastattelussa he päätyivät siihen tulokseen, että lastensuojelutarpeen selvittämisprosessissa olisi hyvä pyytää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aina myös kirjallinen ”lausunto” selvitystyön osaksi. Haastatteleman varhaiskasvatuksen ammattilaiset taas olisivat valmiita tekemään lapsen osion selvittämistyönä vaikkapa lastensuojelutyöntekijän parina. Lastensuojelulaki ei tätä estäisi, jos työntekijä olisi saanut selvittämiseen riittävän perehdytyksen. Pallo on siis lastensuojelulla: otetaanko varhaiskasvatuksesta ammattilaisapua vastaan?

Varhaiskasvatuksen sisäisessä työskentelyssä avohuollon toimenpiteenä olevien lasten vanhempien kanssa pyritään kasvatuskumppanuuteen siinä missä muidenkin päivähoitopalvelua käyttävien vanhempien kanssa. Myös lastensuojelun tukitoimena päivähoidossa olevalle lapselle tarjotaan päivähoitopalveluun kuuluvana monialaiseen ammattitaitoon ja asiakkaiden tarpeisiin pohjautuvia erityistukipalveluja. Bronfenbrennerin ekologista teoriaa ajatellen lasta ja hänen perhettään pyritään palvelemaan heidän omassa tutussa mesosysteemissään, johon liittyy joustavasti myös lastensuojelun työntekijöiden oma mesosysteemi. Myös rajapinnalla työskentelevät eri sektoreiden työntekijät luovat uutta mesosysteemiään, joka koko ajan uudistuu ja muuttuu. Rajapintatyössä keskinäinen luottamus, avoimuus, vastavuoroisuus ja yhteisen asiakkaan edun ajaminen on tärkeää työskentelyn onnistumiseksi. Tähän tarvitaan dialogista asennoitumista.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan päivähoidossa avohuollon tukitoimenpiteenä olevan lapsen oma ääni jää rajapintatyöskentelyn dokumentoinnissa kirjaamatta. Aineistossa olevat asiakaskirjaukset kertovat lapsen mielipiteestä kovin vähän. Yhteisissä tapaamisissakin lapsi on harvoin mukana. Kirjaukset, joissa kerrotaan lapsesta itsestään, kohdistuvat lähinnä lastensuojelutarpeen selvittämisen aikana olleisiin tapaamisiin lapsen päivähoitopaikassa, jolloin on ollut mahdollista saada myös lapsen kanssa työskentelevän ammattilaisen näkökulma lapsen ja perheen tilanteesta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemä kuvaus lapsesta on osaan kirjauksissa merkitty hyvin seikkaperäisesti, mikä on erinomainen käytäntö. Kun tietotekniikan kehittyessä voidaan asiakastietojärjes-

telmiin saada myös mahdollisuus liittää lapsen asiakaskertomuksiin esimerkiksi lastensuojelutarpeen selvittämisen yhteydessä hänen tekemiään tehtäviä, piirroksia tai muuta käytettyä materiaalia, alle kouluikäisenkin lapsen osallisuus toteutuisi myös dokumentoinnissa, vaikka hän ei vielä välttämättä itse kirjoittaa osaisikaan. Tärkeää on, että lasta kuunnellaan, mutta yhtä tärkeää olisi kirjata dokumentteihin se, mitä lapsi itse kertoo, ajattelee, tuntee ja toivoo.

Lastensuojelussa asiakastyöstä kirjoittaminen on osa työn tekemistä ja näkyväksi tekemistä. Dokumentointi mielletään kuitenkin arkityössä helposti ikäväksi velvollisuudeksi ja välttämättömäksi pahaksi. Sen sijaan dokumentointi pitäisi ymmärtää arkityön luonnollisena osana, johon pitää suhtautua erityisellä huolellisuudella ja osaamisella. Ajantasaisesti, monelta näkökannalta ja totuudenmukaisesti koottu ja tallennettu tieto on sekä asiakkaan että työntekijöiden etu. (Jäppinen ym. 2010, 5—6.)

Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset haasteet

Aineisto koostui omien asiakkaitteni asiakaskertomuksista ja on kooltaan suhteellisen pieni. Alkuperäinen tarkoitukseni oli tutkimuksen luotettavuuden ja pätevyyden yhdeksi todisteeksi ottaa tutkimusraporttiin mukaan aineistoesimerkkejä, jotka valaisisivat lukijalle, mistä asiakaskirjauksista tutkimustulokset ovat peräisin. Asiakkaitten tunnistettavuuden mahdollisuus vaivasi minua koko työskentelyn ajan. Päädyin jättämään esimerkit kokonaan pois, sillä en halua ottaa riskiä asiakkaitteni anonymiteetin rikkomiseen. Tähän päätökseen ohjasi myös kirjallisuus, jota tutkimusta varten opiskelin sekä dokumentoinnista että lastensuojelusta ja sosiaalityöstä yleensä. Tutkimuksen luotettavuutta päätökseni voi murentaa, mutta tätä ajatellen olen pyrkinyt kuvaamaan työskentelyprosessin ja tutkimustulokset mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Tuloksista tehty taulukko on varsin laaja ja ehkä jopa liiankin yksityiskohtainen, mutta näen sen esittämisen tässä muodossa myös tutkimuksen luotettavuuden ja aineistolähtöisyysperiaatteen kannalta tärkeänä.

Eettisiin kysymyksiin jouduin ottamaan kantaa koko tutkimusaineiston käsittelyn ajan. Jo ennen kuin olin varma, voisinko käyttää oman asiakaskuntani asiakaskirjauksia pääaineistona ja olisiko se yleensäkin mahdollista, perustelin voivani niin tehdä ainakin siksi, etten ollut kirjoittaessani asiakaskertomuksia vielä edes ajatellut, että ne aineistonani toimisivat. En ollut voinut vaikuttaa tutkimustuloksiin kirjoittamalla asiakaskirjauksia erityisesti tutkimusta silmällä pitäen.

Aineiston käsittelyssä oli oltava jo yksityisyyden ja tietosuojan vuoksi hyvin huolellinen. Kukaan ulkopuolinen ei saanut päästä käsiksi asiakkaitani koskeviin salassa pidettäviin asiakirjoihin, eikä erillisen hälytysjärjestelmin varustetun työtilani vuoksi päässykään. Ylimääräiset ja varsinaiseen aineistoon kuulumattomat asiakaskirjaukset poltin työtilani tulipesässä välittömästi. Lopullinen aineisto, eli suurille papereille liimatut ja ryhmitellyt asiakaskirjaukset, haastattelutekstit ja MP3 –soittimelta cd-levylle tallennetut versiot, säilytetään Janakkalan kunnanarkistossa, missä sitä käsitellään henkilötietolain (523/1999) 14. pykälän mukaisesti. Kandidaattitutkielman ja havainnointipäiväkirjan säilytän itselläni, sillä ne eivät sisällä mitään tutkimukseen liittyviä tunnistettavia asiakastietoja. Alkuperäiset asiakaskertomukset, joista aineiston lopulliseen kokoonpanoon jäi 86 asiakaskirjausta, säilyvät Janakkalan lastensuojelun Pro Consona –ohjelmistossa sähköisessä muodossa.

Tutkijan rooliin asettumiseni sujui sitä paremmin, mitä pidemmälle analyysi eteni. Aluksi jäin lukemaan kokonaisia asiakaskertomuksia ja muistelemaan, mitä kaikkea tapahtumiin sisältyi. Itse suurimmassa osassa tapahtumia mukana olleena muodostin muistelullani Kääriäisen (2003, 14-21) esiymmärryksen ja kontekstisidonnaisuuden asiakaskirjauksiin. Kun aloin leikellä kirjauksia irti paperista, huomio kiinnittyi kokonaan niiden muodostamaan kuvaan rajapintatyöstä. Pystyin irrottautumaan asiayhteyksistä tutkimaan yksityiskohtia ja myös laventamaan yksityiskohtia suurempiin kokonaisuuksiin työn edetessä. Onnistuin roolien erillään pitämisessä paremmin kuin oletin.

Oman oppimiseni prosessi

Pro gradu - tutkielma oli jatkoa kandidaattitutkielmalleni, jossa käsittelin samaa aihepiiriä eri näkökulman ja aineiston avulla. Tätä tutkimusta varten tutustuin ensin sosiaalipalvelujen historiaan, ja keskityin lähemmin lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteiseen historiaan. Asiakastyön dokumentointiin tutustuin kirjallisuuden avulla tarkemmin vasta syksyllä 2010. Omakohtaista kokemusta lastensuojelutyön dokumentoinnista minulla oli jo kevästä 2009 alkaneen määräaikaisen työsuhteeni ajalta.

Merkittäväksi tutkimuksen teon koin sen vuoksi, että asiakaskirjaukset, joita tutkin, olivat peräisin omasta työstäni ja omilta asiakkailtani. Asiakaskirjausten syvälukeminen, leikkaaminen, pelkistäminen, ryhmittely ja liimaaminen oli konkreettista pintaa syvemmmälle menevää työtä, jossa voin itse havaita, miten vain kahteen kysymykseen keskittymällä on mahdollista saada hyvin pelkistetystä aineistosta esiin monipuolisia tutkimustuloksia. Kirjaukset, jotka hyväksyin mukaan varsinaiseen

aineistoon, olivat vain pieni osa kokonaisuudesta. Kun laskin frekvenssejä ja sommittelin kirjauksia erilaisiin ryhmiin suurille papereille, tiedostin kyllä, että itse valitsemieni ja pelkistettyjen kirjausten tuottamalla aineiston yksittäisillä numeroilla tai tiedoilla ei ole välttämättä laajaa tutkimuksellista merkitystä, mutta tein sen silti. Kirjausten kanssa työskentely oli samaan aikaan kuin ”leikkiä” ja raadollisinta totta. Alkuperäiset kirjaukset, joita syvälukemalla kävin läpi ennen varsinaista aineiston valintaa, kertoivat mitään peittelemättä omasta osaamisestani dokumentoijana ja myös lastensuojelun sosiaalityöntekijänä. Havaitsin jotain tehdyn mallikkaastikin. Tässä piilee eittämättä suurin oppimisen paikkani opinnäytetyön tekijänä: oman työn reflektointi on tärkeää myös sen havaitsemiseksi, mikä on tehty oikein ja missä on onnistuttu. Dialogisuuden taitamisen osalta koen hyvistä pyrkimyksistäni ja tietämyksestäni huolimatta olevani edelleen ”ikuinen opiskelija”.

Lopuksi

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan Janakkalan kunnassa lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla työskennellään monialaisesti, asiakaslähtöisesti ja varsin hyvässä yhteisymmärryksessä. Lähelle Seikkulan rajajärjestelmän ideaa ja dialogista asiakastyöskentelyä on päästy ainakin yhdessä toimimisen pääryhmässä olevien erilaisten moniammatillisten palaverien muodossa. Kehittämistä lapsiperheiden kanssa työskentelyssä silti löytyy. Ennaltaehkäisevän työotteiden omaksuminen vaatii uudenlaista toimintatapaa kaikilta lapsiperheiden kanssa toimijoilta. Työskentely kaipaisi myös hallinnollista, organisatorista ja ylisektorista muutosta, jotta voitaisiin nykyisten pitkälle erikoistuneiden sektoreiden tekemän yhteistyön sijaan saada kaikki lapsiperhepalvelut saman ”katon alle”. Kunta- ja palvelurakenteen muutoksen eli Paras –hankkeen edetessä nähdään, milloin tämän haasteen miettiminen alkaa myös Janakkalassa, missä laajamittainen hallinnonuudistus ei juuri vuoden 2010 laadittuun kuntastrategiaan sisälly.

Ennaltaehkäisevään lastensuojeluun on pyritty panostamaan jo Janakkalan nykyisessä hallinto- ja organisaatiomallissa muun muassa mahdollistamalla ennaltaehkäisevän työparin työskentely kaikkien lasten ja nuorten ja heidän perheittensä kriisitilanteissa, ottamalla uudelleen käyttöön lapsiperheiden kotipalvelu akuuttiin lapsiperheiden tarpeeseen sekä viimeisimpänä perustamalla lastensuojeluun uusi virka sosiaalityöntekijälle, jonka tehtävänä on keskittyä nimenomaan lapsiperheiden parissa tehtävään sosiaalityöhön ja ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön. Varhaiskasvatuksen kentällä odottaa valmis arena lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen historiasta tutun matalan kynnyksen yhteistyöskentelyyn, jossa sosiaalitoimistosta kenttätööhön jalkautuva sosiaalityöntekijä voi

kohtata lapsia ja perheitä heidän tavallisessa arjessaan yhdessä varhaiskasvatushenkilöstön ja muiden lapsen ja perheen kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Aaltola, Juhani & Valli, Raine (2001) (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aaltonen, Jukka (2008) Systemisen perheterapiateorian asema perheterapiassa ja perheterapiatutkimuksessa. <http://www.jyu.fi/ytk/laitokset/perhetutkimus/Ajankohtaista/ptpaivat08/aaltonen>. Luettu 27.11.2008.

Alila, Kirsi & Kronqvist, Eeva-Liisa (2008) Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Selvityksiä 2007: 72. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4044.pdf&title=Varhaiskasvatus_vuoteen_2020_Varhaiskasvatuksen_neuvottelukunnan_loppuraportti.fi.pdf. Luettu 12.12.2010.

Anttila, Anu-Hanna (2008) Tietokoneavusteisen tekstianalyysin mahdollisuudet. Kontekstiovetusportaali. <http://www.soc.utu.fi/laitokset/sosiologia/konteks/mahdollisuudet>. Luettu 2.11.2009.

Bardy, Marjatta (2009) (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Berger, Peter L; & Luckmann, Thomas (1994/1996) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Helsinki: Gaudeamus.

Bronfenbrenner, Urie (1979) The ecology of human development. 3. painos. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Bryson, John M. (2004) Strategic Planning for Public and Nonprofit Organizations. A Guide to Strengthening and Sustaining organizational Achievement. 3th Edition. San Fransisco (Calif.): Jossey –Bass.

Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (2000) Handbook of qualitative research. 2. painos. Thousand Oaks (Calif.): Sage.

Elo, Satu & Kyngäs, Helvi (2008) The Qualitative Content Analysis Proses. Journal of Advanced Nursing 62(1), 107-115.

Eriksson, Esa & Arnkil, Tom Erik (2001) Ammattilaiset arvailevat toisistaan – tulkintaverkostot psykososiaalisessa työssä. Stakes. Raportteja 184. Helsinki.

Eriksson, Esa & Arnkil, Tom Erik (2005) Huoli puheeksi: opas varhaisista dialogeista. Stakes.Oppaita 60. Helsinki.

Eronen, Tuija (2007) Katsaus 2000-luvulla julkaistuun suomalaiseen lastensuojelututkimukseen. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/2f272051-7b88-4b1c-b0b6-55b1c3beee3e/2000->

luvulla%20julkaistu%20lastensuojelututkimus%2007.pdf. Luettu 25.11.2010.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.

Forsberg, Hannele (1998) Lapsen ja perheen tähden. Etnografia kahdesta lastensuojelun toimintakulttuurista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta (2006) Kohti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. Teoksessa Hannele Forsberg & Aino Ritala-Koskien & Maritta Törrönen (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 5—18.

Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta (2006)(toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Gomm, Roger & Hammersley, Martin & Foster, Peter (2000) Case study method. Key issues, key texts. Lontoo: Sage.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kunta- ja palvelurakennemuutoksesta annetun lain ja sosiaalihuoltolain muuttamisesta. <http://www.eduskunta.fi/valtiopaiavaasiat/he+268/2010#vepsasia-valiokunta>. Luettu 30.12.2010.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kunta- ja palvelurakennemuutoksesta sekä laeiksi kuntajakolain muuttamisesta ja varainsiirtoverolain muuttamisesta 155/2006.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi työaikalain 2 ja 7§ muuttamisesta. HE 100/2010vp.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta 137/2010vp.

Hammersley, Martyn & Foster, Peter (2000) Introduction. Teoksessa Gomm, Roger & Hammersley, Martin & Foster, Peter (2000) Case study method. Key issues, key texts. Lontoo: Sage, 2—5.

Hankamäki, Jukka (2003) Dialoginen filosofia. Helsinki: Yliopistopaino.

Haveri, Arto & Laamanen, Elina & Majoinen, Kaija (2003). Kuntarakenne muutoksessa? Tutkimus kuntajaon muutostarpeista tulevaisuudessa. Suomen kuntaliitto. Acta nro 155. Helsinki.

Healy, Karen (2000) Social Work Practises: Contemporary Perspectives on Change. Lontoo: Sage.

Heikkilä, Jorma & Heikkilä, Kristiina (2007) Voimaantuminen työyhteisön haasteena. 2. painos. Porvoo: WSOY.

Heikkilä, Matti & Lahti, Tuukka (2007) (toim.) Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2007. Helsinki: Stakes.

Heino, Tarja (1997) Asiakkuuden hämäryys lastensuojelussa. Sosiaalityöntekijän tuottama määrittäminen lastensuojelun asiakkaaksi. Tutkimuksia 77. Helsinki: Stakes.

- Heino, Tarja (2002) Psykososiaalisten palvelujen hajaannuksen aika. Teoksessa Marjatta Bardy & Minna Salmi & Tarja Heino (2002) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes. Raportteja 263. Helsinki, 82—96.
- Heino, Tarja (2009) Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Heino, Tarja & Pösö, Tarja (2003) Tilastot ja tarinat lastensuojelun tietolähteinä. Yhteiskuntapoliittikka 68 (2003):6, 584—596.
- Huhtinen, Aki (1996) Dialogi metodologisuuden tuolla puolen. Kommentti Jouni Tuomen artikkeliin. Dialoginen tutkimuskäytäntö hoitotieteellisessä tutkimuksessa. Hoitotiede 8 (2), 5—14.
- Hujala, Eeva & Puroila, Anna-Maija & Parrila-Haapakoski, Sanna & Nivala Veikko (1998) Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Varhaiskasvatus 90.
- Hurtig, Johanna (2003a) Perhetyö lastensuojelutyönä. Teoksessa Johanna Hurtig & Sanne Hautajärvi & Ulla-Maija Rantalaiho (toim.) Lastensuojelua kehittämässä – Arvioivia näkökulmia Nuorten Ystävien Lapsi Lapissa –projektiin. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 5—99.
- Hurtig, Johanna & Hautajärvi, Sanne & Rantalaiho, Ulla-Maija (2003a) (toim.) Lastensuojelua kehittämässä - Arvioivia näkökulmia Nuorten Ystävien Lapsi Lapissa –projektiin. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja (2000) Kohtalokas kolmio. Perhe, paha ja ammattilaiset. Janus 8(3), 249–265.
- Hänninen, Sisko-Liisa & Valli, Siiri (1986) Suomen lastentarhityön ja varhaiskasvatuksen historia. Helsinki: Otava.
- Isaacs, William (2001) Yhdessä ajattelemisen taito. Helsinki: Kauppakaari.
- Isoherranen, Kaarina (2005) Moniammatillinen yhteistyö. Porvoo; Helsinki: WSOY.
- Jalava, Urpo & Virtanen, Petri (1996) Laatu, innovaatio ja projekti. Hyvinvointipalvelujen kehittämisen ydinkysymyksiä. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Jokinen, Arja & Suoninen, Eero (2000) Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi (2001) Neuvot ja pulmat lastensuojelutyössä. Teoksessa Arja Jokinen ja Eero Suoninen (toim.) Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Tampere: Vastapaino, 105—130.
- Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Juhila Kirsi & Pösö, Tarja (2000) Auttamisen organisaatiot ja ongelmien tulkinnat. Teoksessa Arja Jokinen & Eero Suoninen (2000) Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Tampere: Vastapaino, 35-64.

Jäppinen, Anu & Kärki, Jarmo & Kääriäinen, Aino & Laaksonen, Maarit & Penttilä, Marja & Tapola-Haapala, Maria & Sahala, Heli (2010) Asiakastyön dokumentointi sosiaalihuollossa. Opas asiakastiedonkäyttöön ja kirjaamiseen. Lausuntoversio 0:9, 9.11.2010. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. http://www.sosiaaliportti.fi/File/1d3b4745-56c5-482d-900f-f3de0dca1861/%28Asiakasty%C3%B6n_dokumentointi_091110%29.pdf. Luettu 14.1.2011.

Kainulainen, Anna (2007) Päivähoito lapsen avohuollollisena tukitoimena. Tukitoimen toteuttaminen monimuotoisena yhteistyönä. Varhaiskasvatuksen pro gradu –tutkielma. Varhaiskasvatuksen laitos. Jyväskylän yliopisto.

Kajava, Mirja (1997) Lapsen etu huostaanotto-prosessissa. Tutkimus pakkohuostaanotoista. Acta universitatis ouluensis, Scientiae rerum socialium, E 26. Oulu: Oulu University press.

Kaminen, Merja & Pakkala, Tiina (2007) Päiväkodin työntekijöiden käsitykset sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä Vaasassa. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.

Kananoja, Aulikki & Niiranen, Vuokko & Jokiranta, Harri (2008) Kunnallinen sosiaalipolitiikka: osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kaplan, Robert S. & Norton, David (2002) (Käännös Maarit Heinämäki) Strategialähtöinen organisaatio. Tehokkaan strategiaproessin toteutus. Helsinki: Kauppakaari.

Karila, Kirsti & Kinos, Jarmo & Virtanen, Jorma (2001) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karila, Kirsti & Nummenmaa, Anna-Raija (2001) Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotit. Helsinki: WSOY.

Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (2002) (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Tampere: Gaudeamus.

Karvinen, Synnove (1996) Hajoaako sosiaalityö? – Havaintoja sosiaalityön ammatillisesta asiantuntijuudesta. teoksessa Anna Metteri (toim.) Moniammatillinen sosiaalityö. Sosiaalityön vuosikirja 1996. Helsinki: Edita, 32–50.

Kääriäinen, Aino (2003) Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina. Dokumentoinnin ja tiedonmuodostuksen dynamiikka. Helsingin yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Helsinki.

Kääriäinen, Aino (2005) Dokumentointi tiedonmuodostuksena. Teoksessa Mirja Satka & Synnove Karvinen-Niinikoski & Marianne Nylund & Susanna Hoikkala (toim.) Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia, 159—171.

Kääriäinen, Aino (2006) Lapset sosiaalityön asiakasdokumenteissa. Teoksessa Hannele Forsberg & Aino Ritala-Koskien & Maritta Törrönen (toim) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja

tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 45—67.

Kääriäinen, Aino & Leinonen, Ansa & Metsäranta, Hannele (2007) Lastensuojelutyön dokumentointi. Opastusta ja ideoita käytäntöön. Helsinki: Gaudeamus.

Laine, Timo (2008) Filosofiaa dialogisissa suhteissa. Teoksessa Tuukka Tomperi & Hannu Juuso (toim.) Sokrates koulussa – Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura, 266–282.

Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (2009) (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011: Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus (2007) Helsinki: Opetusministeriö.

Lastensuojelu 2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti.
http://www.stakes.fi/tilastot/tilatiedotteet/2010/Ti29_10-pdf. Luettu 11.1.2011.

Linnossuo, Outi (1996) Tuottaako sosiaalityö pummeja vai oman elämänsä sankareita, seikkailijoita? Teoksessa Anna Metteri (toim.) Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Sosiaalityön vuosikirja 1996. Helsinki: Edita, 68-75.

Lohi, Saila & Niiranen, Vuokko (2005) Yksin tätä työtä ei voi tehdä: sosiaalityöntekijöiden osaamisen tuki ja osaamisen jakaminen lastensuojelutyössä. Minna Canth instituutti, Kuopion yliopisto: Kuopio.

Luckmann, Thomas (1990) Social communication, dialogue and conversation. Teoksessa Ivana Markova & Klaus Foppa (toim.) The Dynamics of Dialogue. Lontoo: Harvester Wheatsheaf, 45—61.

Lujala, Elise (2007) Lastentarhatyö, kansanopetuksen osa ja kotikasvatuksen tuki – toiminnan päämäärät ja toteutuminen Pohjois-Suomessa 1800-luvun lopulta vuoteen 1938. Oulu: Oulun yliopisto.

Lumijärvi, Ismo & Virta, Sirpa & Kujanpää, Olavi (2003) Strategista arviointia kehittämässä. Tampere: Tampereen yliopisto, hallintotieteen laitos.

Luodes, Eija (2007) Asiakaslähtöisyys lastensuojelun avohuollon moniammatillisessa yhteistyössä. Kertojina päivähoitoon lastensuojelun tukitoimena sijoitettujen lasten vanhemmat. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan laitos. Tampereen yliopisto.

Lämsä, Anna-Maija & Hautala, Taru (2005) Organisaatiokäyttäytymisen perusteet. Helsinki: Edita.

Mahkonen, Sami (2010) Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita.

Markova, Ivana & Foppa, Klaus (1990) (toim.) The dynamics of Dialogue. Lontoo: Harvester Wheatsheaf.

Mattila, Kati-Pupita (2007) Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Metteri, Anna (1996) (toim.) Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Sosiaalityön vuosikirja 1996. Helsinki: Edita.
- Mikkola, Pirjo (1999) Laadun elementit sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisu 14. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Mintzberg, Henry (1979) The Structuring of Organizations. A Synthesis of the Research. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Mäenpää, Johanna & Törrönen, Maritta (1996) Dokumentoitu lapsi. Miten lapsi näkyy lastensuojelun asiakirjoissa? Stakes. Aiheita 4/1996. Helsinki.
- Määttä, Mirja (2007) Yhteinen verkosto? Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkihallinnollisista ryhmistä. Helsingin yliopisto. Sosiologian tutkimuksia 252. Helsinki.
- Mönkkönen, Kaarina (1996) Asiantuntijasta asiantutkijaksi. Teoksessa Anna Metteri (toim.) Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Sosiaalityön vuosikirja 1996. Helsinki: Edita, 51-66.
- Mönkkönen, Kaarina (2002). Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Niemelä, Heikki & Salminen, Kari (2006) Suomalainen sosiaaliturva. Helsinki: Kansaneläkelaitos, Eläketurvakeskus, Työeläkevakuuttajat ja sosiaali- ja terveysministeriö.
- Niemelä, Mikko (2008) Julkisen sektorin reformin pitkä kaari Valtava-uudistuksesta Paras- hankkeeseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 102. Helsinki: Kela.
- Niiranen, Vuokko (2004) Sosiaalityön johtamisen vaatimukset ja kvalifikaatiot. Janus 12 (2), 226-233.
- Nonaka, Ikujiro & Takeuchi, Hirotaka (1995) the Knowledge-Creating Company. New York: Oxford University Press.
- Offer, John (1999) Social Workers, the Community and Social Interaction: intervention and the Sociology of Welfare. Lontoo: Jessica Kingsley.
- Paavola, Auli & Honkavaara, Pirjo & Muuronen, Kaisu & Mäkinen, Päivi & Tolonen, Mervi & Varsa, Marja (2010) Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin. Mikä toimii, mikä takkuaa, mitä pitäisi kehittää? Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia.
- Parrila, Sanna (2002) Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen. Oulu: Oulun yliopisto.
- Parton, Nigel & o'Byrne, Patrick (2000) Constructive Social Work. Towards a New Practice. Basingstoke: Macmillan
- Patton, Michael Quinn (2002) Qualitative Research and Evaluation Methods. 3. painos. Thousand

Oaks: Sage.

Payne, Malcolm (1997) *Modern Social Work Theory*. 2. painos. Basingstoke: Macmillan.

Pietarinen, Juhani (2002) Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Sakari Karjalainen & Veikko Launis & Risto Pelkonen & Juhani Pietarinen (toim.) *Tutkijan eettiset valinnat*. Tampere: Gaudeamus, 58—69.

Pihlaja, Päivi (1998) *Päivähoidon syrjällä: erityispäivähoito 1997*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Pihlaja, Päivi & Viitala Riitta (2004) (toim.) *Eryityskasvatus varhaislapsuudessa*. Helsinki: WSOY.

Pulma, Panu (1987) Kerjuuluvasta perhekuntoutukseen. Lapsuuden yhteiskunnallistuminen ja lastensuojelun kehitys Suomessa. Teoksessa Panu Pulma & Oiva Turpeinen (toim.) *Suomen lastensuojelun historia*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 8—257.

Pulma, Panu & Turpeinen Oiva (1987)(toim.) *Suomen lastensuojelun historia*. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Puroila, Anna-Maija & Karila, Kirsti (2001) Bronfenbrennerin ekologinen teoria. Teoksessa Kirsti Karila, Jarmo Kinos & Jorma Virtanen (toim) *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Puska, Pekka (2009) Saatteeksi. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen & Salme Ahlström (2009) (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 3–4.

Pääministeri Matti Vanhasen II hallitusohjelma (2007) Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Pösö, Tarja (1997) Lastensuojelu – uudet teemat, vanhat kysymykset. Teoksessa Viialainen, Riitta & Maaniittu, Maisa (toim.) “Tehdä itsensä tarpeettomaksi”. *Sosiaalityö 1990-luvulla*. Stakes. Raportteja 213. Helsinki, 145–160.

Raivio, Kari (2006) Paras -hanke Suomea muokkaamassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 71: 2, 186–192.

Rajavaara, Marketta (1992) Tavallisesta perheestä tapaukseksi. *Sosiaalitoimiston asiakastyö arvioinnin kohteena*. Jyväskylä: Gummerus.

Rantala, Anja (2002) Perhekeskeisyys – puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Rantala, Anja (2004) Perheen ja päivähoidon yhteistyö. Teoksessa Päivi Pihlaja & Riitta Viitala (toim.) *Eryityskasvatus varhaislapsuudessa*. Helsinki: WSOY.

Rantala, Irma (2010) Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa Juhani & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 106—125.

- Rauhala, Pirkko-Liisa (1998) Mistä ehkäisevässä sosiaalipolitiikassa on kysymys? Käsitteellistä ja historiallista tarkastelua. *Stakes. Tutkimuksia* 90. Helsinki.
- Rauhala, Pirkko-Liisa (1996) Miten sosiaalipalvelut tulivat sosiaaliturvaan? Teoksessa Jorma Sipilä & Outi Ketola & Teppo Kröger & Pirkko-Liisa Rauhala (toim.) *Sosiaalipalvelujen Suomi*. Porvoo: WSOY, 87–120.
- Raunio, Kyösti (2000) *Sosiaalityö murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Raunio, Kyösti (2008) Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä. Katsaus peruskäsitteisiin, palvelujen toteuttamiseen ja palvelujen käyttäjän asemaan. *Ongelma 7. Sosiaali- ja terveydenhuollon moniammatilliset johtajaopinnot*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Raunio, Kyösti (2009) *Olellainen sosiaalityössä. 2. uudistettu painos*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. Lastentarhanopettajan asiantuntijuus moniammatillisessa perhepalveluverkostossa.
- Rikberg, Maija (2010) *Lasten äänenä lasten talossa*. kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Filosofinen tiedekunta. Itäsuomen yliopisto.
- Rinne, Risto & Jauhiainen, Arto (1988) *Koulutus, professionalistuminen ja valtio. Julkisen sektorin koulutettujen reproduktioammattikuntien muotoutuminen Suomessa*. Turku: Turun yliopisto.
- Rostila, Ilmari (2001) *Tavoitelähtöinen sosiaalityö: voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rousu, Sirkka & Holma, Tupu (1999) *Laadunhallinnan perusteita lastensuojelutyöhön. Toimintamalleja ja työvälineitä kuntien sosiaalitoimistojen laatutyöhön*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Saarela-Kinnunen, Maria & Eskola, Jari (2001) *tapaus ja tutkimus – tapaustutkimus?* Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Saarela, Pertti & Viheriävaara, Henry (2000) *Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö. Määrittelyä ja sisällön hahmottelua*. Oulu: Nuorten ystävät ry.
- Satka, Mirja & Karvinen-Niirikoski, Synnove & Nylund, Marianne & Hoikkala, Susanna (2005) *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Helsinki: Palmenia.
- Saurama, Erja (2002) *Vastoin vanhempien tahtoa*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Seikkula, Jaakko (1991) *Perheen ja sairaalan rajasysteemi potilaan sosiaalisessa verkostossa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom Erik (2007) *Dialoginen verkostotyö*. Helsinki: Tammi.
- Shotter, John (1993) *Conversational relatives: Constructing life through Language*. Lontoo: Sage.

Silverman, David (2005) *Doing Qualitative research. A Practical handbook*. 2. painos. Lontoo: Sage Publications.

Sipilä, Jorma & Ketola, Outi & Kröger, Teppo & Rauhala, Pirkko-Liisa (1996). *Sosiaalipalvelujen Suomi*. Porvoo: WSOY.

Soittila, Terhi (2008) Lastensuojelua päivähoitossa. Kasvatushenkilöstön tuen tarpeet ja käytännöt avohuollon tukitoimena annettavassa päivähoitossa. Sosiaalityön kandidaatin tutkielma. Sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto. Julkaisematon.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2008–201. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2008:6. Helsinki.

Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote 14/2011.
<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1550631#fi>. Luettu 21.1.2011.

Sosiaali- ja terveystalouden strategiat 2015-kohti sosiaalisesti kestävä ja taloudellisesti elinvoimaista yhteiskuntaa (2006) Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA) esitys sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen keskeisistä linjauksista (2009) Selvityksiä 10. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Särkelä, Antti (2001) Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Tampere: Vastapaino.

Söderling, Ismo (1995) Kansainvälistymisen haasteet lastensuojelutyölle. Teoksessa Petri Virtanen (toim.) *Näkökulmia lastensuojeluun*. Helsinki: WSOY, 126—146.

Tanskanen, Ilona & Timonen-Kallio (2009) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turun ammattikorkeakoulu. Oppimateriaaleja 44. Turku.

Taskinen, Sirpa (2002) Lasten ja lapsiperheiden palvelut. Teoksessa Matti Heikkilä & Antti Parpo (toim.) *Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2002*. Stakes. Raportteja 268. Helsinki, 71–72.

Taskinen, Sirpa (2007) Katsaus lasten ja nuorten palvelujen kehitykseen. Teoksessa Matti Heikkilä & Tuukka Lahti (toim.) *Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2007*. Helsinki: Stakes, 13–28.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi_) Luettu 12.12.2010.

Tulensalo, Laura & Ylä-Herranen, Tiina (2009) Avoimen dialogin ja verkostotyön mahdollisuudet lastensuojelussa. Teoksessa Ilona Tanskanen & Eeva Timonen-Kallio (toim.) *Lastensuojelun hyvät työkäytännöt*. Turun ammattikorkeakoulu. Oppimateriaaleja 44. Turku, 22—35.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käyttäytyminen ja sen loukkausten käsitteleminen. <http://www.tenk.fi/HTK/index.htm>. Luettu 20.11.2010.

Tyyskä, Vappu (1993) *The Women's Movement and the Welfare State: Child Care Policy in Canada and Finland. 1960—1990.* Toronto: University of Toronto.

Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (2002) Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2002:9. Helsinki.

Valtioneuvoston selonteko kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta (2009) Helsinki: Valtioneuvosto.

Valtioneuvoston tiedote 150/2010, 25.11.2010. Valtioneuvostolle mahdollisuus velvoittaa kunta yhteistoiminta-alueeseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhtenäisyydelle selkeät kriteerit. http://www.vm.fi/vm/fi/03_tiedotteet_ja_puheet/01_tiedotteet/20101124Valtio/name.jsp. Luettu 25.11.2010.

Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. <http://www.stm.fi/stm/neuvottelukunnat/varhaiskasvatus>. Luettu 12.12.2010.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) Sosiaali- ja terveysministeriö. Oppaita 56. Helsinki.

Viitala, Riitta (2005) *Johda osaamista! Osaamisen johtaminen teoriasta käytäntöön.* Helsinki: Inforviestintä.

Virtanen, Petri (1995) (toim.) *Näkökulmia lastensuojeluun.* Helsinki: WSOY.

Välimäki, Anna-Leena (1998) *Päivittäin. Lasten (päivä)hoitojärjestelyyn muotoutuminen varhaiskasvun ympäristönä suomalaisessa yhteiskunnassa 1800- ja 1900-luvulla.* Oulu: Oulun yliopisto.

Välimäki, Anna-Leena & Lindberg, Päivi (2007). *Päivähoito osana varhaiskasvatusta.* Teoksessa Matti Heikkilä & Tuukka Lahti (toim.) *Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus.* Helsinki: Stakes, 29—43.

Whittington, Richard (2001) *What is strategy, and does it matter?* Lontoo: Thomson Learning.

Yin, Robert K. (2009) *Case Study Research: Design and Methods.* 4. uudistettu painos. Thousand Oaks (Calif.): Sage Publications.

YK:n lasten oikeuksien sopimus 20.11.1989.

Suomen säädöskokoelma

Hallintolaki 434/2003.

Henkilötietolaki 523/1999.

Laki lasten päivähoidosta 36/1973.

Laki kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta 169/2007.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999.

Lastensuojelulaki 52/1936.

Lastensuojelulaki 683/1983.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Perustuslaki 731/1999.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 298/2009.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 298/2009.

Muut lähteet

Roinevirta, Anna (2010) Yksityinen tiedonanto koskien 1990-luvun lastensuojelun pääpiirteitä. 30.11.2010.

Tonteri, Liisa (2011) Yksityinen tiedonanto koskien Janakkalan kuntaan perustettua ryhmäperhepäiväkotia. 21.1.2011.

LIITTEET

Liite1. Tutkimuslupa Janakkalan perusturvajohtajalta

JANAKKALAN KUNTA
Perusturvajohtaja

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS
24.1.2011 No 3/2011

OTSIKKO

**PRO GRADU-TUTKIELMAAN LIITTYVÄN TUTKIMUSLUVAN
MYÖNTÄMINEN**

ASIA

Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteen maisteri opiskelija Terhi Soittila on hakenut tutkimuslupaa ajalla 1.6.-31.12.2010. Aiheena on Rajapintatyön dokumentointi, lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyö tutkijan omissa asiakaskirjauksissa. Pääaineistonaan Terhi Soittila käyttää sellaisten lastensuojeluasiakkaitensa asiakaskirjauksia, joilla on samanaikaisesti asiakkuus myös Janakkalan kunnan päivähoidossa. Tausla-aineistossa on myös lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen henkilöstön haastatteluja.

PÄÄTÖS

Terhi Soittilalle myönnetään tutkimuslupa. Pääaineistonaan Terhi Soittila käyttää sellaisten lastensuojeluasiakkaitensa asiakaskirjauksia, joilla on samanaikaisesti asiakkuus myös Janakkalan kunnan päivähoidossa. Tausla-aineistossa on myös lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen henkilöstön haastatteluja ajalla 1.6.-31.12.2010.

PERUSTELLUT

Hallintosääntö 104 § kohta 25.4./

Matti Valtonen
Perusturvajohtaja

**OIKAISUVAATIMUS-
OSOITUS**

Perusturvalautakunta

**OIKAISUVAATIMUS-
AIKA**

14 vrk

TIEDOKSI

Perusturvalautakunta

Liite 2. Tutkimuslupa Janakkalan varhaiskasvatusjohtajalta

Janakkala

Varhaiskasvatus
varhaiskasvatusjohtaja

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS

N:o 27/2010

9.11.2010

Otsikko Pro Gradu-tutkialmaan liittyvän tutkimusluvan myöntäminen

Asia Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteen maisteri opiskelija Terhi Soittila on hakenut tutkimuslupaa ajalla 1.6.-31.12.2010. Aiheena on Rajapintatyön dokumentointi, lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyö tutkijan omissa aslakaskirjauksissa. Tutkimuksessa on varhaiskasvatuksesta mukana kolme työntekijää ja menetelmänä haastattelut.

Päätös Terhi Soittilalle myönnetään tutkimuslupa, aiheena Rajapintatyön dokumentointi, lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyö tutkijan omissa aslakaskirjauksissa, ajalla 1.6.-31.12.2010.

Perustelut Hallintosääntö luku 8 kohta 19.5. oppilaitosten kanssa tehtävistä koulutus- ja harjoittelusopimuksista sekä tutkimuskäyttöä koskevista sopimuksista omalla tulosalueellaan.

Allekirjoitus

Liisa Tonteri
varhaiskasvatusjohtaja

Oikaisuvaatimusosoite
Oikaisuvaatimusaika

Kasvatus- ja koulutuslautakunta
14pv

TIEDOKSI:

Kasvatus- ja koulutuslautakunta
Terhi Soittila

Janakkalan kunta
Varhaiskasvatus
Hallintatie 8
14200 Tuusula

Pub. (03) 68 011 tai (019) 75 801
Fax (03) 680 1302 tai (019) 758 0302
liisa.tonteri@janakkala.fi